

МІЖНАРОДНІ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІ
НАУКОВІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.economy-confer.com.ua

Світ наукових досліджень

Збірник наукових
публікацій міжнародної
мультидисциплінарної наукової
інтернет-конференції

Випуск 34

22-23 жовтня 2024 р.

ISSN 2786-6823 (print)

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLU

Тернопіль, Україна – Ополе, Польща
2024

УДК 001 (063)

Світ наукових досліджень. Випуск 34: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 22-23 жовтня 2024 р.) / за ред. : О. Патряк та ін. ГО “Наукова спільнота”, WSZIA w Opolu. Тернопіль: ФО- П Шпак В.Б. 2024. 169 с.

Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової мультидисциплінарної інтернет-конференції «Світ наукових досліджень. Випуск 34», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua

Оргкомітет

ГО Наукова спільнота

Патряк Олександра Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;

Шевченко Анастасія Юріївна, кандидат економічних наук, ТОВ «Школа для майбутнього»;

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;

Яблонська Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;

Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент, ЛНТУ;

Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, ТНПУ імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:

46005, Україна, м. Тернопіль, а/с 797

тел. +380977547363 e-mail: economy-confer@ukr.net

Оргкомітет конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим. Усі роботи ліцензуються відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License

ISSN 2786-6823 (print)

© ГО “Наукова спільнота” 2024

© Автори статей 2024

ЗМІСТ

Економічне спрямування

Liudmyla Solianyuk

**TOOLS FOR DIVERSIFYING SOURCES OF GREEN ECONOMY
FINANCING IN UKRAINE AND GLOBALLY.....11**

Liudmyla Volkova, Daria Sidenko

**THE ROLE OF CRYPTOCURRENCY IN THE GLOBAL
ECONOMY: CHALLENGES AND PROSPECTS.....13**

Liudmyla Volkova, Karyna Didkivska

**DIGITAL TRANSFORMATION OF UKRAINE'S
FINANCIAL SECTOR.....15**

Liudmyla Volkova, Yulia Brianska

DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET IN UKRAINE.....17

Liudmyla Volkova, Yulia Rudenko

**THE IMPACT OF CRYPTOCURRENCIES IN THE GLOBAL
FINANCIAL SYSTEM.....19**

Oleksandr Chernov, Andrii Oliinyk

**THE AGRI-FOOD MARKET OF UKRAINE AND THE
EUROPEAN UNION: CURRENT STATE AND
DEVELOPMENT PROSPECTS.....22**

Герасименко Ірина Олександрівна,

Степченко Владислав В'ячеславович

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ
ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ.....25**

Грицун Борис Миколайович

**СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА СІЛЬСЬКИХ
ТЕРИТОРІЯХ.....27**

Жирук Тарас

**ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
РИНКУ УПРАВЛІННЯ НЕРУХОМІСТЮ.....30**

Кібкало Ірина Володимирівна

**ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....32**

Подолян Михайло Іванович, Портечин Богдан Любомирович

**ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК
КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ
РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ.....34**

Черванський Олег Сергійович

**СТРАТЕГІЯ МАКРО, МЕЗО І МІКРОЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
СИСТЕМ І ПРОЦЕСІВ.....38**

Інформаційні системи і технології

Вівсяний Володимир Геннадійович, Шibaєва Наталя Олегівна,

Рудніченко Микола Дмитрович

**РОЛЬ СИСТЕМ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В
ОПТИМІЗАЦІЇ ВИСОКОНАВАНТАЖЕНИХ ІТ-СЕРВІСІВ.....41**

Рокитенко Владислав Михайлович, Гришин Сергій Іванович

**ПОШУК ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ
В БАЗАХ ДАНИХ.....44**

Педагогічні науки

Mariia Didenko

MEDIATION TECHNIQUES. CHALLENGES.....47

Oleksandra Akmal'dinova, Victoriia Akmal'dinova

**FLIGHT ATTENDANTS PROFESSIONAL TRAINING
SPECIFICITY.....50**

<i>Yuliia Smolianko, Vladyslava Honcharova</i> THE IMPACT OF TECHNOLOGY ON MODERN EDUCATION.....	52
<i>Білан Олександра Іванівна, Береза Наталія Миколаївна</i> РОЗПОВІДЬ-ОПИС ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	57
<i>Внукова Ольга Миколаївна, Кузіна Наталя Володимирівна</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.....	59
<i>Гайда Ігор Богданович</i> ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	61
<i>Десятник Катерина Володимирівна</i> ДЕБАТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ.....	64
<i>Погода Олена Василівна, Бившева Тамара Федорівна, Бурова Ангеліна Андріївна</i> ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДНА З ФОРМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ВИКОНАВЦІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ.....	66
<i>Рудніченко Олена Климентіївна</i> ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ВЕБ-ДИЗАЙНА В РОБОТІ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ.....	68
<i>Філяк Роман Васильович</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНІХ ЦІЛЕЙ У СУЧАСНИХ МИСТЕЦЬКИХ ШКОЛАХ.....	70
<i>Фунтікова Ольга Олександрівна</i> ВПЛИВ НЕЙРОБІОЛОГІЇ НА ДОШКІЛЬНУ ПЕДАГОГІКУ.....	72

Iryna Suprun, Olga Morozova-Larina

**THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE,
RESILIENCE AND ACADEMIC SUCCESS OF UNIVERSITY
STUDENTS DURING THE FULL-SCALE WAR IN UKRAINE.....74**

Бондарчук Світлана Петрівна

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІГРУПОВИХ СТОСУНКІВ
КОЛЕКТИВУ.....77**

Гапоненко Лариса Олександрівна, Мовчан Оксана Василівна

**РЕФЛЕКСІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В АНАЛІЗІ ТРИВОЖНИХ
СТАНІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ.....79**

Гриник Ірина Ярославівна, Жук Петро Ярославович

ПРИЧИНИ ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ МОЛОДІ.....83

Морозова-Ларіна Ольга Ігорівна, Тимчишин Ольга Миронівна

**МОТИВАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОР
ЗАХИСТУ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ
В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.....84**

Погоріла Ольга Миколаївна

**ЕВОЛЮЦІЙНЕ КОРІННЯ АГРЕСІЇ У РОМАНТИЧНИХ
СТОСУНКАХ.....87**

Стамат Вікторія Михайлівна, Цибулькіна Анастасія Сергіївна

**ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИЙ КОНФЛІКТ ЯК ЧИННИК
ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.....91**

Стамат Вікторія Михайлівна, Чуча Даніл Віталійович

**СТРЕС У РОБОТІ КЕРІВНИКА ТА ШЛЯХИ ЙОГО
ПОДОЛАННЯ.....94**

Юридичні науки

Кравчук Андрій Сергійович

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ
ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....99**

Історичні науки

Бех Катерина Миколаївна

**СУЧАСНЕ ВОЄННЕ ПОВСЯКДЕННЯ КИЇВЩИНИ ЯК
ПРІОРИТЕТ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛОДИХ УЧЕНИХ.....103**

Філософські науки

Трофименко Володимир Анатолійович

**КІБЕРБУЛІНГ ЯК НЕБЕЗПЕЧНИЙ ПРОЯВ ЗЛОВЖИВАНЬ
ПРОТИ ОСОБИ У КІБЕРПРОСТОРІ.....106**

Культурологія

Овчаренко Марина Олександрівна

**РОЛЬ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ФОРМУВАННІ
УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ.....110**

Філологічні науки

Лисенко Олена Анатоліївна, Рудницька Катерина Святославівна

**ЕВФЕМІЗМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯЦІЇ В
ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ ТА СУДОВИХ ПРОЦЕСАХ.....112**

Мистецтвознавство

Козеняшева Ірина Іванівна

**НОВА КИТАЙСЬКА МУЗИКА В РЕПЕРТУАРІ
МУЗИКАНТІВ - ВИКОНАВЦІВ СВІТУ.....117**

Соціологічні науки

Домніч Леся Миколаївна

**ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЧЕРЕЗ МОВНІ КУРСИ НА КІПРІ:
СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА ІНКЛЮЗІЯ.....120**

Політичні науки

Лесняк Віталій Юрійович

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬЩІ.....123**

Медичні науки

Oksana Pavlovska, Olga Savelyeva, Kateryna Pavlovska

**CARDIOVASCULAR RISK IN PATIENTS WITH
MENOPAUSAL SYNDROME.....125**

Volodymyr Molodan, Tetiana Aleksandrova,

Dmytro Molodan, Oksana Chervona

**PENTRAXIN-3 AND ENDOTHELIAL DYSFUNCTION
PARAMETERS IN PATIENTS WITH METABOLIC
DYSFUNCTION-ASSOCIATED STEATOTIC LIVER
DISEASE AND ARTERIAL HYPERTENSION.....129**

Давиденко Олексій Ігорович, Борисенко Андрій Анатолійович,

Бардов Василь Гаврилович, Омельчук Сергій Тихонович

**НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ МЕДИЧНИХ ОГЛЯДІВ ДЛЯ
КЕРІВНИКІВ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ УСТАНОВ
ТА ПІДПРИЄМСТВ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ.....131**

Железняков Олександр Юрійович, Лазуренко Вікторія Валентинівна

**ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ПЛОДА ТА НОВОНАРОДЖЕНОГО
ВІД ВАГІТНИХ З ГЕСТАЦІЙНИМ ДІАБЕТОМ
НА ТЛІ ОЖИРІННЯ.....133**

<i>Загоруйко Олександр Вікторович, Борисенко Андрій Анатолійович, Бардов Василь Гаврилович, Омельчук Сергій Тихонович</i> ВПРОВАДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ СТІЧНИХ ВОД ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ SARS-COV-2: НОВИЙ ПІДХІД ДО ЕПІДЕМІЧНОГО КОНТРОЛЮ.....	137
<i>Ісаєв Данило Дмитрович, Веснін Володимир Вікторович</i> ХВОРОБА ОСГУДА-ШЛЯТТЕРА. МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	139
<i>Малко Наталія Володимирівна, Солина Наталія Миронівна, Гірчак Галина Василівна,</i> ЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ФЕДОРОВА-ВОЛОДКІНОЇ У ДІТЕЙ 7,12,15 РОКІВ З ХРОНІЧНИМ КАТАРАЛЬНИМ ГІНГІВІТОМ, ЩО ПРОЖИВАЮТЬ У РІЗНИХ ЗА ЕКОЛОГІЧНОЮ СИТУАЦІЄЮ РЕГІОНАХ.....	141
<i>Панченко Галина Юріївна, Панченко Микола Володимирович, Гончарь Олексій Володимирович, Гончарь Олена Миколаївна</i> ЗДОРОВ'Я ЖІНКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ.....	143
<i>Скубицька Людмила Дмитрівна, Попова Тетяна Вікторівна</i> ПЕРЕТРАВЛЕННЯ КРОХМАЛЮ ТА РОСЛИННОЇ КЛІТКОВИНИ У ХВОРИХ З ПОЄДНАНИМИ ХВОРОБАМИ ШЛУНКА ТА ПЕЧІНКИ.....	146
<i>Чигиринська Ніла Анатоліївна, Тимченко Олена Миколаївна, Костиця Ірина Анатоліївна, Кириченко Ігор Іванович</i> DIENTAMOEBA FRAGILIS. МІКРОСКОПІЧНИЙ МЕТОД ДІАГНОСТИКИ.....	148
Ветеринарні науки	
<i>Vita Lohvinova</i> PATHOMORPHOLOGICAL CHANGES IN EPITHELIOMA IN DOGS.....	155

Технічні науки

Alexander Pysarenko

**THERMOGRAPHIC WAVELET ANALYSIS OF CARBON
FIBER COMPOSITES.....157**

Лесков Сергій Дмитрович, Арсенюк Ігор Ростиславович

**ПІДХІД ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ РЕКОМЕНДАЦІЙ
ЗІ СПОРТИВНИХ АКТИВНОСТЕЙ.....159**

Матейко Олексій Владіславович

**ОЦІНКА ЯКОСТІ ПЕРЕБІГУ ПРОЦЕСУ ІНЕРТИЗАЦІЇ
ВАНТАЖНИХ ТАНКІВ СУДЕН-ГАЗОВОЗІВ.....162**

Сороківський Олег Ігорович, Юськів Василь Миколайович

**ВИЗНАЧЕННЯ МІЦНОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ КУЛЬКОВОЇ
МУФТИ ВІЛЬНОГО ХОДУ.....166**

TOOLS FOR DIVERSIFYING SOURCES OF GREEN ECONOMY FINANCING IN UKRAINE AND GLOBALLY

Liudmyla Solianyk

Cand. Sc. (Econ.), Associate Professor,

Dnipro University of Technology

ORCID: 0000-0003-3291-3931

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5771/>

The preservation of the European Green Deal is crucial for Ukraine's post-war recovery, making it a central element in the country's reconstruction strategy while addressing modern environmental and climate challenges. The EU's updated growth strategy, aimed at achieving climate neutrality by 2050, focuses on building a resource-efficient and competitive economy, promoting a circular economy, and integrating climate and environmental considerations across all sectors. The strategy also opens opportunities to ensure a fair and inclusive green transition.

For Ukraine's economic recovery efforts to succeed, investments must come from various sources, including the European Bank for Reconstruction and Development, credit institutions, and the development of Ukraine's domestic financial market. There is also a need to introduce new financial instruments that will support long-term sustainable financial flows. It is estimated that achieving the EU's climate and energy goals by 2030 will require an additional €260 billion in annual investments, approximately 1,5% of Ukraine's 2018 GDP [1]. Such extensive financial needs call for systematic, long-term support aims to mobilize €1 trillion in investments under the European Green Deal, involving both public and private sectors. Roughly half of this amount (€503 billion) will come from the EU budget, with national governments expected to contribute €114 billion through co-financing. The remaining funds will be raised through private capital using EU guarantees under the "InvestEU" program [2].

Green a key source of funding for green economy projects, encompasses a wide range of financial instruments such as green bonds, equity, green loans, and venture capital. These are further supported by government subsidies, tax incentives, pollution permits, and green public procurement. Notably, green bonds have seen significant growth and are now a core product in climate finance, contributing to the objectives of the Paris Agreement. According to the Climate Bonds Initiative, the global green bond market has surpassed \$2 trillion USD [3].

Socially respoestors in developed economies are increasingly channeling their funds into green projects to address both national and global challenges. In Ukraine, significant progress has been made in developing the regulatory framework for green bonds, taking into account recommendations from the EU and global organizations

like ICMA and the World Bank Group. However, for the green bond market in Ukraine to function effectively, action is required in two key areas:

I. Creation of legislative and technical prerequisites for the green bond market:

- Improving the regulatory framework, particularly budget legislation, to enable the issuance of a broader range of green bonds (e.g., income bonds, project bonds, securitized bonds), currently hindered by legislative gaps.

- Developing the institutional infrastructure of the green bond market, involving state institutions (such as the National Bank, the Antimonopoly Committee, the National Securities and Stock Market Commission), municipalities, non-governmental organizations, and private sector stakeholders.

- Active participation of international organizations, especially financial ones, is crucial in supporting the establishment of the green bond market. Key players include the Green Climate Fund, which aids in financing green bond issuance, and the World Bank, providing technical assistance for issuing sovereign green bonds. Additionally, institutions like the International Capital Market Association (ICMA) and the International Finance Corporation (IFC) contribute by developing procedural guidelines and best practices for the functioning of the green bond market.

- Moreover, it is essential to conduct public awareness and promotional campaigns to explain the specific goals of green bonds, highlight their importance in financing environmental projects, and clarify the operational procedures of the green bond market. This will enhance investor and public understanding of the significance of these instruments in promoting sustainable development.

II. Development of tools and measures to drive the growth of the green bond market:

- Designing structural and logical frameworks for the issuance of green bonds by various types of issuers (national governments, municipalities, enterprises, and international financial institutions) in both domestic and foreign markets, tailored to each issuer's specific needs.

- To establish and regularly update a portfolio of nationally significant and pioneering green investment projects, which would serve as the basis for issuing both sovereign and conventional green bonds.

- Additionally, it is essential to develop a dedicated segment within the stock market for green bonds and create a specialized green bond stock market index to track and promote these financial instruments. This would facilitate the growth of the green bond market by providing investors with clear benchmarks and enhancing the visibility of environmentally focused investments.

This approach will help accelerate the integration of green finance into Ukraine's economy, fostering sustainable development and resilience to climate change.

References:

1. Regulation (EU) 2019/2088 of the European Parliament and of the Council (2019, 27 of November) on sustainability-related disclosures in the financial services sector. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2019/2088/oj>

2. European Union. InvestEU. Contribution to the Green Deal and the Just Transition Scheme. https://investeu.europa.eu/contribution-green-deal-and-just-transition-scheme_en
3. Green, Social, Sustainability, and Sustainability-Linked (GSSS) Bonds Market Update – July 2023. <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/120fd7d4d02fb164e0d5c838dd067701-0340012023/original/GSSS-Quarterly-Newsletter-Issue-No-4.pdf>

THE ROLE OF CRYPTOCURRENCY IN THE GLOBAL ECONOMY: CHALLENGES AND PROSPECTS

Liudmyla Volkova

Ph.D., Associate Professor,

Department of Foreign Languages, State Tax University

Daria Sidenko

Student, State Tax University, Ukraine

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5796/>

The rapid development of information technology is transforming the modern economic system. This is especially true of changes in the field of payments and payments, as it is directly related to the development of the economy and the welfare of the population. Today, with the instability of the world economy, changes in public sentiment, distrust of financial institutions, interest in crypto currencies is growing. A cryptocurrency is a digital or virtual currency that uses cryptography to provide security to transactions. It is not controlled by any government or financial institution. Today in the world there are more than 2000 cryptocurrencies.. Cryptocurrencies have a lot of advantages, such as: security, transaction speed decentralization, low fees. This makes them attractive. However, their role in the global economy is quite controversial. Many countries still do not have a clear regulatory framework to regulate this market. This creates unpredictability for investors and companies that work in the field of digital assets.

Today, law enforcement, legal, tax and other authorities are looking for an explanation of how cryptocurrency can operate within the limits of modern laws and whether it has a legal right to exist at all. Countries use three approaches to systematize and control cryptocurrencies. The first approach is simply to significantly limit, or even ban the use of crypto currency. This happens, for example, in Bangladesh, Bolivia, Ecuador, China, Iceland, Thailand, Vietnam, etc. [2]. In Bangladesh, trading bitcoins and other digital currencies can lead to 12 years in prison. [3] The use of cryptocurrency in China is specific, because it is where the trading market has become the largest in the world for bitcoin, while the People's Chinese Bank prohibits the use of virtual

money by financial institutions. Vietnam also banned the use of cryptocurrencies by credit institutions in 2014, citing the fact that cryptocurrencies are easy to use for criminal purposes [3]. Usually electronic money is prohibited for use in countries with an authoritarian system of regulation of the economy. The second approach is called "sit and wait" when countries allow the use of electronic money, but do not officially recognize them. An example is most of Europe. Ukraine also follows this approach [2]. The third approach is attempts at regulatory regulation of virtual currency, as in the USA, Great Britain, Japan [1]. A qualitatively new approach to this issue was recently demonstrated by Japan, in which, after a long debate, a law came into force on April 1, 2017, giving bitcoin and 116 other cryptocurrencies the status of a means of payment. In addition, the Japanese Audit Standards Board is now planning to prepare a number of standards and conditions for the use of cryptocurrencies. Research Institute Nomura believes that for such a collection of rules will need to introduce many changes in current Japanese laws.

Despite the challenges, prohibitions, cryptocurrencies have great potential in the development of the global economy. Their technological foundation and innovative potential contribute to global financial and technological change. This creates new opportunities for people in countries with unstable financial systems or high inflation. Many institutional investors, including large investment funds, are already actively investing in cryptocurrencies. For example, in Vienna (Austria) opened the world's first bank that works with the most popular cryptocurrency - Bitcoin.

Cryptocurrencies can become the basis for new decentralized financial systems (DeFi), which will allow users to receive loans, store savings and make other financial transactions without the participation of banks or other traditional financial institutions. Separately, it is worth highlighting the development of stablecoins - cryptocurrencies tied to the value of traditional assets, such as the US dollar or gold. They provide stability and can be used as a more reliable means of exchange and preservation of value. In addition to the financial sector, blockchain-based cryptocurrencies have prospects in other industries. Blockchain technology provides a secure and transparent way of keeping registers and can be used for logistics, healthcare, public services and much more.

Reference list:

1. Leshchyshyn, M. M. Svitovyy dosvid normatyvno-pravovoho rehulyuvannya vykorystannya Bitcoin v platizhniy systemi. Internet-portal naukovykh konferentsiy «Innovatsiyi v upravlinni publichnym sektorom». Retrieved from: <https://conferencekneu.wordpress.com/>
2. Lyst Natsional'noho banku Ukrayiny «Shchodo vidnesennya operatsiy z «virtual'noyu valyutoyu/kryptovalyutoyu «Bitcoin» do operatsiy z [...] vid 08.12.2014. № 29-208/72889. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>

3. Lyst Natsional'noho banku Ukrayiny «Shchodo vidnesennya operatsiy z «virtual'noyu valyutoyu/kryptovalyutoyu «Bitcoin» do operatsiy z [...] vid 08.12.2014. № 29-208/72889. Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v2889500-14>
4. <https://zmi.ck.ua/sotsium/perevagi-ta-nedolki-kriptovalyuti-vse-scho-vartoznati.html>

DIGITAL TRANSFORMATION OF UKRAINE'S FINANCIAL SECTOR

Liudmyla Volkova

Ph.D., Associate Professor,

Department of foreign languages, State Tax University

Karyna Didkivska

student, State Tax University

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5754/>

The digitalization of the financial sector has become one of the key areas of development in Ukraine's economy in recent years. The rapid adoption of modern technologies, such as mobile apps, online banking, blockchain, and digital platforms, is changing traditional financial processes and creating new opportunities for businesses and consumers. Government initiatives to support financial innovation, including through the development of digital currencies and open banking infrastructure, are contributing to the rapid growth of the fintech industry.

The analysis of current trends in the digitalization of Ukraine's financial sector is widely covered in scientific publications: A. Zaverbnyi, N. Sokulskyi, O. Hryniuk, O. Erkes, O. Kalyta, T. Gordienko, V. Kovalenko [1, c. 254].

Digital transformation in the financial sector is not uniform and does not occur in a uniform manner. Different segments of the financial market demonstrate different levels of digital development. The ways in which these changes are perceived also differ from one sector to another, both in terms of the timing of implementation and the set of technologies being introduced and their functions. These processes are influenced by various endogenous and exogenous institutional factors. Among them are the digital “maturity” of the sector, possible financial resources for the introduction of new technologies, organizational aspects, and the business culture of each institution [1, c. 255].

The key areas of digitalization of banking processes in Ukraine are: transition to online services for all categories of clients; digital transformation of bank transfers; rethinking the banking business model through the use of blockchain technologies and smart contracts; cooperation with partners to develop digital products, optimize business processes, and implement artificial intelligence and other modern technologies [1, c. 256].

The COVID-19 pandemic has become a catalyst for the development of digital technologies in the financial sector. Companies seek to optimize their operations and improve customer service through financial innovation. Given these trends, research on the use of financial technology in Ukraine is essential to understand the current challenges and opportunities [2, c. 222].

SupTech is a set of technologies that make banking supervision more efficient. They help to identify risks quickly. By analyzing a large amount of data, it is possible to predict possible problems in banks. This technology also helps to simplify reporting. Banks can easily provide the necessary information to the regulator through special online accounts. An equally important criterion is to improve decision-making. Thanks to accurate data and analysis, the regulator can make more informed decisions [3, c. 4].

The rapid development of financial technologies, including blockchain, is radically changing the face of the financial sector. New technologies offer great opportunities to increase the efficiency and transparency of financial transactions, as well as to expand access to financial services. However, along with the benefits, there are a number of risks associated with the introduction of new technologies. In particular, decentralized finance can create new channels for money laundering and terrorist financing, as well as undermine the stability of the traditional banking system [3, c. 5].

The transformation of the financial sector requires not only technological innovations but also fundamental changes in approaches to customer interaction. Digital marketing is becoming an indispensable tool for creating a personalized customer experience and building long-term relationships with customers. By investing in the development of digital communication channels, financial institutions can not only increase their efficiency but also strengthen their market position [3, c. 5-6].

The digital transformation of Ukraine's financial sector has become an important driver of change, contributing to the modernization of the economy and bringing it closer to global standards. The introduction of new technologies, such as blockchain, artificial intelligence, and cashless solutions, has significantly improved the availability of financial services for individuals and businesses, increased process efficiency, and accelerated financial transactions. However, despite the successes achieved, the financial sector faces a number of challenges, such as strengthening cybersecurity, protecting personal data, and adapting the regulatory framework to new digital realities. An important task for the state and financial institutions remains to support the stable development of the digital services infrastructure and ensure the protection of users' rights.

List of references:

1. Karachkovska P. S., Yarish O. V. Digitization as a direction of transformation of the financial sector of Ukraine. Collection of scientific articles of masters, Poltava. 2022. P. 1-270. URL: http://www.grks.puet.edu.ua/files/zb_scm22.pdf#page=254.

2. O. V. Yarish, O. O. Palienko. Digitization of the financial sector of Ukraine. Problems and prospects of the development of the financial system in modern conditions: a collection of materials of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference, Poltava. 2021. P. 1-224. URL: http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/10736/1/Яриш,%20Палиєнко%202021_removed.pdf
3. T. F. Sunduk, V. G. Babenko-Levada, O. A. Skorba, A. O. Chornovol (2023) "Regarding the development of digital technologies in the financial sector (Ukrainian case)", *Academic Visions*, (17). P. 1-7 URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/253>

DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL MARKET IN UKRAINE

Liudmyla Volkova

Ph.D., Associate Professor,

Department of foreign languages, State Tax University

Yulia Brianska

student, State Tax University

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5766/>

At the current stage, the financial market has such prerequisites as turning into a highly efficient mechanism that provides the necessary investments for economic needs [1, p. 38]. The main problem in the development of the financial market of Ukraine is the lack of financial investments, the lack of a systematic approach to reforms. This problem can be solved by involving the population in investing with the help of their savings. Ensuring the development of the financial market negatively affects the economic condition of the country, the formation of economic policy. The financial market includes both direct and indirect financing, which takes into account the participation of financial intermediaries in the movement of capital between different market participants [2, p. 5].

The financial market is a set of institutions, persons and mechanisms that ensure the purchase and sale, exchange and management of financial assets and instruments, such as shares, bonds, currency, derivatives, etc. In the financial market, investments are made, capital and risk are allocated, and the price formation for financial instruments is formed.

In Ukraine, the development of the financial market begins with the moment of its independence, namely with certificates of deposit and shares. Therefore, it is unreasonable to expect noticeable positive results in such a short period. The developed financial systems of the countries of the world were formed as a result of long-term work lasting several decades. In modern times, investments in countries with transition economies are attractive because such countries have a high potential for economic growth. The financial market of Ukraine is characterized by extreme instability, showing a high level of loss of financial resources and a low level of financial

intermediation. This instability is caused by the corona virus pandemic, war between countries, financial crises, sharp changes in currency rates, and all this affects the state of the financial market. Also, the level of development of financial culture and financial literacy in society is not acceptable, low activity in deposits, a large number of unreimbursed loans, which are caused by citizens' distrust of banking institutions and an unfavorable attitude to new financial instruments and services on the financial market [3, p. 64].

There is also an alternative structuring of the financial market, which is based on the use of specific types of financial assets. According to this criterion, most domestic experts divide the financial market into the following segments: the insurance segment of the financial services market, the capital market, the foreign exchange market, the money market, the securities market, the land and real estate market, the market of precious metals, stones, and antiques. It should be noted that one of the defining features of the domestic financial market is that commercial banks, stock exchanges, and insurance companies are the main participants that concentrate a significant part of the state's financial resources. Commercial banks are the most active participants in the financial market of Ukraine. At the beginning of 2016, there were 117 commercial banks, which is 42 times more than in 2020. Over the past five years, there has been a decrease [4, p. 4].

In order to solve the main problems of the financial market, it is necessary to monitor the activities of financial institutions, respond to their insolvency, implement measures to improve the financial system, ensure the effective functioning of the supervision system, which will contribute to the effective functioning of the financial system as a whole. In order for banking institutions to improve their own positions on the financial market, it is necessary to improve liquidity through interaction with intermediaries and securities traders. To achieve this goal, the following measures can be used: implementation of non-standard strategies of cooperation with other participants of the banking market; the use of informal approaches in relations with clients, such as individual debt repayment schedules and collateral replacement; organization of agreements between the depositor and the borrower under favorable conditions for the bank and informing clients about such opportunities; raising the standards of providing traditional banking services; development of innovative banking products and services; forming a positive image of the bank, etc. [5, p. 3].

Therefore, it can be concluded that the financial market of Ukraine has a sufficiently large number of problems and requires the implementation of consistent actions regarding its development. The financial market is designed for the trading of financial resources between buyers and sellers, and combines various segments such as the stock, credit, foreign exchange and precious metals markets. Banks should actively involve investors and depositors in processes related to the growth of financial globalization. The main task for today in Ukraine is the introduction and development of a permanent mechanism for the improvement and development of the financial market, taking into account the world trends of the modern era.

List of references:

1. Yakymchuk I. O., Rozvytok finansovoho rynku v Ukraini. [Elektronnyi resurs]. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6d1bd4cf-1fe4-4d9e-8395-bb68fb1cdc49/content>
2. Avramchuk L. A. Volkov A. Yu. Osnovni zasady rozvytku finansovoho rynku v Ukraini. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. [Elektronnyi resurs]. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/25_1_2019ua/3.pdf
3. Hataullina Elmira Irekivna. Problematyka rozvytku finansovoho rynku Ukrainy. Vypusk #50/2023. [Elektronnyi resurs]. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2380>
4. M. I. Iorhachova, O. M. Kovalova, H. M. Kotsiurubenko. Finansovyi rynek Ukrainy: suchasnyi stan osnovnykh sehmentiv. [Elektronnyi resurs]. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/92.pdf
5. Bohdaniuk Tetiana. Ravliuk Tetiana. Suchasnyi rozvytok finansovoho rynku Ukrainy: mozhlyvosti, vyklyky, zahrozy. [Elektronnyi resurs]. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/34912/2/FMZKPNES_2021_Bogdanyuk_T-Features_and_problems_of_79-81.pdf

THE IMPACT OF CRYPTOCURRENCIES IN THE GLOBAL FINANCIAL SYSTEM

Liudmyla Volkova

Ph.D., Associate Professor,

Department of foreign languages, State Tax University

Yulia Rudenko

student, State Tax University

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5770/>

The rise of cryptocurrency has introduced substantial shifts in the financial sector, posing challenges to conventional financial systems and offering new models for monetary transactions. This study examines the influence of cryptocurrency on traditional financial structures, emphasizing its disruptive capabilities, regulatory hurdles, and future outlook.

Cryptocurrency refers to a form of digital or virtual currency secured by cryptography. Unlike conventional currencies issued by governments and central banks, cryptocurrencies function on decentralized networks powered by blockchain technology. Due to this decentralization, no single authority controls them, which enhances their resistance to censorship and fraud [1, c. 2]. The most well-known cryptocurrency is Bitcoin, introduced in 2009 by an anonymous entity known as Satoshi Nakamoto. Other well-known cryptocurrencies include Ethereum, Ripple, and Litecoin.

Cryptocurrencies have transitioned from niche digital assets to a major global financial phenomenon. Since the launch of Bitcoin in 2009, the market has grown significantly, with thousands of cryptocurrencies now in circulation and a total market capitalization reaching trillions of dollars. This rapid growth has raised critical questions about their impact on the global economy, particularly in international trade, financial stability, and regulation.

Cryptocurrencies introduce a range of new risks and challenges. Their high volatility can result in significant financial losses, while the lack of regulation makes them vulnerable to illicit activities such as money laundering and tax evasion. Additionally, the increasing popularity of cryptocurrencies raises concerns about the future role of fiat currencies and central banks in the global economy [2, c. 89].

In the realm of international trade, cryptocurrencies have the potential to streamline transactions, reduce reliance on intermediaries, and improve efficiency while lowering costs. This could significantly impact global supply chains and international business operations [3, c. 101]. However, the widespread adoption of cryptocurrencies must overcome various regulatory and legal obstacles, as different countries have diverse approaches to governing digital currencies.

Cryptocurrencies can be classified as private money or community currency. In most countries, their use for payments is legal, with no laws explicitly prohibiting cryptocurrency transactions [4, c. 2]. However, cryptocurrencies are not recognized as legal tender and do not fit the definition of electronic money. Unlike virtual currencies, which have issuers, cryptocurrencies lack a central issuer. Despite this, the term "virtual currency" is often used interchangeably with cryptocurrencies like Bitcoin, though distinctions are sometimes made between centralized and decentralized forms.

Cryptocurrencies present significant legal challenges and expose users to substantial legal risks. The primary challenge lies in determining their legal classification, as they intersect with civil, administrative, and criminal law. It remains essential to establish whether cryptocurrencies should be uniformly regulated across these domains, with particular complexities arising in areas like tax and criminal law.

A defining feature of cryptocurrencies is the blockchain, a decentralized ledger of transactions. In systems like Bitcoin, legal tender is absent; instead, users' wallets contain data linked to confirmed blockchain transactions. Transactions do not directly move between wallets but are recorded as changes in the blockchain's entries.

Therefore, individual cryptocurrencies (e.g., Bitcoin or Litecoin) are simply ledger entries on the blockchain. These entries represent subjective value and can be seen as abstract units of value, similar to currency units. In civil law, cryptocurrencies can be viewed as a "measure of value other than money" unless explicitly agreed upon by parties in a contract [5, c. 1132]. Furthermore, cryptocurrencies may be regarded as property rights or a form of property, given their representation as ledger entries on the blockchain. Issues like cryptocurrency lending remain contentious, and consumer protection is a key concern given the operational practices of businesses in this ecosystem.

The question arises as to whether cryptocurrencies should be subject to legal regulations governing payment services. Unlike traditional payment systems with defined responsibilities between users and providers, cryptocurrency transactions lack such clarity due to the absence of a central authority. As a result, the PSD Directive does not apply to cryptocurrency transactions, placing them outside its scope.

The blockchain system shares certain similarities with payment or bank accounts used for transactions, reflecting the ideological foundation of cryptocurrencies as alternatives to traditional banking systems. While the primary aim of cryptocurrencies is to enable payments for goods and services, the blockchain also functions as a store of value, akin to a depositary system. This feature challenges traditional notions of deposit-taking, a regulated banking activity. Entities that do not meet legal requirements for deposit-taking may face criminal penalties.

So, the rise of cryptocurrencies has significantly impacted the global financial system, offering both opportunities and challenges. Cryptocurrencies enhance cross-border transactions, making them faster, more efficient, and cost-effective, which could transform global trade and increase financial inclusion. However, their volatility and lack of regulation pose risks, including financial instability and potential for illegal activities like money laundering and tax evasion.

The decentralized nature of cryptocurrencies challenges traditional financial systems, particularly the role of central banks and monetary policy. As cryptocurrencies grow in popularity, especially in countries with unstable currencies, they may undermine the authority of central banks and impact the future of fiat currencies.

Regulatory frameworks are still fragmented globally, making it difficult to manage the risks associated with cryptocurrencies. International cooperation will be key to establishing consistent regulations that protect users and ensure financial stability while fostering innovation.

In conclusion, cryptocurrencies have the potential to reshape the financial landscape, but addressing their risks through effective regulation and cooperation will be critical for their sustainable growth.

List of references:

1. Nakamoto, S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>
2. European Central Bank. Virtual Currency Schemes – a Further Analysis. – Frankfurt: ECB, 2015. – 50 c.
3. Casey, M. J., & Vigna, P. The Age of Cryptocurrency: How Bitcoin and Digital Money Are Challenging the Global Economic Order. – New York: St. Martin's Press, 2015. – 368 c.
4. Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions, January 2014, published on <http://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/regulation-of-bitcoin.pdf>
5. K. Zacharzewski, Bitcoin as a matter of private law relations, Law Monitor 2014, No. 21, p. 1132.

THE AGRI-FOOD MARKET OF UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

Oleksandr Chernov

Undergraduate Student,

State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0009-0006-6729-675X

Andrii Oliinyk

Ph.D. in Economics, Associate Professor,

State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-4589-703X

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5765/>

The agri-food sector plays a central role in the global economy, serving as a significant source of international trade and employment. The term "agri-food" encompasses a vast array of products, including agricultural raw materials and processed foods. Furthermore, economies in both developed and developing countries derive substantial benefits from trade in agri-food products, which have witnessed a notable surge in demand due to population growth, altering dietary preferences, and accelerated urbanisation.

It can be reasonably deduced that exports of agri-food products represent a particularly reliable source of export earnings for a multitude of countries, irrespective of their current level of economic development. The export of agri-food products offers a degree of resilience to the national economy against fluctuations in world markets, given the relatively stable demand for basic foods.

Ukraine's agricultural exports are primarily comprised of cereals, oils and fats, oilseeds, and meat products, constituting a substantial proportion of the country's total exports. In 2023, the value of agricultural and food products exported from Ukraine accounted for 62% of the country's total exports, which represented a significant increase from 53% in 2022 [2]. This marks the highest proportion of agricultural and food exports since 1991. Despite a decline in the export-import turnover of over USD 6 billion from 2021 to 2022, the decrease in 2023 was relatively modest at USD 0.7 billion compared to the previous year. In 2024, it is expected that Ukraine strengthens its positions in the agricultural market.

In the context of international trade relations between Ukraine and the European Union, the agri-food sector merits particular attention. As documented in the European Commission's report [4], in 2019, the European Union constituted Ukraine's primary trading partner. This is due, in part, to the conclusion of the Agreement between the European Union and Ukraine on a Deep and Comprehensive Free Trade Area, which entered into force in 2017. The DCFTA abolished trade restrictions and quotas, including those pertaining to certain agri-food products [3], thereby enhancing export relations between the EU and Ukraine. With this in mind, a comprehensive

examination of the evolution of trade in agri-food products between Ukraine and the EU is imperative.

The report by the European Parliament's Research Service 'Russia's war against Ukraine: EU-Ukraine agri-food trade' provides a visualisation of the statistics on agri-food trade between Ukraine and the EU between 2010 and 2020. The graph can be found below.

Figure 1. Graph of the dynamics of agri-food trade between Ukraine and the European Union [1]

The data presented in Figure 1 allows for the following conclusions to be drawn. In 2010, the value of the EU's imports of agri-food products from Ukraine was less than €2 billion. In the subsequent years, there was a notable increase in EU imports from Ukraine, reaching a value of over €4 billion in 2012. Following a slight decline in exports from Ukraine to the EU in 2013 and a period of relative stagnation between 2014 and 2016, EU imports reached a point of stability. Since 2016, there has been a notable increase in this indicator, although there have been periods of declining trade relations, for example in 2019. In 2020, the EU's imports from Ukraine reached approximately €7 billion, which serves to illustrate the growing importance of Ukraine as a source of agricultural products for the EU in comparison to 2010.

In addition, Figure 1 presents data on exports from the EU to Ukraine. The graph demonstrates that the volume of agri-food products exported from the EU to Ukraine was considerably lower than the volume exported from Ukraine to the EU. Consequently, in 2012, the ratio of imports from Ukraine to the EU and exports from the EU to Ukraine was approximately twofold. In 2020, the ratio increased to approximately 2.2 times.

In terms of overall dynamics, exports have exhibited a gradual increase from approximately €1 billion in 2010, with a slight decline observed between 2012 and 2015. However, since 2015, there has been an upward trajectory in exports, reaching approximately €3 billion in 2020. This consistent growth suggests a sustained demand for EU agricultural products in Ukraine, albeit at a slower rate than that of imports.

The graph reveals a widening trade imbalance in Ukraine's favour, as evidenced by the ratio of Ukrainian agricultural exports to those of the EU and EU exports to Ukraine. This trend serves to illustrate the increasing significance of Ukraine as a principal supplier of agricultural commodities to the EU market. Furthermore, the data illustrates the EU's reliance on Ukrainian agricultural imports, particularly following 2016, while also demonstrating the consistent expansion of EU agricultural exports to Ukraine.

In light of the aforementioned data, the following can be posited as conclusions. Ukraine has become a principal supplier of agri-food products to the European Union, with exports reaching approximately €7 billion in 2020. This growth serves to reinforce the significance of Ukraine as a source of agri-food products for the EU. The imbalance in bilateral trade, whereby EU imports from Ukraine exceed exports to Ukraine, serves to illustrate the extent of the EU's dependence on Ukrainian agri-food products. The prospective evolution of bilateral relations between Ukraine and the EU in this sector is particularly encouraging. The partnership is poised for further expansion, underpinned by Ukraine's growing agricultural potential, which will contribute to the stability and resilience of both economies through mutually beneficial trade agreements.

References:

1. Дослідницька служба Європейського парламенту. Війна Росії проти України: торгівля агропродовольчою продукцією між Україною та ЄС. URL: https://ukraine.europarl.europa.eu/cmsdata/250410/0129_T_1258036_EPRS-AaG-729322-EU-Ukraine-agri-food-products-FINAL-ForTrad.pdf (reference date: 12.10.2024);
2. УНІАН. Частка експорту агропродукції України стала максимальною за незалежність. URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/chastka-eksportu-agroprodukciji-ukrajini-stala-maksimalnoyu-za-chasi-nezalezhnosti-12529116.html> (reference date: 12.10.2024);
3. Представництво України при Європейському Союзі. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgoveln-ekonomichne-spivrobotnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes> (reference date: 12.10.2024);
4. European Commission. Ukraine: EU Trade Relations with Ukraine: Facts, Figures, and Latest Developments: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en (reference date: 12.10.2024).

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Герасименко Ірина Олександрівна

кандидат економічних наук,

Білоцерківський національний аграрний університет

ORCID: 0000-0002-7829-8009

Степченко Владислав В'ячеславович

магістрант, Білоцерківський національний аграрний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5763/>

Управління фінансовим станом підприємства є одним із найбільш значимих функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, що тісно пов'язана з іншими системами управління. Безперечно, управління фінансовим станом органічно входить до загальної системи управління підприємством, відображає всі відносини, що належать до сфери фінансової діяльності підприємства. Управління фінансовим станом торговельного підприємства в сучасних умовах має свої особливості, зумовлені швидкими змінами в економічному середовищі, технологічними інноваціями та глобалізацією ринків. Наведемо основні особливості, які варто враховувати:

1. Гнучкість у фінансовому плануванні. Сучасні ринки є дуже динамічними, і торговельні підприємства мають постійно адаптуватися до змін попиту, конкуренції та макроекономічної ситуації. Це вимагає гнучкого фінансового планування, яке дозволяє швидко змінювати стратегії залежно від умов ринку. Планування включає моніторинг ринкових тенденцій, коригування запасів товарів та інвестиційні рішення.

2. Оптимізація оборотного капіталу. Ефективне управління оборотним капіталом є ключовим для торговельного підприємства. Воно повинно мати достатньо ліквідних активів для виконання короткострокових зобов'язань (оплати постачальникам, зарплати персоналу, оренди тощо), але не допускати надмірної акумуляції грошових коштів, які могли б бути спрямовані на розвиток або інші активності.

3. Управління ризиками. В сучасних умовах управління ризиками стає ще важливішим через коливання валютних курсів, зміни в податковому законодавстві, політичну нестабільність або зміни в поведінці споживачів. Ризики можуть бути як зовнішніми (конкуренція, інфляція, політичні конфлікти), так і внутрішніми (неефективне використання ресурсів, недостатня стратегічна орієнтація). Підприємства повинні активно використовувати фінансові інструменти для хеджування ризиків, наприклад, страхування, форвардні контракти тощо [1].

4. Автоматизація фінансових процесів. Технологічні рішення, такі як ERP-системи (Enterprise Resource Planning) або спеціалізовані програми для обліку, дозволяють значно оптимізувати управління фінансовими процесами.

Автоматизація бухгалтерського обліку, управління запасами, звітності і моніторингу ключових фінансових показників допомагає торговельним підприємствам швидко реагувати на зміни, підвищує точність даних і знижує ризик людських помилок.

5. Електронна комерція та омніканальність. Розвиток онлайн-торгівлі значно впливає на управління фінансовим станом торговельних підприємств. Омніканальна стратегія (поєднання офлайн- і онлайн-каналів продажу) вимагає інвестування в нові технології, інфраструктуру для логістики, а також у безпеку даних і персоналізоване обслуговування клієнтів. При цьому важливо балансувати між інвестиціями в інновації та підтриманням фінансової стійкості [2].

6. Контроль витрат та ефективність. Зниження витрат та підвищення операційної ефективності є критично важливими в умовах високої конкуренції. Торговельні підприємства повинні регулярно аналізувати свої витрати, виявляти неефективні процеси та оптимізувати їх. Це може включати оптимізацію ланцюгів постачання, скорочення зайвих запасів або впровадження нових технологій для скорочення витрат.

7. Фінансовий аналіз та прогнозування. В умовах невизначеності торговельні підприємства повинні приділяти особливу увагу аналізу фінансових показників і прогнозуванню майбутніх доходів і витрат. Використання сучасних методів аналізу, таких як стрес-тестування, прогнозування грошових потоків та аналіз чутливості, допомагає керівникам приймати більш обґрунтовані рішення.

8. Кредитування та фінансові інструменти. Управління фінансовим станом також пов'язане з ефективним використанням кредитних ресурсів та інших фінансових інструментів. В умовах обмеженого фінансування важливо правильно розподіляти кошти між короткостроковими і довгостроковими проектами, а також обирати оптимальні джерела фінансування (банківські кредити, лізинг, залучення інвесторів).

9. Соціальна відповідальність та сталий розвиток. Сучасні тенденції вимагають від торговельних підприємств не лише фінансової ефективності, але й дотримання принципів сталого розвитку. Це включає відповідальне ставлення до екології, соціальну відповідальність перед співробітниками та суспільством. Дотримання цих принципів може впливати на репутацію підприємства і, як наслідок, на його фінансові показники.

Управління фінансовим станом торговельного підприємства в сучасних умовах вимагає від керівництва високої гнучкості, ефективного планування, управління ризиками та впровадження новітніх технологій. Підприємства, що здатні швидко адаптуватися до змін, підвищувати ефективність та контролювати свої фінансові ресурси, мають більше шансів на успішний розвиток та стабільність на ринку.

Список літератури:

1. Томашук І. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. Економіка та суспільство. 2022. №39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-64>
2. Горбовий А. Ю. Інноваційна модернізація менеджменту в умовах глобальної нестабільності : монографія / за заг. ред. А. Ю. Горбового; М. О. Кужелев, С. В. Онишко, В. І. Куценко, А. А. Олешко, М. В. Гусятинський, А. А. Халецька [та ін.]; УДФСУ. Ірпінь-Білосток, 2018. 305 с.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ

Грицун Борис Миколайович

аспірант, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Науковий керівник: Томарева Вікторія Валеріївна

доктор економічних наук, доцент,

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5750/>

Вступ

Малі форми господарювання (МФГ) на сільських територіях України мають стратегічне значення для продовольчої безпеки, забезпечуючи 50% сільськогосподарської продукції, зокрема овочі, м'ясо та молоко. Проте виклики, такі як обмежений доступ до фінансування, недостатня інфраструктура та ринкова нестабільність, гальмують їхній розвиток.

Сучасний стан малих форм господарювання

Малі форми господарювання (МФГ) відіграють важливу роль у аграрній економіці України, забезпечуючи близько 50% від загального обсягу сільськогосподарського виробництва. Основними формами є фермерські господарства, сімейні ферми та кооперативи. Наприклад, у 2021 році на фермерські господарства припадало понад 20% виробництва молока та 30% овочів. Однак продуктивність залишається нижчою, ніж у великих агрохолдингів через нестачу фінансування та технологій.

Малі господарства також є важливими з соціальної точки зору, адже створюють робочі місця на селі, знижують міграцію та зберігають сільську інфраструктуру. Але вони зіштовхуються з численними викликами, такими як:

1. Фінансова недостатність: За даними Державної служби статистики України, понад 70% малих господарств не мають доступу до кредитів або стикаються з високими відсотковими ставками, що обмежує їхні інвестиції в

розвиток. Наприклад, у 2020 році лише 12% фермерів змогли отримати пільгові кредити через складні вимоги.

2. Технологічна відсталість: Лише 10% господарств використовують сучасні агротехнології, такі як автоматизовані системи управління, що знижує продуктивність праці та конкурентоспроможність.

3. Інфраструктурна недосконалість: Близько 30% сільських доріг в Україні перебувають у поганому стані, що ускладнює транспортування продукції до ринків. Це збільшує витрати на логістику та знижує прибутковість малих фермерських господарств.

4. Нестабільність ринку: Цінові коливання на сільськогосподарську продукцію роблять малі господарства вразливими до економічних шоків. Наприклад, у 2021 році ціни на зернові культури коливалися на 15-20%, що спричинило невизначеність у плануванні врожаїв.

Проблеми розвитку

1. Фінансові проблеми: Низька доступність кредитів залишається головною перешкодою для інвестування у розвиток фермерських господарств. За даними аналітичних досліджень, малі фермери, які змогли отримати кредити, збільшили свою продуктивність на 20-30%, проте таких підприємств залишається небагато.

2. Розвиненість інфраструктури: Відсутність належних доріг, логістичних центрів та збутових мереж створює великі складнощі для фермерів. Наприклад, сільськогосподарські підприємства Західної України повідомляють, що витрачають на 20% більше на транспортування, ніж фермери в центральних регіонах, через низьку якість інфраструктури.

3. Розвиток технологій: Відсутність доступу до сучасних агротехнологій призводить до низької ефективності господарювання. Наприклад, автоматизовані системи зрошення та дрони для моніторингу посівів використовують менш ніж 5% господарств.

4. Кооперація: Відсутність ефективної кооперації між малими господарствами обмежує їхню здатність конкурувати з великими агрохолдингами. Лише 15% фермерів є членами кооперативів, що обмежує їхні можливості отримувати вигоди від спільного використання ресурсів.

Таким чином, малі форми господарювання потребують як державної підтримки, так і розвитку ринкових механізмів для підвищення їх конкурентоспроможності та стійкості до викликів.

Стратегічні пріоритети розвитку

1. Фінансовий розвиток: Запровадження нових програм фінансування та доступних кредитів. Наприклад, впровадження державних субсидій для малих фермерів допоможе підвищити їхній доступ до ресурсів та технологій. Це сприятиме підвищенню їхньої продуктивності на 20-30%.

2. Інновації та цифрові технології: Використання нових агротехнологій, автоматизації та цифрових рішень. Впровадження сучасних технологій, таких як дрони, автоматизовані системи поливу та цифрове управління, дозволить збільшити ефективність виробництва.

3. Кооперація та кластерні ініціативи: Об'єднання малих господарств у кооперативи для спільного використання ресурсів і підвищення конкурентоспроможності на ринках. Успішні кооперативи можуть знизити витрати на 10-15% завдяки спільним закупівлям і логістиці.

4. Екологічна стійкість: Розвиток екологічних практик сільського господарства, які відповідають міжнародним стандартам, забезпечить довготривалу родючість ґрунтів і відкриє можливості для експорту в ЄС.

5. Підтримка державної політики: Необхідний перегляд програм державної підтримки та розробка більш доступних і гнучких механізмів для малих господарств. Це сприятиме залученню нових учасників у аграрну сферу, зокрема молодих фермерів та жінок.

Висновки

Малі форми господарювання відіграють важливу роль у розвитку сільських територій України, але стикаються з численними викликами. Стратегічні пріоритети розвитку мають зосереджуватися на підтримці фінансування, впровадженні інновацій, кооперації та розвитку екологічно сталих практик. Забезпечення цих умов сприятиме економічній стабільності та підвищенню якості життя на сільських територіях.

Джерела:

1. Козлов С. В. Стратегічне управління економічним розвитком сільських територій // Економіка АПК. 2020. №8. С. 45-53.
2. Вітряк О. Г. Стратегічні пріоритети розвитку сільських територій // Економіка та прогнозування. 2021. №2. С. 25-33.
3. Державна служба статистики України: офіційний вебсайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2024).
4. Малі форми господарювання в аграрному секторі України: перспективи розвитку // Науковий вісник НУБіП. 2019. №3. С. 88-94.
5. Проєкт "Стратегії розвитку аграрного сектору України до 2030 року". URL: <https://www.example.ua/strategy2030> (дата звернення: 23.09.2024).

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ УПРАВЛІННЯ НЕРУХОМІСТЮ

Жирук Тарас

аспірант інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ORCID: 0009-0002-6947-5082

Науковий керівник: Заблоцька Ріта Олександрівна

доктор економічних наук, професор,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5805/>

Ринок нерухомості є важливою частиною світової економіки. Як форма інвестицій нерухомість генерує грошовий потік за рахунок збору орендної плати з орендарів. Вартість нерухомості та орендна плата зазвичай зростають з часом, що робить нерухомість інвестиційним активом для хеджування від інфляції.

Через масштабне вторгнення РФ в Україну вітчизняна нерухомість постраждала. Розвиток ринку нерухомості – одна із основних драйверів економічного зростання країни. Внутрішній ринок нерухомості формують девелоперські компанії, які мають власну стратегію розвитку, досвід реалізації проектів, інструменти та методи для досягнення своїх цілей. Враховуючи масштаби руйнування нерухомості та потенційний обсяг реконструкції після війни, усі будівельні та девелоперські компанії будуть змушені долати виклики, сформовані війною. Врахування умов, пріоритетів та особливостей європейського ринку може збільшити трансформаційний потенціал розвитку у сфері відновлення ринку нерухомості в Україні. Тому актуальним є вивчення стану та проблем ринку нерухомості, тенденцій його розвитку у країнах Європейського Союзу з метою запровадження закордонного досвіду в українську практику.

Проблематика сфери нерухомості викликає значний інтерес багатьох вітчизняних і закордонних науковців. Стан ринку нерухомості, його циклічність та тенденції розвитку, вплив на економіку досліджувалися багатьма вченими в Україні та за кордоном, однак через глобалізацію та активний його розвиток – потребує дослідження та становить актуальність.

Продовження воєнного стану актуалізує необхідність дослідження ринку нерухомості в умовах нових викликів, а також напрямів повоєнного відновлення з огляду на євроінтеграційний курс України.

Актуальним сьогодні є визначення напрямів трансформації вітчизняного девелопменту нерухомості та адаптації до нових трендів в умовах євроінтеграції, що потребує вивчення стану ринків, основних трендів та ризиків в Україні

та країнах Європейського Союзу; систематизації викликів девелопменту нерухомості в умовах війни; а також обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку в контексті євроінтеграції.

Щодо України, можна стверджувати, що повномасштабне вторгнення РФ призвело до суттєвого зменшення обсягів будівництва в Україні. На початку воєнних дій були призупинені транзакції з нерухомістю, які проходять через державний реєстр.

В умовах глобалізації ринки нерухомості також стають глобальними, міжнародні інвестори та забудовники формують портфелі нерухомості в різних країнах.

Поміж різних класів активів комерційної нерухомості Європи для інвесторів найпривабливішою є промислова та логістична нерухомість. Основними ринками, де різко зросли обсяги інвестицій, є Великобританія, Німеччина та Швеція, а серед міст – Лондон, Берлін і Париж. Якісні характеристики ринку комерційної нерухомості Європи стосуються впровадження принципів гнучкої організації роботи, що призвело до зростання популярності спільних робочих просторів для окремих осіб і компаній (коворкінгів). Новою концепцією європейського будівельного ринку є Build-to-Rent, яка спрямована на будівництво для передачі нерухомості не у власність, а в оренду, що вирішує низку проблем для споживачів. Через зростання електронної комерції підвищився попит на складську та логістичну нерухомість. Покупці та інвестори у нерухомість країн Європи все більшу увагу звертають на фактор сталого розвитку, тому концепція екологічного будівництва (healthy building) є доволі актуальною.

Політична ситуація в Україні також частково вплинула на ринки нерухомості інших країн. За даними досліджень, лідери галузі зазначають, що через вторгнення російської федерації в Україну є незначний прямий вплив на ринок нерухомості Європи. Наслідки війни призвели до різкого зростання витрат на енергоносії, інфляції вище середнього рівня та процентних ставок, що відобразилося на цінах на нерухомість західних країн.

Порівняльний аналіз ринків нерухомості України та країн Європейського Союзу показав, що тенденції зміни вартості оренди житлової нерухомості в країнах Євросоюзу подібні тим, що склалися в Україні та значною мірою пов'язані з вимушеною релокацією громадян.

Список використаних джерел:

1. Ганечка І. Девелопмент нерухомості: європейські тренди Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2023. № 5. С. 97-112.
2. Нерухомість – зірка інвестицій у довоєнній Україні. Що відбувається з ринком зараз. Forbes. 2022. URL: <https://forbes.ua/money/kvadratni-metri-groshey-25102022-9264>
3. Trends in Real Estate Europe. Report. PWC. 2023. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/asset-management/emerging-trends-real-estate/assets/Emerging%20Trends%20in%20Real%20Estate%20Europe%202023%20Report.pdf>

4. Commercial Real Estate – Europe. Statista. 2023. URL: <https://es.statista.com/outlook/fmo/real-estate/commercial-real-estate/europe#value>

5. Бляхарський Я. С. Визначення девелоперської діяльності як окремого виду економічної діяльності. Університетські наукові записки. № 3-4. 2020. С. 234-248.

ОСНОВНІ ЕЛЕМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кібкало Ірина Володимирівна

аспірант, Державний біотехнологічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5760/>

Економічний механізм забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств – це система заходів, інструментів та методів, які спрямовані на підтримання стійкості та ефективного функціонування підприємства в умовах мінливого зовнішнього середовища. Його основні елементи формують фундамент, на якому базується здатність підприємства ефективно функціонувати, оптимізувати ресурси та забезпечувати стійке зростання. Розглянемо основні елементи цього механізму на рисунку 1.

Рис. 1. Елементи економічного механізму забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств [3]

Фінансовий менеджмент – здатність підприємства залучати, розподіляти та ефективно використовувати фінансові ресурси.

Бюджетування – планування та контроль за витратами та доходами підприємства. Це дозволяє оцінювати рентабельність різних видів діяльності та ухвалювати оптимальні управлінські рішення. Фінансове планування – визначення довгострокових і короткострокових фінансових цілей, аналіз інвестиційних можливостей, залучення кредитів і фінансових резервів для покриття непередбачуваних витрат. Управління грошовими потоками дозволяє підприємству своєчасно виконувати свої фінансові зобов'язання [3].

2. Управління виробничими ресурсами передбачає оптимізацію використання земельних ресурсів (сівозміна, вдосконалення технологій обробітку ґрунту, впровадження сучасних агротехнологій, механізмів і техніки, інноваційних методів, забезпечення кваліфікованими працівниками, для підвищення продуктивності праці, зниженню витрат і покращенню якості продукції [3].

3. Інноваційний розвиток. Інновації включають автоматизацію виробничих процесів, використання інформаційних технологій, а також інноваційні підходи до управління аграрним виробництвом сприяють підвищенню ефективності діяльності, використання результатів наукових досліджень для підвищення якості продукції, зменшення втрат під час збирання врожаю та вдосконалення технологічних процесів, адаптацію до кліматичних змін (сучасні методи управління дозволяють краще прогнозувати зміни погоди та адаптуватися до них, зменшуючи ризики зниження врожайності) [3].

4. Управління ризиками – прогнозування і нівелювання впливу зовнішніх факторів, таких як природні умови, економічні кризи або політичні зміни. Захист від можливих втрат унаслідок природних катастроф, неврожайності або коливань ринкових цін. Страхування забезпечує фінансову підтримку підприємства в кризових ситуаціях. Розширення асортименту продукції та диверсифікація ринків збуту дозволяють підприємству знижувати ризики, пов'язані з коливаннями попиту або цін на окремі товари. Розробка альтернативних сценаріїв розвитку підприємства на випадок непередбачуваних подій або змін у зовнішньому середовищі [1].

5. Маркетингова стратегія. Вивчення ринкових тенденцій, споживчих уподобань і конкурентів дозволяє підприємству адаптувати свою діяльність до змін у попиті та пропозиції. Розробка гнучкої цінової політики, яка враховує рівень витрат, кон'юнктуру ринку та конкурентне середовище. Створення бренду, проведення рекламних кампаній та участь у виставках сприяють підвищенню впізнаваності підприємства та збільшенню обсягів продажів [2].

6. Соціальний капітал і корпоративна соціальна відповідальність. Це частина підприємства в місцевих соціальних ініціативах, підтримка місцевої громади та розвиток регіону сприяють зміцненню репутації підприємства та підвищенню його конкурентоспроможності. Забезпечення соціальних гарантій, гідних умов праці та розвитку працівників є важливими для збереження кваліфікованих кадрів і підвищення продуктивності [1].

Основні елементи економічного механізму забезпечення економічної стійкості сільськогосподарських підприємств – фінансовий менеджмент, управління ресурсами, інноваційний розвиток, управління ризиками, маркетингова стратегія та соціальний капітал – є тими елементами, що забезпечують довготривалу стабільність та конкурентоспроможність аграрних підприємств.

Список літератури:

1. Вдовенко Л. О. Необхідність аграрних підприємств у кредитному забезпеченні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2011. Вип. 2, ч. 1. – С. 94-98.
2. Гудак В. В. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарського виробництва : суть та особливості. *Сталий розвиток економіки*. 2011. № 2. С. 73-77.
3. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика: моногр. М. К. Пархомець, В. В. Гудак, Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 256 с.

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ В ЗАКЛАДАХ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Подолян Михайло Іванович

магістр, асистент кафедри туризму

та готельно-ресторанної справи, Університет Короля Данила

ORCID: 0000-0002-0654-9382

Портечин Богдан Любомирович

студент, кафедра туризму та

готельно-ресторанної справи, Університет Короля Данила

ORCID: 0009-0006-5617-1556

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5794/>

Нині сфера послуг займає одне з провідних місць у світовій економіці. Дослідження ринку, що охоплюють аналіз попиту, пропозиції та поведінки споживачів, виявляють зростаючу потребу в відвідуванні закладів громадського харчування, таких як кафе, ресторани, паби. Зайнятість, обмежений час, фінансові можливості, зручність та прагнення до задоволення своїх потреб поза домом стають причинами того, що люди все частіше надають перевагу харчуванню та відпочинку поза межами власного житла. Зростаючий попит на відвідування ресторанних закладів стає ключовою точкою для розвитку цієї галузі послуг.

Інтелект, як відомо, забезпечує здатність до раціонального, конструктивного, оригінального та адаптивного реагування на швидкі зміни в суспільстві та технологічний прогрес. Емоційний інтелект, як одна з форм інтелекту, є важливою соціальною навичкою сучасного світу, яку зараховують до так званих "Soft skills". Щоб глибше розкрити суть емоційного інтелекту, необхідно звернутися до поняття інтелекту, його суті та структурних особливостей.

На основі літературних джерел виокремлюють кілька підходів до трактування інтелекту: феноменологічний (інтелект як форма усвідомлення), генетичний (інтелект як результат адаптації до оточуючого середовища), соціокультурний (інтелект як наслідок соціалізації та культурних впливів), процесуально-діяльнісний (інтелект як особлива форма людської діяльності), освітній (інтелект як результат цілеспрямованого навчання), інформаційний (інтелект як система обробки інформації), функціонально-рівневий (інтелект як комплекс різнорівневих пізнавальних процесів) та регулятивний (інтелект як механізм саморегуляції психічної діяльності) [1].

Наукові дослідження показують, що немає єдиної думки щодо природи інтелекту, оскільки на його формування впливають як соціальні, так і генетичні фактори. Інтелект розглядають як форму адаптації, регуляції та механізм пізнавальної діяльності. З аналітичної точки зору, емоційний інтелект – це складне утворення, яке включає когнітивну здатність розуміти соціальну дійсність, суб'єктивне сприйняття та вміння керувати власними емоціями [2].

На сьогоднішній день сервісна економіка, також відома як економіка послуг, здобула значну популярність. У ХХ столітті послуги відокремилися від матеріального виробництва, що спричинило їх стрімкий розвиток, і споживча цінність почала вимірюватися рівнем зручностей, що надаються. У ході вивчення процесу професійного становлення та його криз було встановлено, що емоційний інтелект є важливим елементом професійної майстерності.

Таким чином, інтелект тісно пов'язаний із рівнем знань, здатністю до навчання, вербальними та невербальними здібностями, мотивацією і пізнавальними якостями, що робить його ключовим аспектом професійного зростання. Було визначено, що для успішної професіоналізації необхідно володіти комплексом характеристик, таких як: високий рівень інтелекту, здатність до управління емоціями, рефлексивність, орієнтованість на виконання завдань, вміння працювати в колективі, задоволення від праці, внутрішня мотивація, комунікативні здібності, професійний досвід та певна стадія професійного становлення.

При вивченні професійного розвитку особистості, особливо у соціально орієнтованих професіях, де важливою є взаємодія з іншими людьми, варто враховувати різні типи соціальних зв'язків між індивідом і суспільством, оскільки саме вони є ключовими для розуміння процесу професійного самовизначення [3].

Соціально-психологічні та індивідуальні характеристики особистості можна розподілити на кілька складових: спілкування, спрямованість, самосвідомість, характер, досвід, інтелект і психофізіологічні особливості [4].

Що стосується професійної діяльності в ресторанній сфері, створено професіограму – докладний опис професії, який включає вимоги до майстра ресторанного обслуговування. Зі зростанням цієї галузі з'явилася нова професія – «Майстер ресторанного обслуговування», яка об'єднує функції бармена, офіціанта, буфетника, баристи та адміністратора залу. Популярність цієї професії обумовлена поширенням малих і середніх підприємств у ресторанному бізнесі.

Основні завдання майстра ресторанного обслуговування включають: підготовку залу, попереднє сервірування столів, зустріч гостей, прийом замовлень, подачу страв та напоїв, розрахунки з клієнтами, складання заявок на товари та планування меню для різних заходів.

Умови праці передбачають постійну комунікацію з клієнтами і колегами, що робить цю професію однією з найпопулярніших у сучасній ресторанній індустрії. Основні інтереси фахівців цієї сфери включають обслуговування, комунікацію, підприємництво, сучасні технології та психологію впливу.

Для успішної професійної діяльності необхідно володіти такими якостями, як управлінські, комунікативні та аналітико-логічні здібності (вміння аналізувати та прогнозувати); здатність переконливо впливати на інших, стратегічне мислення, висока концентрація уваги, чудова пам'ять, акуратність, самостійність у прийнятті рішень, енергійність, впевненість у собі, самоорганізація та самоконтроль.

Протипоказаннями до виконання цієї роботи є наявність захворювань органів дихання (туберкульоз, хронічна пневмонія), органів слуху та зору, проблеми з опорно-руховим апаратом (викривлення хребта, ревматизм), захворювання серцево-судинної системи (гіпертонія, вади серця), нервової системи та шкірні захворювання (дерматити, екземи).

Заробітна плата залежить від кваліфікації працівника та місця його роботи. Професійний розвиток може привести до кар'єрного зростання на посади директора закладу харчування або комерційного директора, а також можливості створити власний бізнес у сфері ресторанного обслуговування.

Сучасний офіціант має бути освіченою людиною з добре поставленою мовою, знаннями в галузі гастрономії, винах та етикеті. Знання правил сервірування столу є лише базовим мінімумом. Офіціант повинен також розуміти психологію клієнтів і вміти вловлювати їхні потреби. Він створює особливу атмосферу за кожним столом, рекомендує страви, розповідає про їх склад і смакові особливості, радить оптимальну послідовність подачі страв і напоїв.

Крім професійних знань і культури поведінки, офіціант має володіти розвиненими комунікативними навичками та емоційною стабільністю. Емоційний інтелект є ключовою вимогою для працівників ресторанного бізнесу, оскільки він допомагає керувати власним психологічним станом, розуміти свої емоції та ефективно комунікувати з клієнтами.

Для ефективної професійної діяльності та встановлення якісного контакту з колегами, керівництвом та клієнтами, офіціант повинен дотримуватися своїх обов'язків, правил закладу та корпоративної культури. Офіціант безпосередньо підпорядковується адміністратору та несе колективну та матеріальну відповідальність.

1. Офіціант повинен приходити на робоче місце завчасно, щоб підготуватися до початку зміни.

2. Офіціант має дотримуватися вимог щодо зовнішнього вигляду: форма повинна бути чистою, випрасованою, зачіска акуратною, манікюр доглянутим, прикраси на руках заборонені (допускаються лише обручки).

3. При собі офіціант повинен мати блокнот для замовлень, запасну ручку або електронний пристрій для запису.

4. Перед початком зміни необхідно уточнити наявність страв і напоїв у меню та відслідковувати зміни у переліку.

5. Офіціант повинен перевірити попередню сервіровку на своєму робочому місці та підтримувати чистоту й порядок протягом усієї зміни, своєчасно прибираючи брудний посуд і серветки.

6. Обов'язкове виконання своїх обов'язків та розпоряджень адміністратора.

7. Офіціант повинен зустрічати гостей та допомагати їм обрати місце в залі.

8. При прийомі замовлення важливо враховувати побажання гостей щодо приготування страв і напоїв (ступінь прожарки, додавання льоду чи цукру тощо).

9. У процесі обслуговування офіціант зобов'язаний чітко дотримуватися правил обслуговування.

10. Офіціант має бути доброзичливим, бажати гостям приємного апетиту та цікавитися, чи смачно їм. У разі відмови від страви чи напою необхідно з'ясувати причину і повідомити адміністратора.

11. Рахунки повинні бути заповнені акуратно та розбірливо. Усі виправлення повинні бути завірені підписом уповноваженої особи.

12. Під час розрахунку з клієнтами офіціант повинен приносити два рахунки, попередньо завірені адміністратором.

13. Офіціант має прощатися з гостями, запрошувати їх відвідати заклад знову та інформувати про майбутні акції чи заходи.

14. Усі зауваження та побажання гостей повинні бути обов'язково передані адміністрації.

Список використаних джерел:

1. Ушакова І. В. Психологічні особливості емоційної сфери інтелектуально обдарованої особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / І. В. Ушакова; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2010. – 19 с.

2. Приймаченко О. М. Образ стану емоційно-освіченої людини як умова розвитку емоційного інтелекту / О. М. Приймаченко // Вісник Чернігівського державного педагогічного Університету. – Чернігів : ЧДПУ, 2006. – Вип. 41. – Т. 2. – С. 96-99.
3. Моргун В. Ф. Основи психологічної діагностики : навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. – К. : Видавничий дім «Слово», 2009. – 464 с.
4. Коврига Н. В. Стресозахисної та адаптивна функції емоційного інтелекту: Автореф. дис. ... Канд.псіхол.наук: 19.00.01 / Дніпропетровський національний ун-т. – Д., 2003. – 20 с.

СТРАТЕГІЯ МАКРО, МЕЗО І МІКРОЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ І ПРОЦЕСІВ

Черванський Олег Сергійович

аспірант, Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Науковий керівник: Бургман Марина Костянтинівна

кандидат економічних наук,

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5751/>

Стратегії економічного розвитку визначають довгострокові шляхи розвитку країн, регіонів і підприємств, забезпечують стабільність та зростання в умовах невизначеності та кризи. Світова економіка стикається з багатьма викликами, такими як глобальні пандемії, економічні кризи, зміни клімату, геополітичні конфлікти. В цих умовах наявність ефективної економічної стратегії стає критичною для забезпечення стабільності. Стратегії мають передбачати механізми адаптації до кризових ситуацій, швидке реагування на глобальні загрози та можливості.

Л. Швайка стверджує, що стратегія це є узагальнена модель майбутнього стану економіки та плану вих дій щодо його досягнення, яка встановлює основні напрями, цілі та пріоритети діяльності, визначає критичні ресурси та необхідні нововведення, містить засоби реалізації пріоритетів та індикатори досягнення планованого результату [5].

Кабінетом Міністрів України 03.03.2021р. була ухвалена Національна економічна стратегія України до 2030 року. Ця стратегія передбачала глибокі реформи, модернізацію економіки та стимулювання інвестицій у ключові галузі. Ключові цілі стратегії є: зростання ВВП на душу населення до рівня середнього в країнах ЄС; скорочення рівня бідності та зниження соціальної нерівності; підвищення інвестиційної привабливості; інтеграція України у глобальні ланцюги вартості (збільшення експорту товарів і послуг з високою доданою вартістю).

Після повномасштабного вторгнення Україна зіткнулася з величезними викликами, виникла нагальна потреба в необхідності адаптації економічних систем до швидко змінюваних умов. Стратегія макро-, мезо- і мікроекономічного розвитку України у воєнний та післявоєнний час є критичним для забезпечення стійкості економіки, відновлення після руйнувань та досягнення довгострокової стабільності. Першочерговими питаннями на макрорівні постає: фінансова стабілізація (витратами на оборону та соціальні потреби), реформування податкової системи (спрощених податкових режимів для бізнесу) та контроль інфляції. На мезорівні це підтримка критичних галузей України, а саме сільсько-господарського та військово-промислового комплексу. Підтримка малого та середнього бізнесу на мікрорівні є нагальною потребою. Малі та середні підприємства зазнають найбільшого тиску під час війни. Багато підприємств перепрофілювалися для підтримки армії (виробництво військової амуніції, продуктів харчування для ЗСУ).

Стосовно післявоєнного часу, на макрорівні необхідно перенаправлення ресурсів на відбудову інфраструктури та соціальних послуг; залучення міжнародних фінансових організацій, інвестицій та донорської допомоги для відновлення; фіскальна стабілізація. Мезорівень це: регіональне відновлення та модернізація інфраструктури; відновлення промислових секторів і підтримка критичних галузей, таких як будівництво, енергетика, транспорт; створення спеціальних економічних зон для залучення інвестицій, стимулювання виробництва та інновацій. На мікрорівні це має бути: відновлення підприємств і підтримка малого та середнього бізнесу; інвестиції в модернізацію та підвищення конкурентоспроможності продукції; стимулювання підприємництва, інновацій та технологічного розвитку.

Першочерговими завдання післявоєнного періоду повинні стати: масштабна відбудова (відновлення зруйнованих регіонів), фінансова допомога (міжнародні організації та країни-партнери); інтеграція до ЄС та ринків (унікальна можливість для прискореної інтеграції України до ЄС); соціальні програми та повернення переселенців.

Можна виділити кілька основних етапів і напрямків стратегії економічного розвитку в умовах війни та післявоєнного відновлення. Перший етап це воєнний час, який включає: екстрені заходи (забезпечення основних потреб, стимулювання виробництва товарів оборонного значення, військова економіка), фінансова підтримка (міжнародна допомога та кредити), фіскальна політика (зниження податків), захист критичної інфраструктури (збереження енергетичних та транспортних ланцюгів). Другий етап – перехідний період: гуманітарна допомога (програми підтримки для постраждалих населення та відновлення житла), підтримка бізнесу (державні програми), реконструкція інфраструктури. Третій етап – Післявоєнний період: інвестиції в інновації, розвиток людського капіталу (програми навчання та перекваліфікації, створення робочих місць та соціальних програм для ветеранів), міжнародна інтеграція.

Стратегія макро-, мезо- і мікроекономічного розвитку України у воєнний та післявоєнний час має бути адаптивною та враховувати специфіку як військових дій, так і відновлення після їх завершення. Від успішної реалізації цієї стратегії залежатиме економічне майбутнє України, її інтеграція у світову економіку та довгострокова стабільність.

Список використаних джерел:

1. Костюк І. В. Поняття стратегії економічного розвитку країни: соціальний вимір // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.10 [Електронний ресурс]. – Доступний з https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2014/24_10/38.pdf
2. Лук'яненко Д. Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка. – К.: Вид-во КНЕУ, 2001. – 538 с.
3. Пирог О. В. Сталий соціально-економічний розвиток України в умовах формування інвестиційної політики держави / О. В. Пирог, Л. І. Катан. – 2008. – № 4-2. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Aprel/2008_4_2/63.pdf.
4. Національної економічної стратегії на період до 2030 року. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.kmu.gov.ua/nras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>
5. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: навч. посібн. / Л. А. Швайка. – К.: Вид-во "Знання", 2006. – 435 с.

Інформаційні системи і технології

РОЛЬ СИСТЕМ МАСОВОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В ОПТИМІЗАЦІЇ ВИСОКОНАВАНТАЖЕНИХ ІТ-СЕРВІСІВ

Вівсяний Володимир Геннадійович

студент, Національний університет «Одеська політехніка»

Шибасєва Наталя Олегівна

кандидат технічних наук, доцент,

Національний університет «Одеська політехніка»

Рудніченко Микола Дмитрович

кандидат технічних наук, доцент,

Національний університет «Одеська політехніка»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5767/>

Системи масового обслуговування (СМО) відіграють ключову роль у сучасному світі, де ефективне управління ресурсами та оптимізація процесів стають все більш критичними. Ці системи, що базуються на теорії черг, знаходять широке застосування в різноманітних галузях - від телекомунікацій до охорони здоров'я, від виробництва до інформаційних технологій [1, с. 42]. СМО представляють собою комплексні структури, призначені для обробки потоку запитів або клієнтів, що надходять, з метою забезпечення ефективного обслуговування при оптимальному використанні наявних ресурсів.

У контексті інформаційних технологій та сучасних сервісних архітектур, системи масового обслуговування набувають особливого значення. Вони лежать в основі проектування та реалізації високонавантажених систем, здатних обробляти величезні обсяги запитів у реальному часі. Це особливо актуально для компаній, які надають API-сервіси, зокрема у сфері штучного інтелекту, хмарних обчислень та SaaS-рішень.

Теорія черг, яка є фундаментом СМО, дозволяє моделювати поведінку системи в умовах змінного навантаження та оптимізувати її параметри для досягнення бажаного балансу між якістю обслуговування та ефективністю використання ресурсів. Основні компоненти СМО включають вхідний потік запитів, чергу, обслуговуючі пристрої та вихідний потік. Математичний апарат теорії черг дозволяє аналізувати такі важливі характеристики системи, як середній час очікування в черзі, ймовірність відмови в обслуговуванні, коефіцієнт завантаження системи тощо [2, с. 82].

Одна з ключових переваг СМО полягає в їх здатності оптимізувати розподіл ресурсів. Наприклад, у контексті API-сервісів штучного інтелекту, де обчислювальні ресурси є обмеженими та дорогими, правильно спроектована система масового обслуговування може значно підвищити ефективність їх

використання. Це досягається шляхом балансування навантаження між доступними серверами, пріоритизації запитів та динамічного масштабування ресурсів відповідно до поточного попиту [3].

Інша важлива перевага СМО - це їх здатність забезпечувати передбачувану якість обслуговування. Використовуючи математичні моделі, розробники можуть прогнозувати поведінку системи під різними навантаженнями та оптимізувати її параметри для досягнення бажаних показників продуктивності. Це особливо важливо для сервісів, які вимагають високої доступності та низької латентності, таких як системи авторизації або фінансові платформи.

Однак, системи масового обслуговування мають і свої обмеження. Одним з основних недоліків є складність їх точного моделювання в реальних умовах. Більшість математичних моделей СМО базуються на припущеннях про статистичні властивості вхідних потоків та часу обслуговування, які не завжди відповідають реальності. Це може призвести до розбіжностей між теоретичними прогнозами та фактичною поведінкою системи.

Інший виклик пов'язаний з балансуванням між ефективністю використання ресурсів та якістю обслуговування. Збільшення коефіцієнта завантаження системи може призвести до економії ресурсів, але також може збільшити час очікування в черзі та ймовірність відмов. Знаходження оптимального балансу вимагає ретельного аналізу та часто компромісних рішень.

У контексті сучасних тенденцій розвитку інформаційних технологій, системи масового обслуговування адаптуються до нових викликів. Зокрема, з розвитком мікросервісної архітектури та serverless-обчислень, традиційні моделі СМО еволюціонують, щоб враховувати динамічну природу цих середовищ. Наприклад, в serverless-архітектурі, де обчислювальні ресурси виділяються динамічно у відповідь на запити, моделі СМО повинні враховувати змінну кількість серверів та час їх "холодного" і "гарячого" старту.

Важливо відзначити роль сучасних інструментів у реалізації концепцій СМО. Наприклад, система обміну повідомленнями RabbitMQ часто використовується для створення розподілених систем, що реалізують принципи масового обслуговування. RabbitMQ дозволяє ефективно управляти чергами повідомлень, забезпечуючи надійну доставку та балансування навантаження між споживачами [4, с. 31].

Для ілюстрації важливості математичного апарату в моделюванні СМО, розглянемо кілька ключових формул. Наприклад, для системи М/М/1 (одноканальна система з пуассонівським вхідним потоком та експоненціальним розподілом часу обслуговування) середня довжина черги L_q визначається як:

$$L_q = \frac{\lambda^2}{\mu(\mu - \lambda)}$$

де λ – інтенсивність вхідного потоку, а μ – інтенсивність обслуговування.

Середній час очікування в черзі W_q для такої системи можна обчислити за формулою:

$$W_q = \frac{\lambda}{\mu(\mu - \lambda)}$$

Ці формули демонструють, як характеристики системи залежать від інтенсивності вхідного потоку та швидкості обслуговування, що є критично важливим для проектування ефективних API-сервісів та інших високонавантажених систем.

Дослідження в області СМО продовжують розвиватися, адаптуючись до нових технологічних парадигм. Зокрема, актуальними напрямками є розробка моделей для систем з гетерогенними ресурсами, врахування енергоефективності в оптимізації СМО, а також інтеграція методів машинного навчання для прогнозування навантаження та адаптивного управління ресурсами [5].

Підсумовуючи, можна сказати, що системи масового обслуговування залишаються невід'ємною частиною сучасної IT-інфраструктури, забезпечуючи теоретичну основу для проектування ефективних та надійних сервісів. Вони дозволяють знаходити оптимальний баланс між якістю обслуговування та ефективністю використання ресурсів, що є критичним для успіху в конкурентному середовищі цифрової економіки. Подальший розвиток теорії та практики СМО, особливо в контексті нових технологічних парадигм, залишається важливим напрямком досліджень та інновацій в області інформаційних технологій.

Список літератури:

1. Li Y. Research on the queuing theory in practical applications. *Applied and computational engineering*. 2024. Vol. 54, no. 1. P. 41-47. URL: <https://doi.org/10.54254/2755-2721/54/20241227>.
2. Wang Y. Research on the queuing theory based on M/M/1 queuing model. *Highlights in science, engineering and technology*. 2023. Vol. 61. P. 80-87. URL: <https://doi.org/10.54097/hset.v61i.10276>.
3. Badmus E. Optimizing load balancing in queue-based systems: a small-world approach. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/384116694_Optimizing_Load_Balancing_in_Queue-Based_Systems_A_Small-World_Approach.
4. Ćatović A., Buzadžija N., Lemes S. Microservice development using RabbitMQ message broker. *Science, engineering and technology*. 2022. Vol. 2, no. 1. P. 30-37. URL: <https://doi.org/10.54327/set2022/v2.i1.19>.
5. Sherzer E. Can machines solve general queueing systems? 2022. URL: <https://arxiv.org/abs/2202.01729>.

ПОШУК ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ЗАЛЕЖНОСТЕЙ В БАЗАХ ДАНИХ

Рокитенко Владислав Михайлович

бакалавр, Національний університет «Одеська політехніка»

Гришин Сергій Іванович

кандидат технічних наук, доцент,

Національний університет «Одеська політехніка»

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5791/>

Нормалізація – один з найважливіших етапів проектування бази даних, оскільки нормалізована структура полегшує внесення змін у базу даних, так як нові дані можна інтегрувати без необхідності переробляти всю систему, що є вагомим аспектом у контексті бізнесу.

Пошук функціональних залежностей (далі ФЗ) є ключовим аспектом процесу нормалізації баз даних, оскільки саме вони визначають, як атрибути в таблицях пов'язані між собою [1, с. 1]/

Для кращого розуміння суті ФЗ розглянемо детальніше визначення:

Відношення R задовольняє ФЗ $X \rightarrow Y$ (де $X, Y \subseteq R$) тоді і тільки тоді, коли для будь-яких кортежів $t_1, t_2 \in R$ виконується: якщо $t_1[X] = t_2[X]$, то $t_1[Y] = t_2[Y]$. У такому випадку кажуть, що X (детермінант, або визначальна множина атрибутів) функціонально визначає Y (залежна множина).

На базі даного визначення ми можемо використати головні умови відношення та виконати пошук за допомогою алгоритма FA (Functional Dependency Analysis), що включає в себе такі кроки:

1. Перебирає всі можливі комбінації атрибутів як визначальні.
2. Для кожної комбінації перевіряє, які атрибути є залежними.
3. Формує множину всіх знайдених залежностей.

Однак висока складність даного алгоритму має у гіршому випадку експоненціальний час виконання, оскільки кількість комбінацій атрибутів зростає дуже швидко, що не є досить ефективно.

Ставлячи перед собою задачу пошуку ФЗ для аналізу великих наборів даних з меншою складністю, у порівнянні з повним перебором, одним з найкращих рішень буде вибір алгоритм TANE (Template-Based Algorithm for Discovering Dependencies) з наступним принципом роботи [2, с. 100]:

1. Створення всіх можливих комбінацій атрибутів.
2. Сортування та аналіз кожної комбінації для виявлення залежностей.
3. Здійснення перевірок можливих порушень залежності при додаванні нових атрибутів.

Також, якщо говорити про великі обсяги даних, варто відзначити, що одним з ефективних підходів для виявлення ФЗ є алгоритм FD Mine. Цей алгоритм призначений для автоматизованого пошуку ФЗ у великих наборах

даних, що особливо важливо в умовах, коли ручний аналіз вимагає значних затрат часу і ресурсів.

Алгоритм FD Mine базується на принципах інтелектуального аналізу даних та використовує методи, які дозволяють зменшити обчислювальні витрати при обробці великих масивів інформації. Завдяки своїй ефективності та здатності обробляти дані різного формату, FD Mine знаходить широке застосування в таких галузях, як бізнес-аналітика, наукові дослідження та управління даними [3, с. 3].

Кроки реалізації алгоритму FD Mine:

- 1 Розділ даних на невеликі підмножини.
2. У кожній підмножині пошук залежності, після чого – об'єднання результатів.
3. Застосування мінімізації на підсумкових залежностях.

Алгоритм Гудмана – ще один з методів для виявлення ФЗ у реляційних базах даних. Він був розроблений для автоматизації процесу аналізу даних та має на меті підвищити ефективність виявлення зв'язків між атрибутами. Нижче представлений детальніший опис цього алгоритму:

1. Формування кортежів та визначення потенційних залежностей.
2. Використання принципу гомоморфізму.
3. Формалізація залежностей та оцінка надійності.

Для практичного порівняння алгоритмів візьмемо відкриту базу даних на 16 тисяч записів Sakila, розроблена для демонстрації функціональності MySQL, що містить дані про кінофільми, акторів, клієнтів та інші елементи, пов'язані з орендою фільмів.

Візуальна часова оцінка результатів роботи алгоритмів, розглянутих вище вказана в таблиці 1:

Таблиця 1

Алгоритм	Час виконання
Алгоритм Гудмана	10-30 секунд
Алгоритм FD Mine	5-15 секунд
Алгоритм TANE	15-40 секунд
Алгоритм FA	10-20 секунд

У ході проведеного аналізу алгоритмів було визначено, що різні алгоритми демонструють різну ефективність залежно від обсягу та структури даних. Алгоритм FD Mine виявився найшвидшим і найефективнішим для роботи з великими обсягами даних, що робить його оптимальним вибором для сучасних інформаційних систем. Алгоритм Гудмана показав хороші результати для

середніх наборів даних, в той час як FA також виявився продуктивним, проте дещо повільнішим у порівнянні з FD Mine. Алгоритм TANE, хоча й є потужним інструментом для виявлення функціональних залежностей, вимагає більше часу на обробку, що може обмежити його застосування в сценаріях з великими наборами даних.

Таким чином, вибір алгоритму залежить від конкретних потреб проекту, обсягу даних і вимог до швидкості виконання. Розуміння переваг і недоліків кожного алгоритму дозволить спеціалістам більш ефективно виконувати завдання з нормалізації бази даних та оптимізації структур даних. Це, в свою чергу, позитивно позначиться на продуктивності інформаційних систем та якості прийнятих рішень.

Список літератури

1. Wang D. Z. Functional dependency generation and applications in pay-as-you-go data integration systems / D. Z. Wang, L. Dong, A. D. Sarma, M. Franklin, A. Halevy.
2. Tane: An Efficient Algorithm for Discovering Functional and Approximate dependencies [Electronic Resource] / Y. Huntala, J. Karkkainen, P. Porkka, H. Toivonen, The Computer journal, vol. 42, no. 2, 1999.
3. FD_Mine: Discovering Functional Dependencies in a Database Using Equivalences / Hong Yao, H. J. Hamilton, C. J. Butz.

MEDIATION TECHNIQUES. CHALLENGES

Mariia Didenko

*Senior Lecturer, State University
of Infrastructure and Technologies
ORCID: 0000-0002-4104-5614*

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5781/>

Considering the global and multilingual nature of the maritime industry, incorporating mediation strategies into Maritime English instruction is crucial for promoting effective communication among seafarers. This is particularly important due to the necessity of ensuring clear and accurate communication to maintain safety and efficiency in navigation.

One day, aboard a cargo vessel navigating through congested waters, the crew – each speaking a different language – faces a sudden navigational emergency. A storm starts, and immediate action is required. But how do they ensure instructions are understood clearly across language barriers? This is where the role of mediation in teaching Maritime English comes into play.

Imagine mediation as a bridge connecting two shores: one representing seafarers with limited English proficiency, and the other, the technical demands of maritime operations. The bridge allows for the flow of not simply words, but understanding.

Mediation, in a broader sense, can be seen as the art of facilitating communication and understanding between individuals or groups. It serves as an intermediary, a translator of both language and meaning, especially when people come from different linguistic or cultural backgrounds. It's not about expressing personal thoughts but ensuring clear, accurate communication between interlocutors.

When it comes to teaching languages, particularly in specialized areas like Maritime English, mediation is essential. The Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), a comprehensive guide for language teaching, initially introduced mediation as a process where the language user acts not for self-expression, but as a communicator between parties unable to directly understand each other – often due to language differences. Think of a situation on deck where a chief engineer, who speaks little English, needs to explain a complex engine malfunction to a multinational crew. Mediation becomes the invisible force in that case.

Today, teachers have the opportunity exists to implement mediation strategies in Maritime English instruction, thus, raising the level of teaching. This can be done through role-playing scenarios, where students practice translating critical maritime procedures between languages, or by creating simulations that require collaborative problem-solving. These techniques ensure that future seafarers are not just proficient in English, but also capable of bridging communication gaps, ensuring safer and more efficient navigation in international waters.

The teachers of the Department of Languages, State University of Infrastructure and Technologies, successfully integrate mediation strategies into their classes, but we still have some difficulties. The paper aims to analyse challenges we meet.

During their shipboard training and further work our students will cooperate with seafarers from a wide range of countries and linguistic backgrounds, making it difficult to find common ground. This diversity adds complexity to mediation, as cultural norms, values, and communication styles vary significantly. To solve the issue a subject “Leadership and Bridge Resource Management” (language of instruction – English) has been included in curriculum. It familiarizes students with cultural differences and challenges they can meet onboard and provides deep cultural understanding.

Maritime English involves highly technical terminology related to navigation, ship operations, and safety protocols. Mediation in this context is not just about translating common phrases but also about ensuring accurate comprehension of complex and often life-critical instructions. Misunderstanding or misinterpreting technical terms can lead to severe safety risks. We must be able to mediate between students’ limited English skills and the precise technical requirements of the industry, which can be a difficult balancing act.

While there is an increasing recognition of the importance of mediation in language teaching, there is still a lack of dedicated resources, teaching materials, and training programs in maritime context. Teachers of our department design the tasks on their own, which is not always simple, but we analyse students’ experience, resources for teaching mediation in general and transform into maritime context.

Assessment of mediation skills communication is complex. Researchers develop frameworks and tools to assess the effectiveness of mediation strategies.

Mediation skills are often context-dependent. A student may mediate well in one scenario but struggle in another. Developing diverse assessment tasks helps capture a broader range of skills.

While mediation is important, learners also need to develop autonomy in communication. Research explores how to balance teacher mediation with encouraging independent communication skills.

A well-designed rubric helps assess mediation skills by outlining clear criteria and performance levels. Below is an example of key components in a rubric:

Criteria	Excellent (5)	Good (4)	Satisfactory (3)	Needs Improvement (2)	Unsatisfactory (1)
Accuracy of Information	Conveys clear and accurate meaning	Conveys mostly accurate information	Occasional errors in meaning	Several errors affecting clarity	Misunderstandings frequent
Reformulation	Skillfully reformulates complex ideas	Often reformulates effectively	Can reformulate basic ideas	Struggles to reformulate clearly	Fails to reformulate effectively
Cultural Awareness	Effectively navigates cultural differences	Aware of most cultural cues	Some awareness of cultural cues	Limited awareness of cultural cues	Lacks cultural awareness
Adaptability	Adapts easily to communication needs	Adjusts well in most situations	Occasional difficulty adapting	Struggles to adapt to needs	Fails to adapt communication
Conflict Resolution	Resolves misunderstandings effectively	Usually resolves issues	Can resolve simple misinterpretation	Difficulty resolving conflicts	Fails to resolve communication issues

With the growing use of digital tools and automated systems in the maritime industry, seafarers must now communicate not only with each other but also with technology (e.g., navigation systems, automated reporting tools). Mediation in this context involves not just human-to-human communication but also interpreting and understanding equipment-generated data. The challenge for educators is to teach mediation skills that extend beyond language, incorporating the interpretation of technical data into human interactions.

In conclusion, while mediation offers significant benefits for enhancing communication in Maritime English, it comes with a set of challenges that educators must address. These include cultural and linguistic diversity, technical jargon, high-pressure environments, and the integration of mediation into standardized communication practices. Overcoming these problems requires targeted resources, innovative teaching approaches, and a focus on both linguistic and intercultural competence.

References:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) – Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) – www.coe.int. Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/home> (date of access: 18.10.2024).
2. Farrell T., Alani H., Mikroyannidis A. Mediating learning with learning analytics technology: guidelines for practice. *Teaching in Higher Education*. 2022. P. 1-21. URL: <https://doi.org/10.1080/13562517.2022.2067745> (date of access: 18.10.2024).

3. Learning processes and their mediating role between teaching quality and student achievement: A systematic review / A. Alp Christ et al. *Studies in Educational Evaluation*. 2022. Vol. 75. P. 101209. URL: <https://doi.org/10.1016/j.stueduc.2022.101209> (date of access: 18.10.2024).
4. *MEDIATION: What it is, how to teach it and how to assess it*. Cambridge : Cambridge University Press, 2022. 20 p. URL: <https://www.cambridgeenglish.org/images/664965-mediation-what-it-is-how-to-teach-it-and-how-to-assess-it.pdf> (date of access: 18.10.2024).

FLIGHT ATTENDANTS PROFESSIONAL TRAINING SPECIFICITY

Oleksandra Akmaldinova

PhD, Professor, Professional Foreign Languages

Department, National Aviation University, Kyiv

ORCID: 0000-0001-7732-9179

Victoriia Akmaldinova

PhD, Aviation Works and Services Management

Department, National Aviation University, Kyiv

ORCID: 0000-0002-7087-2088

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5772/>

Flight attendants professional training in the training centers of Ukraine conditioned by the impact of the human factor on flight safety is considered socially important, since the rate of scientific and technological development in the aviation industry gradually raises this type of transport to the level of mass application by the population, which creates the need for adequate academic training. A number of qualified flight attendants are required to adapt to continuous innovation of all professional activities. Investigation of normative documents regulating the flight attendants professional activities in our country and abroad, materials of the International Association of Professional Flight Attendants (ICCA) congresses in domestic and foreign flight attendants' literature allowed to come to the conclusion that unfortunately no new scientific research has been carried out so far on the flight attendants practical activity in Ukraine and abroad [1].

The intensive growth of air transport is gradually giving rise to new problems in such a complex area of human knowledge as aviation. The role of flight attendants in the system of professional training of present day aviation specialists increases with the growth of the aviation technology complexity level as well as the staff capability to adequate adaptability [1-2].

With aircraft technology becoming more complex, professional requirements to flight attendants training are moving up, and there is an influx of psychogenic and stress factors in the air transportation sector. For these reasons, the aviation specialists

professional training programs require greater integration and compatibility with fundamental and specialized subjects.

Acting training of airline flight attendants, which should be carried out under the international and national regulations concerning the civil aviation activities in Ukraine, includes:

- initial training of candidates for airline flight attendants and instructors;
- preparation for international flights and converse training of airline flight attendants for new aircraft types, which is carried out through the acquisition of rights and in-depth practical training to obtain hard skills in aircraft operation and can be realized if the training centers are acknowledged and confirmed by Aeronautical Authorities. In this case, the flight attendants professional training includes the following soft and hard skills:

- the ability to carry out professional activities related to the flight safety on a certain aircraft type in case of an emergency connected with passengers evacuation;
- the ability to use the emergency and rescue equipment, found on aircraft board (life vests, inflatable rafts, emergency ramps, emergency exits and hatches, portable fire extinguishers, oxygen breathing equipment etc.);
- awareness of the effects, resulting during flights at altitudes greater than 3000 meters, knowledge of the physiological phenomena associated with the depressurization of the aircraft;
- situational awareness in case of hijackings;
- the ability to provide first medical assistance on board an aircraft;
- knowledge of the dangerous goods types allowed/not allowed to be transported in aircraft passenger cabin under the ICAO;
- awareness of people's capabilities and restrictions in everyday activities that may be overcome in the process of theoretical and practical training; ground training, airline training; practical training in flight conditions [3].

The passengers safety plays a major role in flight attendants' activities. ICAO international documents regulating the flight attendants functions state that the main duties of flight attendants on board an aircraft are to ensure the passengers safety in normal flight and emergency or extreme situations. The flight attendants are responsible for avoiding possible threats and unsafety for passengers' life as well as their own safety. The current flight attendants' mission is to help in case of severe turbulence; to avoid accidents or to extinguish fire on board an aircraft, and to help passengers in case of aircraft depressurization; to organize the passengers evacuation from an aircraft in the event of an emergency landing or ditching [3].

Therefore, the first and foremost function of a cabin crew member professional activity is the readiness to ensure passengers' safety on board an aircraft, which includes saving people in case of an accident and providing them with physical and psychological assistance in stressful, extraordinary situations of emergency (epilepsy or heart attack, etc.). The readiness to fulfill this function includes two aspects: external and internal. Thus, external readiness provides for control and preparation of flight attendants on the ground before every flight: the availability and operational condition of emergency equipment (stationary and portable); the availability and knowledge of people saving instructions (flight operation instructions, safety instructions, brief

instructions on fire extinguishing, first medical assistance instructions in case of decompression); the technique and skills for assisting people (CPR, helping drowning people, lifting and transferring a passenger's body from a seat to an emergency exit, etc.). Internal one includes: psychological composure, physical, mental and psychological capability to use knowledge, intelligence and skills to save people, as well as authoritatively handle the passengers' actions in extreme situations.

References:

1. Радзівілова І. А. Дослідження проблем виявлення педагогічних умов формування готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності. *Науково-педагогічний журнал: «Молодь і ринок»*. Вип. № 9 (164). 2018. С. 146-149.
2. Frank H. Hawkins. *Human Factors in Flight*. Routledge – 2nd Edition. 1999. Pp. 384.
3. Керівництво з навчання членів кабінного екіпажу (бортпроводників) з урахуванням аспектів безпеки. ІКАО, Дос 10002 А/Н 502 від 2014 р.

THE IMPACT OF TECHNOLOGY ON MODERN EDUCATION

Yuliia Smolianko

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Preschool and
Primary Education T.H. Shevchenko National
University Chernihiv Colehium, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-7058-8207*

Vladyslava Honcharova

*Master's degree Faculty of Preschool, Elementary
Education and Arts T.H. Shevchenko National
University Chernihiv Colehium, Chernihiv, Ukraine*

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5761/>

Abstract. *The study analyzed the problem of using virtual reality technologies in the educational field in the context of today's modern challenges. An experimental study was conducted at preschool education institutions and modern approaches to the use of information and communication technologies in the professional activities of future specialists of preschool education institutions were introduced.*

Keywords: *preschool education, safe educational environment, preschool child, AR technologies.*

Statement of the problem and its connection with important tasks.

In today's conditions, the educational system in Ukraine is undergoing significant transformations. Rapid changes are taking place in society and the world, which give rise to new requests and require fundamentally new approaches to solving the tasks of

our time. The current situation in the country and the COVID-19 pandemic have had a strong impact on the education system. A safe educational environment became a priority, which includes conditions created by the educational institution, a clear plan of action in crises, availability of Internet access, etc.

The main challenge for the Ukrainian education system was the need to reconsider strategic approaches that require innovative solutions in the organization of the educational process. The implemented distance learning form made it possible to apply new technological solutions and a differentiated approach, allowing to expand the educational toolkit and providing it with elements of facilitation.

Digitization of education has become one of the key stages for informatization of society. Saturation of the educational environment with digital devices, innovative teaching tools, and coverage with a high-quality Internet network will form a high-quality educational space [1]. Let us turn to the Ukrainian encyclopedic dictionaries, where digital competence is considered as the ability to meaningfully and critically apply the technologies of the digital society, known as Information Society Technology (IST), to fulfill professional duties, organize leisure time, and conduct communication [2].

In this regard, it was necessary to conduct an experimental study among students of higher education at T.H.Shevchenko National University Chernihiv Colehium, specialty 012 Preschool education, Master's degree, in the process of their educational and pedagogical and vocational training and specialists of preschool education institutions on the use of AR technologies in the educational process of preschool education institutions.

Analysis of the research. The feasibility of addressing the selected problem is confirmed by a number of regulatory documents (laws of Ukraine "On Education," "On Preschool Education," "On Higher Education," "On Childhood Protection," the Concept of Security of Educational Institutions for 2023-2025, the Concept of Development of Digital Competencies, The Law of Ukraine "On Amendments to Some Laws of Ukraine Regarding the Functioning of Integrated Information Systems in the Field of Education."

Presentation of the main material. According to O.Strutynska and M. Umryk, such a transformation opens up wide prospects for increasing the efficiency of the educational process, the goal of which is the formation of end-to-end skills and digital competence of the individual. The key resource of society is citizens who know how to effectively and productively use information technologies for their own needs, as well as to achieve common economic, social and public goals [3].

As for the preschool sphere, the issue of transformation is directly related to digitalization. Several applications have now been implemented for the full-fledged education of preschool children. This is ZOOM, a platform that allows you to connect many people at the same time, regardless of their location. The platform has a wide range of tools to ensure that classes have an integrated character. Google Classroom is a platform that allows children to be assigned tasks in real time but requires the involvement of parents in the educational process [4, 5].

Make IT is a computer program for learning through a game. It allows you to involve every student in learning, regardless of where they are. It is enough to have

a personal electronic device and a program installed on it. In their turn, preschool educators can create educational material, visualizing it according to the educational program for children and providing them with access to the game/test with the ability to track their progress.

Tiny Tap is an application for smart devices aimed at creating innovative educational materials for preschool children. Materials created based on this application are more effective and have a certain uniqueness. In this case, the emphasis is on the elements of gamification, which serve as auxiliary aspects in the development of critical thinking, active speech, logical-mathematical thinking, orientation in colors, etc.

Blockchain – technologies aimed at working with students of higher education and in the conditions of requests of modern society, in which digitization is progressing. In this way, a competitive society will be formed, which is a good solution in the conditions of distance learning.

In the course of an experimental study, an innovative educational manual for future preschool education specialists "Stars on Earth" was created, which became a reflection of our belief that "every child is unique, every child is gifted!" The process of developing the manual included an important stage - a theoretical analysis of psychological and pedagogical literature and drawing parallels with modern problems in the field of preschool education, on the basis of which the content and basic concept were created.

To verify the effectiveness of the developed materials for the pedagogical training of future preschool education specialists to work with preschool children, 70 internal and extramural Master's degree students were selected, including 32 students from the experimental group and 38 students from the control group. The students of the control group had an educational (pedagogical) practice at preschool education institutions according to the traditional program, which did not include the introduction of developed materials and the testing of methodological developments in groups of preschool children into the educational process, while the students of the experimental group took a direct part in the process of implementing the above-mentioned conditions in the formative stage of the experiment.

Students of higher education during the internship at a higher education institution (who were part of the experimental group) actively implemented methodical developments and ideas that were proposed in the training manual. The use of virtual reality technologies has expanded the possibilities for improving the educational landscape. IT technologies and, in particular, the software "Lens Studio" aimed at the design of filters for mobile applications, allowed us to create an AR application that successfully functions on the basis of "Snapchat."

The application is supported by mobile devices with the operating system IOS or Android. This application was offered to be tested by the students of the experimental group. The AR application was created for educational purposes, aimed at the study of astronomical objects by children of preschool age. To run it, you need to:

1. Open Snapchat and point the camera at the snap code;
2. Tap and hold on to the snap code to scan it.

Augmented reality technologies make it possible to modernize and add elements of interactivity to the educational process. Complex information can be conveyed playfully, successfully visualizing it precisely with the help of IT technologies. Our filter visually demonstrates the solar system with the opportunity to learn more about each of the planets.

Attention is also focused on the interactivity of tasks, animated models of astronomical objects, and embedded an educational information and explains in detail various aspects of astronomy. The filter was developed taking into account modern trends in education, as well as the age of students of preschool education institutions. Pedagogical approaches that were integrated into the application showed successful results. Children of senior preschool age better perceived the information received using AR technologies than those children whose class was visualized exclusively with didactic materials.

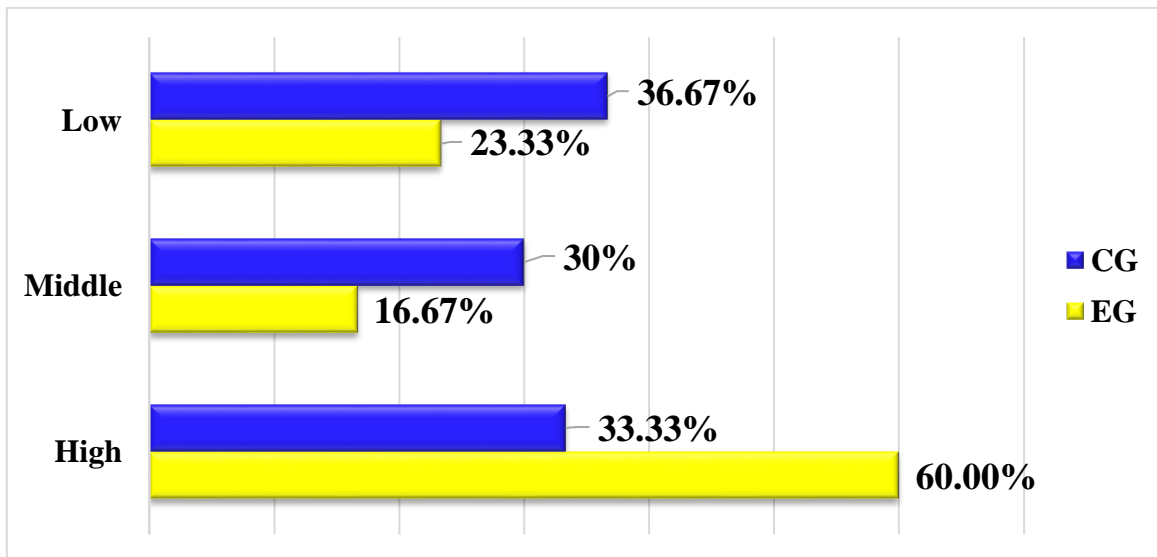

Fig. 1.1 Comparative results of students of the experimental and control groups regarding the successful application of AR technologies and the ideas of the developed and proposed educational manual "Stars on Earth" at the control stage of the experiment (in %)

In the conditions of distance learning, these technologies simplify the work of preschool teachers, because classes can be held from anywhere in the world where there is access to the Internet and help children acquire new knowledge, regardless of their complexity and situation, as well as study complex concepts in the context of an interactive educational landscape.

So, thanks to the approbation of the "Stars on Earth" training manual by future preschool education specialists, the following results were achieved in the process of practical training within the walls of preschool education institutions:

- the base of fundamental knowledge about modern problems of preschool education and models of their solution in today's conditions was expanded and deepened;

- the system of theoretical and practical knowledge acquired by students on information and communication technologies and the possibilities of their application in working with preschool children has been improved;

- the motivational component has been improved.

Further research is planned to be focused on the assessment of the long-term impact of educational technologies on the educational achievements and development of preschoolers.

References:

1. Morze N., Kucherovska V., Smyrnova-Trybulska E. Samoosiniuvania rivnia tsyfrovizatsii osvitiho zakladu za umov transformatsii serednioii osvity. [Self-assessment of the level of digitalization of an education institution under the conditions of transformation of secondary education]. Electronic scientific publication "Open educational e-environment of a modern university", 2020. No. 8, pp. 72-87. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2020.8.8>.
2. Tsyfrova kompetentnist vchytelia DigCompEdu. Dystantsiina osvita. Bloh pro dystantsiine navchania ta zmishane navchania informatyky. Tekhnolohii ta systemy dystantsiinoho navchania. [DigCompEdu teacher's digital competence. Distance education. Blog about distance and mixed learning of Information Studies. Distance learning technologies and systems]. Moodle. URL: <https://www.http://dystosvita.blogspot.com/2018/04/digcompedu.html>. (date of application: 02.06.2024).
3. Strutynska O.V., Umryk M.A. (2020) Suchasni osvichni trendy v umovakh rozvytku tsyfrovoho suspilstva [Modern educational trends in the development of digital society]. Innovative pedagogy. 26. 201-205. [in Ukrainian].
4. Vasyl Shunkov, Olena Shevtsova, Valentyn Koval, Tetiana Hryhorenko, Liudmyla Yefymenko, Yuliia Smolianko, Oleksandr Kuchai. [Prospective Directions of Using Multimedia Technologies in the Training of Future Specialists]. IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security, Vol.22 No. 6, June 2022. P. 739-746.
5. Y. M. Smolianko. Stvorenia navchalno-metodychnykh resursiv u protsesi mahisterskoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity. Molod, osvita,

наука, культура і національна самосвідомість в умовах європейської інтеграції. [Creation of educational and methodical resources in the process of master's training of future specialists of preschool education. Youth, education, science, culture and national self-awareness in the conditions of the European integration]. Coll. materials XXIII All-Ukrainian. science – practice conference, Kyiv, April 28, 2020; / Editor: I.I. Tymoshenko (rep. ed.) and others. K.: Publication of the European University, 2020. P. 47-49.

РОЗПОВІДЬ-ОПИС ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Білан Олександра Іванівна

*кандидатка педагогічних наук, доцентка,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Берега Наталія Миколаївна

*студентка магістратури,
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5793/>

Мовленнєвий розвиток дитини дошкільного віку є однією з ключових складових її загального психічного та соціального розвитку. Проблема розвитку зв'язного мовлення дошкільників досліджувалася класиками наукової думки і сучасними науковцями в різних аспектах проблеми: психологічному (Л.Виготський, Т.О. Піроженко, С.Рубінштейн, І.Синиця); психолінгвістичному (Л. Калмикова, Г. Калмиков, І Лапшина, Н. Харченко); лінгвістичному (М. Кочерган, О. Мельничук, М. Плющ, С. Семчинський); лінгводидактичному (А. Богущ, О. Білан, Н. Гавриш, С. Ласунова, Н. Маліновська, Т. Постоян, І. Товкач, М. Фоненко, В. Чекаліна).

Якісний розвиток зв'язного мовлення – важлива умова повноцінного розвитку дитини дошкільного віку.

Підвищити рівень розвитку зв'язного мовлення можна лише включивши дітей в активну мовленнєву практику. Сукупність соціальних, психологічних і педагогічних чинників дає змогу вже в дошкільному віці вважати дитину не лише об'єктом, а й суб'єктом мовленнєвої діяльності.

Одним із завдань з розвитку монологічного мовлення є оволодіння дитиною дошкільного віку різними типами висловлювань, зокрема, описами.

Розповідь-опис – це вид зв'язного мовлення, за допомогою якого дитина передає цілісне уявлення про ознаки, якості, властивості та дії предметів або явищ навколишнього світу.

Описування має важливе значення для розвитку дошкільника: розвиток уміння виділяти найхарактерніші ознаки предметів, визначати їхні відмінності

та схожості, збагачення словникового запасу, удосконалення зв'язного мовлення та логічного мислення розширення кругозору дітей.

Навички складання розповідей-описів сприяють розвитку когнітивних процесів, таких як увага, пам'ять, мислення та уява. Через опис об'єктів, явищ, події, діти навчаються зосереджуватися на деталях, встановлюють причинно-наслідкові зв'язки, структурують інформацію та використовують її для створення та побудови зв'язного тексту.

Опису притаманні основні характеристики зв'язного розгорнутого висловлювання: тематична та структурна єдність, адекватність змісту поставленому комунікативному завданню, довільність, плановість і контекстність викладу, логічна завершеність, граматична зв'язність.

Дітям пропонуються різноманітні типи описових розповідей, що дозволяють їм формувати свої мовленнєві навички через опис різних об'єктів чи явищ.

Найчастіше зустрічаються фактичні описові розповіді. Н. Маліновська та А. Богуш відзначають, що у закладі дошкільної освіти використовують різні види занять для навчання дітей описових розповідей: опис іграшки (однієї або групи іграшок); реальних предметів (рослин, одягу тощо); порівняльно-описова розповідь за двома-трьома предметами чи картинками; порівняльно-описова розповідь за двома сюжетними картинками [1. с. 8].

Описова розповідь може бути і вигаданою. Наприклад, розповідь про те, яку б іграшку зробила дитина, або яку б картину намалювала для подарунка.

Різновидами описових розповідей є порівняльна і пояснювальна. Дітей вчать складати опис двох предметів із контрастними ознаками,

У сучасному освітньому процесі дедалі більшого значення набувають інноваційні підходи, що дозволяють ефективно залучати дітей до мовленнєвої діяльності. Інноваційні підходи включають різноманітні методики та технології, які спрямовані на стимулювання мовленнєвої активності дітей, розвиток їхньої творчості та креативного мислення.

Ткаченко Т. виокремила наочні моделі як ефективний засіб для розвитку мовлення, які дозволяють дітям відтворювати структуру об'єктів та їх взаємозв'язків через наочне моделювання.

Наочне моделювання полягає в заміщенні вивченого об'єкта спеціально побудованим зразком, який відтворює його ключові якості, спрощуючи неважливі деталі. Діти послідовно, за певним планом з опорою на подану таблицю описують об'єкти (овочі, фрукти, пори року, транспорт, посуд). Подані схеми допомагають дітям самостійно визначити головні властивості й ознаки розглянутого, встановити послідовність викладення виявлених ознак.

Одним із варіантів навчання дітей складання описової розповіді є створення загадок. Діти обирають необхідні символи із запропонованих, розташовують їх у певній послідовності та складають описову розповідь-загадку.

Використання схем-моделей для складання описових розповідей сприяє розвитку у дітей навичок створення зв'язної, цілісної розповіді; формуванню логічного і образного мислення, уяви, спостережливості; здатності дошкільників працювати з родовими поняттями («тварини»,

«комахи», «посуд» тощо); поглибленню знань дітей про навколишній світ, удосконаленню комунікативних умінь.

Використання інноваційних підходів для навчання дошкільників складати розповіді-описи дозволяють максимально залучити дітей до мовленнєвої діяльності, зробити процес засвоєння мовленнєвих умінь цікавим та зорієнтованим на успіх.

Список літератури:

1. Богуш А., Маліновська Н. Методика розвитку мовлення та навчання рідної мови дітей раннього і дошкільного віку: *підручник для учнів педагогічних коледжів спеціальності 012 Дошкільна освіта*. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2021. 336 с.
2. Ткаченко Т. Використання схем-моделей в складанні описових розповідей. *Дошкільне виховання*, 2003. № 1. С. 9-11.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Внукова Ольга Миколаївна

кандидатка педагогічних наук,

доцентка, Київський національний

університет технологій та дизайну, м. Київ

ORCID: 0000-0002-9306-7700

Кузіна Наталя Володимирівна

аспірантка, Київський національний

університет технологій та дизайну, м. Київ

ORCID: 0009-0009-2586-3762

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5753/>

Педагогічна взаємодія є невід’ємною складовою освітнього процесу. Вона охоплює всі аспекти комунікації, співпраці та обміну думками між викладачем та здобувачем освіти. Цей процес не лише сприяє ефективному засвоєнню знань, але й формує соціальні навички, розвиток критичного мислення та креативності майбутнього фахівця. Правильна організація педагогічної взаємодії допомагає створити позитивну атмосферу в аудиторії. Взаємодія, що базується на довірі та підтримці, сприяє активній участі студентів у навчанні. Крім того, педагогічна взаємодія забезпечує зворотний зв'язок, що є важливим для корекції освітнього процесу. Викладач може вчасно виявляти труднощі та реакції студентів, адаптуючи лекції відповідно до їх потреб. Таким чином, розвиток технологій організації педагогічної взаємодії стає ключовим аспектом для успішного навчання у сучасній освіті. Сьогодні існує чимало технологій, які сприяють ефективній організації педагогічної взаємодії. Ці технології дозволяють

створити інтерактивне навчальне середовище, де здобувачі освіти можуть активно включатися в процес навчання, обмінюватися ідеями та працювати в команді. Вони відіграють ключову роль у розвитку критичного мислення та творчих здібностей студентів. Серед основних технологій, що використовуються в освіті, виділяються інтерактивне навчання, проєктна діяльність, а також використання інформаційних технологій. Кожна з цих технологій має свої особливості та переваги, які дозволяють реалізувати різноманітні підходи до навчання [1-2].

Інтерактивні методи організації занять допомагають здобувачам освіти бути активними учасниками освітнього процесу. Вони включають в себе групові обговорення, рольові ігри, дебати та інші форми, які заохочують співпрацю та взаємодію між студентами. Це сприяє глибокому розумінню матеріалу та закріпленню отриманих знань. Таке навчання, яке можливе і онлайн за допомогою інформаційних технологій, передбачає обмін думками, спільне обговорення матеріалу та участь у різних видах діяльності.

Проєктна діяльність передбачає виконання здобувачами освіти конкретних завдань у формі проєктів, які можуть бути індивідуальними або груповими. Студенти вчать ставити цілі, планувати свою роботу, здійснювати дослідження та презентувати результати. У процесі виконання проєктів вони можуть використовувати різні ресурси, включаючи книги, інтернет і спеціалізовані програми.

Використання інформаційних технологій у навчанні дозволяють створювати нові можливості для взаємодії між студентами та викладачами, роблячи процес навчання більш інтерактивним і доступним. За допомогою інформаційних технологій можна впроваджувати різні методи та форми навчання, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу. Завдяки використанню комп'ютерних програм та онлайн-ресурсів, студенти отримують доступ до величезної кількості інформації. Електронні платформи та ресурси є важливими інструментами в сучасному освітньому процесі. Вони забезпечують доступ до великої кількості навчальних матеріалів та можливостей для взаємодії між викладачами та студентами. Серед переваг електронних платформ є їх доступність, що сприяє розвитку педагогічної взаємодії.

Одним із напрямків технологій організації педагогічної взаємодії та електронних платформ є вебінари та онлайн-курси, які стали популярними інструментами в освіті. Вебінари є інтерактивними онлайн-сесіями, де викладачі та студенти можуть обмінюватися думками, ставити питання та обговорювати теми в реальному часі. Це дозволяє створити комфортну атмосферу для навчання та спілкування. Дані формати дозволяють інтегрувати різноманітні ресурси, такі як презентації, графіки, відео та інтерфейси для спільної роботи. Це не лише полегшує засвоєння матеріалу, але й розвиває комунікативні навички здобувачів освіти [1-3].

Усвідомлення важливості педагогічної взаємодії є першим кроком до її ефективної організації. Впровадження означених технологій у педагогічну взаємодію сприятиме підвищенню якості освіти. Першим ключовим аспектом у цьому процесі є **підготовка педагогів**. Важливо, щоб викладачі мали відповідні

навички та знання для ефективного використання новітніх технологій у навчанні. Для цього необхідно проводити тренінги та семінари, які допоможуть викладачам освоїти сучасні інструменти. Другим аспектом є **доступність ресурсів**. Здобувачам освіти та викладачам слід мати доступ до електронних платформ та навчальних матеріалів. Також важливо, щоб лекційні заняття були адаптовані під потреби студентів, що включає врахування їх індивідуальних стилів навчання. Останнім важливим аспектом є **постійний моніторинг і вдосконалення** технологій. Викладачі повинні регулярно перевіряти ефективність інструментів і вправ, які використовують, щоб зрозуміти, що працює найкраще і де є місце для вдосконалення.

Отже, на сучасному етапі інформаційні технології стали невід'ємною частиною організації педагогічної взаємодії у вищій школі, що вимагає від викладача відповідних компетентностей та готовності до їх постійного оновлення.

Список літератури:

1. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність : підручник. 3-тє вид., доповн. і переробл. К. : СПД Богданова А. М., 2008. 376 с.
2. Підборський Ю. Г. Хмельницька О. С. Педагогічна майстерність викладача: навч. посіб. Переяслав (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2020. 156 с.
3. Розвиток педагогічної майстерності викладача в умовах неперервної освіти: кол. моногр. / А. І. Кузьмінський та ін. Черкаси : Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. 272 с.

ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Гайда Ігор Богданович

аспірант, Мукачівський державний університет

ORCID: 0009-0005-6768-910X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5804/>

Сучасне суспільство високорозвинутих країн світу, його подальший рух опирається на освіту, на підготовку висококваліфікованих конкурентоздатних фахівців в різних сферах діяльності. Тому вища освіта завжди була і є важливим рушієм економічних, соціальних, правових зрушень та в цілому суспільного прогресу. Для більш ефективного подальшого розвитку вищої освіти провідні європейські країни Франція, Великобританія, Німеччина та Італія в 1998р підписали Сорбонську декларацію, ціллю якої була стратегія створення єдиного освітнього простору, який сприяв би створенню інтегрованого та гармонійного середовища для навчання і рівноправного доступу до якісної освіти для всіх учасників освітнього процесу. Цю думку вперше запропонували академіки

Болонського університету і її реалізацією стала розроблена Болонська система освіти в єдиному навчальному просторі, яка на сьогоднішній день об'єднує здобувачів вищої освіти з 46 країн.

Оскільки Україна знаходиться на шляху євроінтеграційних процесів, важливою їх складовою є також інтеграція та співпраця у сфері вищої освіти, яка була започаткована підписанням у 2005 році Болонської декларації, що сприяло початком реформування вищої освіти в Україні, та запровадження європейських освітніх стандартів системи вищої освіти, передбачених Болонською декларацією [1]. І тому у світлі всіх цих змін сутність вищої музичної освіти України спрямована на розкриття особистого потенціалу, а також готовності до виконавської діяльності на високому професійному рівні. Базуючись на багатоступеневу систему українських ВНЗ вищої освіти (бакалавр, магістр, доктор наук), закон про вищу освіту 2014р [3], слід сказати, що освітньо-кваліфікаційний рівень доктора наук визначає і сприяє підвищенню якості вищої освіти і науки в цілому, а бакалаври і магістри музичного мистецтва виконують роль в суспільстві відроджувати духовність українського народу, формувати духовну культуру в підростаючого покоління, а також зберігати музичне надбання українського народу. Слід відзначити, що відсоток здобувачів, як прагнуть отримати освітньо-кваліфікаційний рівень «магістра», який спрямований не тільки на практичну діяльність, але й передбачає акцент на науково-дослідній роботі, набагато вищий від «бакалаврів», яких кваліфікаційний рівень є нижчий і вони є менш конкурентними на ринку праці. Тому освітньо-кваліфікаційному рівню «магістр» відводиться більш вагома роль, що і закладено в самому значенні слова «магістр», яке має давнє коріння і походить від латинського слова *magister*, а саме «вчитель» або «наставник». В Стародавньому Римі «магістрами» називали високопосадовців, які мали значні повноваження. В середньовічній Європі «магістри» – це були викладачі, які досягли високого рівня знань. Це звання не тільки свідчило про глибокі знання викладачів у певній галузі, але й було важливим етапом у їхній освітній кар'єрі. Сучасний магістр музичного мистецтва, виконуючи важливу роль в розвитку суспільства, повинен прагнути до постійного самовдосконалення, самовиховання, саморозвитку, творчості. Цей творчий процес свідомого особистого становлення сприяє розкриттю не тільки творчого потенціалу фахівця музичного мистецтва, але також його здібностей і можливостей в процесі фахової діяльності. Сучасний магістр музичного мистецтва повинен бути готовий як до педагогічної діяльності і володіти компетентностями педагога, та педагогічною технікою, так і до виконавської діяльності, яка має свої унікальні особливості, що відрізняють її від інших видів творчої діяльності. Це високий рівень технічної підготовки, що включає віртуозне володіння інструментом або голосом; здатність до інтерпретації музичних творів, психологічна та сценічна майстерність, вміння працювати в колективі, гра в ансамблі, оркестрі, а також виконавці повинні бути відкриті до нових творчих ідей, експериментувати з різними стилями та техніками, щоб знайти свою унікальність.

В непростих умовах теперішнього часу – це період пандемії, а тепер військової агресії зі сторони Росії, що спричинили використання дистанційного навчання, обмежили можливість творчої самореалізації, поєднання теорії і практики, а також негативні психологічні аспекти сприяли зниженню якості підготовки магістрів з музичного мистецтва. Теперішні швидкі темпи розвитку суспільства ставлять високі вимоги до професійної підготовки фахівців, до їх конкурентоздатності на світовому ринку, тому підвищення якості підготовки магістрів музичного мистецтва є важливим завданням для забезпечення високого рівня професійної компетентності майбутніх фахівців. І цьому, в першу чергу, може сприяти запозичення міжнародного досвіду, обмін здобувачами, участь у міжнародних конференціях, семінарах що згідно нової редакції Закону України «Про вищу освіту» (2014 рік) «академічна мобільність – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому вищому навчальному закладі (науковій установі) на території України чи поза її межами» [2, с. 116]. Вивчення та впровадження кращих іноземних практик – це шлях, який може допомогти підвищити рівень підготовки магістрів музичного мистецтва. Важливе значення для підвищення якості підготовки магістрів музичного мистецтва також будуть мати поєднання теоретичних знань з практичними навичками. Це участь в музичних проектах, концертах інших заходах. Неабияке значення в підвищенні професійного рівня магістрів має розвиток творчих здібностей, що включає інтерпретацію, вміння передавати емоційний зміст та художню ідею твору, а також здатність створення нових музичних творів. Особливі зусилля слід приділити в пошуку шляхів методів, щоб магістри оволоділи методологічними основами педагогічної діяльності. Це знання принципів побудови, форм і способів науково-дослідницької музично-педагогічної діяльності. І в комплексі цих всіх процесів незамінним буде використання новітніх технологій та інноваційних методів навчання: інтерактивні навчальні матеріали та інші цифрові ресурси.

Список використаних джерел та літератури:

1. Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти». – Болонья, 19 червня 199 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_525
2. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторинг. дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнарод. Фонд дослідж. освіт. політики»; за заг. ред. Т. В. Фінікова, О. І. Шарова. – К.: Таксон, 2014. – 144 с.
3. Закон України Про вищу освіту (Відомості Верховної ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст. 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

ДЕБАТИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Десятник Катерина Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ORCID: 0000-0001-9804-2863

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5795/>

Нові стандарти якості підготовки майбутнього вчителя, спрямовані на становлення висококваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного педагога, здатного до особистісного і професійного розвитку, успішної самореалізації, лідера, який вмie працювати в команді, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію, мотивувати людей до досягнення спільної мети, спілкуватись з представниками інших професійних груп різного рівня, управляти власними емоціями, доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх.

Актуальність теми дослідження визначається вимогами Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (за дипломом молодшого спеціаліста)», Стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, де наголошується на тому, що заклади освіти повинні диверсифікувати освітні пропозиції, оновлювати зміст освіти з метою задоволення зростаючих потреб у розвитку інноваційного та критичного мислення, підприємницьких та лідерських навичок.

Зокрема у Професійному стандарті лідерська компетентність учителя визначається як здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.

Тема розвитку лідерських якостей та лідерської компетентності педагогів розкривається у роботах Т. Водолазської, І. Драч, А. Єрмоленка, А. Йилдирим, Ю. Кращенко, М. Лютого, Н. Мараховської, Н. Семенченко, Г. Тітової, Г. Угляниці, Т. Фелькель та ін.

Лідерська компетентність учителя початкових класів трактується Т. Водолазською як інтегративна якість педагогічного працівника, його здатність до створення дитячо-дорослої спільноти, об'єднаної спільними цінностями, загальними правилами колективу, це підтримка дітей, розвиток їхніх сильних якостей, готовність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків [1, с. 28].

Зауважимо, що формування лідерських навичок у закладах вищої освіти є складовою фахової підготовки вчителів, які у професійній діяльності, працюючи у трудовому колективі, організовуючи роботу учнівських колективів, повинні самі проявляти лідерські якості й формувати їх у молоді. Також це стосується однієї із стратегій кар'єри – адміністрування освітніх процесів, а, також громадської діяльності, де вони можуть бути активними суб'єктами [2, с. 67]. Для формування лідерської компетентності педагогів потрібні умови, які сприятимуть взаємодії, заснованій на групових формах організації освітнього процесу, інтерактивних і проблемних методах навчання, застосування case study, ігрових прийомів тощо [1, с. 29]. Одним із ефективних засобів розвитку лідерської компетентності майбутніх учителів початкової школи вважаємо інтелектуальну гру дебати.

Дебати – чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми. Цей різновид публічної дискусії учасники спрямовують на переконання в своїй правоті третьої сторони, а не одне одного. Дебати як педагогічна технологія розвиває критичне мислення, вміння слухати і чути інших, навчає говорити переконливо, ефективно доводити думку та завойовувати прихильність аудиторії, працювати в команді тощо. До складових елементів дебатів належить: чітка суспільно значуща і актуальна тема обговорення; наявність двох учасників (команд), які мають протилежні (ствердження та заперечення) позиції щодо теми; можливість висловити й обґрунтувати свою позицію і відповісти на аргументи опонентів; «перехресне опитування» для виявлення слабких сторін в аргументації опонентів; зворотний зв'язок від суддів.

Критеріями оцінювання дебатів є: *підготовка до дебатів* (наскільки досліджена тема, знання ключових понять, їх дефініцій); *аргументованість власної позиції та відкидання аргументів опонентів* (значущість представлених доказів, вміння захищати свою позицію, знання зі спростування аргументів опонентів); *робота із запитаннями* (вдало побудовані власні запитання та відповіді на поставлені питання); *ораторський критерій* (побудова виступу, використання риторичних прийомів, афоризмів, дотепність тощо); *інші критерії* (дотримання регламенту, етика, готовність працювати в команді/злагоджена командна робота, здатність до організації взаємодії з учасниками дебатів тощо).

Для дебатування здобувачі вищої педагогічної освіти разом з викладачем обирають актуальні дискусійні теми: «Здобуття вищої освіти повинно бути платним», «Дистанційне чи очне навчання в сучасних умовах», «Вища освіта – запорука успішної кар'єри», «Залучення молодих учителів – гарантія якості освіти в початковій школі», «Традиційні методи навчання варто доповнити навчанням на основі ІІІ» тощо.

Дебати є яскравим засобом формування лідерської компетентності майбутніх учителів, що сприяє розвитку критичного мислення, підкреслює

особисті інтелектуальні досягнення, дає можливість студентам взаємодіяти під час проведення спільного дослідження й підготовки, бути причетними до успіхів один одного, прагнути готуватися краще, щоб не отримати поразки. У високоорганізованій дебатній команді змагання мотивує співпрацювати заради спільного блага так само, як і свого власного.

Список літератури:

1. Водолазська Т. В. Лідерська компетентність учителя початкових класів: шляхи її формування в системі неперервної освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 5(206), С. 27-31. [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-27-31](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-27-31)
2. Слюсар В., Яблонська Н., Мосієнко О. Формування лідерських soft skills в закладах вищої освіти (на прикладі підготовки вчителів «Захисту України»). *Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство»*. 2024. № 17. С. 66-76. URL: <http://surl.li/xvjfwc>

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ОДНА З ФОРМ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ВИКОНАВЦІВ-ІНСТРУМЕНТАЛІСТІВ

Погода Олена Василівна

*викладач-методист, Харківський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Бившева Тамара Федорівна

*викладач-методист, Харківський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Бурова Ангеліна Андріївна

*студентка, Харківський педагогічний фаховий коледж
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5782/>

У сучасному культурному середовищі, де музичне мистецтво посідає значне місце, якість підготовки фахівців з виконавських дисциплін стає все більш актуальною проблемою. Традиційна система навчання часто не забезпечує необхідного рівня практичних навичок, що є критично важливим для успішної кар'єри музиканта. Дуальна освіта, яка поєднує теорію з практикою, може стати ефективним інструментом для покращення підготовки здобувачів освіти музичного мистецтва.

Сьогоднішній день, в умовах воєнного стану, ставить якісно нові вимоги до освітян, серед яких варто виокремити: знання законодавчої бази для прийняття правильних рішень; володіння автоматизованими обліковими

системами для більш ефективної роботи; практичними навичками для конкурентоспроможності на ринку праці [1, С. 29].

Модель дуальної освіти, яка поєднує навчання в академічних закладах із практичною підготовкою в організаціях або установах, у контексті музичної освіти означає інтеграцію теоретичних знань із можливістю отримання практичного досвіду в реальних умовах, що сприяє формуванню всебічно розвиненого спеціаліста.

Визначаючи переваги дуальної освіти для виконавців-інструменталістів, слід наголосити, що практика в закладах освіти, де учасники освітнього процесу отримують можливість відточувати свої навички в реальних умовах, забезпечує найкращий результат підготовки викладацької роботи або роботи в студіях звукозапису, навіть до концертної діяльності.

Джерелом набуття професійного досвіду стає співпраця з музикантами-професіоналами. Залучення досвідчених музикантів, композиторів і викладачів до освітнього процесу дозволяє здобувачам освіти отримувати цінні поради, набувати досвіду та вчитися на прикладах професіоналів виконавців-інструменталістів.

В Україні концепція дуальної освіти активно впроваджується в різних сферах, але в музичній освіті ще потребує розвитку та становлення. Основними кроками для реалізації дуальної системи підготовки фахівців з музичного мистецтва, зокрема виконавців-інструменталістів, може стати співпраця з музичними закладами, де необхідно створити міцні партнерства між освітніми закладами, концертними організаціями, музичними студіями та іншими установами, які готові надати здобувачам вищої музичної освіти практичний досвід.

Отже, дуальна освіта має потенціал суттєво підвищити якість підготовки виконавців-інструменталістів в Україні. Інтеграція теоретичних знань і практичного досвіду, співпраця з професіоналами та адаптація до вимог ринку праці відкривають нові можливості для здобувачів освіти. Важливо активізувати зусилля щодо впровадження цієї системи в музичній освіті, щоб забезпечити ефективну підготовку фахівців, які відповідають сучасним вимогам та викликам музичної індустрії. У довгостроковій перспективі, впровадження дуальної освіти не лише покращить якість підготовки, але й сприятиме розвитку музичної культури в Україні в цілому.

Список літератури:

1. Костюк О. Вплив війни на впровадження і розвиток дуальної форми здобуття освіти. *Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми третього року запровадження пілотного проєкту у закладах вищої та фахової передвищої освіти України.*: зб. матеріалів Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 23 листоп. 2022 р. Київ, 2022. С. 28-31.
2. Терещенкова Є. В. Дуальна система освіти як основа підготовки фахівців. URL: <http://e-koncept.ru/2014/14087.htm>.

ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ВЕБ-ДИЗАЙНА В РОБОТІ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ

Рудніченко Олена Климентіївна

Загальноосвітня школа "Одеський ліцей №23"

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5764/>

Вступ. Опанування веб-дизайну є не тільки засобом підготовки учнів до життя в інформаційному суспільстві та до майбутньої професійної діяльності, але і засобом практичного закріплення теоретичної підготовки, одержаної учнями на заняттях з інформатики. Для цього учням необхідно навчитись працювати з комп'ютерними програмами. При цьому важливо, щоб вони набули навичок роботи з різними типами програмного забезпечення. Слід зазначити, що комп'ютер є універсальним засобом, ця його властивість краще засвоюється в процесі накопичення досвіду його різнобічного використання. Через що актуальним завданням є формування творчого підходу до засвоєння сучасних інформаційних технологій (ІТ) та прикладних рішень учнями щодо їх ефективної мотивації, зокрема, у сфері веб-дизайну [1].

Однією з найпопулярніших послуг мережі Інтернет є Веб – всесвітня павутина, котра містить сотні тисяч файлів - веб-сторінок, пов'язаних між собою посиланнями. І якщо ще років 10 тому для створення власної сторінки потрібно було володіти докладними знаннями в області веб-дизайну, зараз це під силу будь-якому користувачеві Інтернету [2].

Учні ЗОШ №23 на уроках з інформатики працюють над створенням веб-сайтів на базі використання платформ Google з використанням мови розмітки HTML та стилізують веб-сторінки засобами CSS.

Як вони вважають, до цього їх мотивують декілька причин:

- створення сайтів є цікавим процесом, бо без Інтернету сучасні школярі уявляють свого життя та пошуку корисної інформації;
- багатьом учням буває складно виконувати розробку власних тем на сайтах через брак розуміння технічних складових, через що вони активно потребують зрозумілих та добре структурованих знань у вигляді відповідних методичних комплексів.
- сучасні спеціальності в області розробки програмного забезпечення надихають учнів на пізнання нових глибин Інтернету.

В рамках сприяння розвитку серед учнів ЗОШ №23 розуміння сучасних технологій в області веб-розробки ми проводимо підготовку творчих робіт до Малої Академії Наук щодо розгляду проблематики створення різних веб-ресурсів. Зокрема слід виділити кілька ключових типів технологій, які використовуються в процесі проектування дизайну веб-сайтів.

Передусім це мова розмітки гіпертексту HTML та каскадні аркуші стилів CSS. Вони забезпечують змістове наповнення веб-сторінок та визначають їхній зовнішній вигляд. Далі йде мова створення сценаріїв JavaScript – завдяки якій

сторінки набувають інтерактивності. Також часто використовуються засоби створення мультимедійних сайтів в рамках використання сучасного стандарту HTML5. Окремої уваги заслуговують реляційні системи управління базами даних, зокрема фокус робиться на MySQL, для взаємодії з якою можуть бути застосовані мови програмування php або java [3].

Загалом, робота над сайтом включає в себе кілька етапів: передусім, це проектування, або визначення мети створення сайту та потреб його аудиторії. Далі відбувається підбір інформації, котра буде представлена на сайті та її графічне оформлення. На етапі розробки залучаються ті технології, про котрі ми говорили кілька хвилин тому. Далі йде тестування сайту на його коректну роботу у різних браузерах та пристроях, після чого можна публікувати сайт (роблячи його доступним для користувачів). На цьому робота із сайтом не завершується, адже потрібно його просувати та популяризувати, а час від часу виникає необхідність в оновленні матеріалів чи й технологій, на яких працює сайт – тобто підтримки.

Окремо слід зазначити сучасні засоби автоматизації процесу проектування веб-сайтів, які активно використовуються учнями ЗОШ №23 для розвитку творчого підходу до веб-дизайну, зокрема веб-редактори.

Веб-редактори – програми, які призначено для створення вебсторінок сайтів, наприклад Adobe Dreamweaver, Microsoft FrontPage, WYSIWYG Web Builder та ін. Ці програми мають засоби для візуального конструювання веб-сторінок. Розробник розміщує на веб-сторінках об'єкти – зображення, таблиці, списки та інше, вибираючи їх заготовки з бібліотеки об'єктів. HTML-код кожної веб-сторінки генерується на основі отриманого набору об'єктів. Такі програми називають WYSIWYG-редакторами.

Додаткового розглядаються онлайн-системи конструювання сайтів призначено для розробки сайтів безпосередньо на віддаленому сервері в Інтернеті. Такими є сервіси Google Сайти, Weebly та ін. Створені в цих сервісах сайти автоматично розміщуються на серверах відповідних сервісів, і розробник не може безпосередньо редагувати HTML-код веб-сторінок. Таким чином, творче створення сучасного веб-сайту засобами онлайн-системи конструювання сайтів відбувається в кілька кроків: реєстрація облікового запису на сервері онлайн-системи конструювання веб-сайтів; вибір назви веб-сайту та шаблону його оформлення; створення сторінок веб-сайту та системи навігації, заповнення сторінок контентом, публікація веб-сайту.

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що формування творчого підходу до веб-дизайну в роботі сучасних школярів є не простим завданням, яке потребує від сучасних викладачів формування цікавих та інтерактивних методичних розробок, здатних мотивувати учнів на детальніше поглиблення у сферу ІТ.

Список літератури:

1. Інформатика : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Й. Я. Ривкінд [та ін.]. – Київ: Генеза, 2021. – 221 с.
2. Інформатика : підруч. для 9 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Й. Я. Ривкінд [та ін.]. – Київ: Генеза, 2022. – 245 с.
3. Інформатика : підруч. для 8 кл. закл. загал. серед. освіти / [О. О. Бондаренко, В. В. Ластовецький, О. П. Пилипчук, Є. А. Шестопапов]. – Харків : Вид-во «Ранок», 2021. – 344 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТНІХ ЦІЛЕЙ У СУЧАСНИХ МИСТЕЦЬКИХ ШКОЛАХ

Філяк Роман Васильович

аспірант, Мукачівський державний університет

ORCID: 0009-0007-3131-2655

Науковий керівник: Попович Наталія Михайлівна

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри музичного мистецтва,

Мукачівський державний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5798/>

В умовах розбудови сучасної системи мистецької освіти та розроблення ефективних шляхів її подальшого розвитку задля піднесення до кращих європейських і світових зразків актуалізовано осмислення трансформації освітніх цілей мистецьких шкіл в умовах реформ та децентралізації, що потребує нового розуміння місця мистецьких шкіл у локальних культурно-освітніх просторах.

Так, реалії сьогодення вказують на те, що реформа освіти в Україні вимагає від закладів культурно-мистецької освіти осучаснення, зміни стандартів діяльності, актуалізації змісту, а також реформування функцій управління на всіх рівнях.

Як зазначено у «Концепції сучасної мистецької школи» [2], за чверть століття незалежності України зміст масової початкової мистецької освіти в мистецьких школах залишився консервативним як з точки зору методології, так і з точки зору репертуару в навчальних програмах. На сьогодні відсутній реальний прогрес в розробці сучасного змісту початкової мистецької освіти, відчувається невідповідність вимогам сьогодення в сфері надання освітніх послуг та сучасним технічним можливостям.

У Положенні «Про мистецьку школу» [3] акцентується, що мистецька школа провадить свою діяльність за такими напрямками позашкільної освіти:

- художньо-естетичний, що забезпечує розвиток творчих здібностей, обдарувань та набуття здобувачами практичних навичок, оволодіння знаннями у сфері вітчизняної і світової культури та мистецтва;

- мистецький, що забезпечує набуття здобувачами спеціальних мистецьких виконавських компетентностей у процесі активної мистецької діяльності.

Аналізуючи доступність освітнього середовища мистецьких шкіл дослідники наголошують, що мистецька освіта має довгострокові переваги для дітей, адже вона:

- задовольняє різноманітні освітні потреби кожного учня та відкриває нові перспективи в старшому віці;

- виховує толерантність та повагу до людського різноманіття; сприяє набуттю нових навичок та покращує результати вивчення інших дисциплін;

- стимулює творчість та розкриває потенціал кожної особистості. Для дітей з особливими освітніми потребами мистецтво це додаткова форма спілкування, інтеграції та включення в громаду, це можливість вираження почуттів, думок і спостережень, а також для дітей зі складними порушеннями, інвалідністю мистецтво може виступати, як певний вид терапії [1, 5].

Основними функціями сучасної мистецької школи є:

- надання початкової мистецької освіти;

- організація, забезпечення та провадження освітнього процесу для набуття здобувачами спеціальних здібностей, естетичного досвіду і ціннісних орієнтацій у процесі активної мистецької діяльності, формування у них теоретичних і практичних (у тому числі виконавських) загальних та професійних компетентностей початкового рівня в обраному виді мистецтва;

- створення умов для професійної художньо-творчої самореалізації особистості здобувача початкової мистецької освіти;

- популяризація академічного та народного мистецтва, долучення до нього широкого кола громадян незалежно від місця проживання, віку та сфери зайнятості;

- формування потреб громадян у якісному культурному та мистецькому продукті, здобутті додаткових компетентностей у сфері культури, мистецтва, пробудження їх інтересу до творчості, спілкування з мистецтвом, мистецьких практик;

- пошук та підтримка обдарованих і талановитих дітей з раннього віку, розвиток їх мистецьких здібностей;

- здійснення інклюзивного навчання осіб з особливими освітніми потребами;

- створення умов для набуття здобувачами первинних професійних навичок і вмінь, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності;

- виховання громадянина України шляхом вивчення та виховання поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу, етносів України, а також інших націй і народів;

- здійснення творчої мистецької, інформаційної, методичної, організаційної роботи [2; 3].

Отже, сьогодні, мистецька школа покликана виконувати особливу місію щодо формування в учнів предметних й базових (життєвих), мистецьких і

культурних компетентностей, з огляду на це, сучасні мистецькі школи здійснюють освітню діяльність за власними освітніми програмами, у тому числі наскрізними, або типовими освітніми програмами та вільні у їх виборі. Саме освітні програми забезпечують наповнення змісту початкової мистецької освіти та передбачають здобуття компетентностей за відповідними напрямками навчання.

Список використаних джерел:

1. Байда Л.Ю., Грибальський Я.В., Журбенко О.М. Мистецькі школи: доступне освітнє середовище. Київ: ВГО НАІУ, 2020. 36 с.
2. Концепція сучасної мистецької школи, затверджена Наказом Міністерства культури України від 20 грудня 2017 р. № 1433. URL: <https://arts.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/konczepczyia-suchasnoyi-ysteczkoji-osvity-1.pdf>
3. Положення «Про мистецьку школу»: Наказ Міністерства культури України, 09 серпня 2018 року № 686.

ВПЛИВ НЕЙРОБІОЛОГІЇ НА ДОШКІЛЬНУ ПЕДАГОГІКУ

Фунтікова Ольга Олександрівна

доктор педагогічних наук,

професор кафедри дошкільної освіти

Маріупольського державного університету

ORCID: 0000-0003-4183-3263

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5759/>

У ХХІ столітті дошкільна наука значно розвинулась, враховуючи нові дослідження в галузі нейробіології. Завдяки нейронауці було виявлено, що перші роки життя є критично важливими для формування основних когнітивних та емоційних навичок дитини. Це допомогло вдосконалити дошкільні програми для стимуляції розвитку дітей на ранніх етапах. Нейробіологія показала, що мозок дітей надзвичайно пластичний, особливо в ранньому віці. Науковці визначили, що певні періоди дитинства є вирішальними для формування важливих навичок (наприклад, мовлення, соціалізації, емоційного інтелекту). Це вимагає адаптації методик навчання та виховання під конкретний вік дитини. Пластичність означає здатність мозку змінюватися під впливом досвіду. Нейробіологію раннього розвитку дитини активно досліджували науковці та дослідницькі групи.

Так, наприклад, Патрісія Куль (Patricia Kuhl) – досліджує розвиток мовлення у дітей та його зв'язок із роботою мозку. Вона відома своїми дослідженнями, які показують, як діти сприймають мову та як їх мозок адаптується до вивчення нових мов [1]. Американська дослідниця, яка відома своїми дослідженнями щодо розвитку мовлення і когнітивних здібностей у дітей ("The Linguistic Genius of Babies: How Babies Learn Languages and What it Means

for the Rest of Us"). Чарльз Нельсон (Charles A. Nelson) – спеціаліст у галузі нейробиології розвитку, який займається вивченням того, як соціальні та емоційні умови впливають на розвиток мозку дитини [2]. Його дослідження, зокрема, стосуються дітей, які виховуються в несприятливих умовах. Професор педіатрії та нейропсихології, що вивчає розвиток мозку та поведінки у дітей, зокрема вплив на ранній розвиток несприятливих умов життя ("From Neurons to Neighborhoods: The Science of Early Childhood Development"). Адел Даймонд (Adele Diamond) – досліджує виконавчі функції мозку, такі як увага, самоконтроль та когнітивна гнучкість у дітей. Її роботи є важливими для розуміння того, як розвиваються ці функції в ранньому дитинстві. Одна з провідних експерток в області когнітивної нейробиології, яка досліджує виконавчі функції мозку у дітей ("Developmental Cognitive Neuroscience of Children: Executive Functions and Their Implications"). Розглядаються теоретичні та методологічні питання побудови перспективи розвитку виконавчої функції (ВФ) у дитинстві та підлітковому віці. Цей огляд зосереджений на дослідженнях, які охоплюють великі вікові діапазони. Шон Деоні (Sean Deoni) – вивчає розвиток білої речовини мозку у дітей і її вплив на когнітивний розвиток. Вчені використовують новітні методи, такі як функціональна магнітно-резонансна томографія (fMRI) та інші нейровізуалізаційні технології, щоб глибше розуміти розвиток мозку у дітей на ранніх стадіях життя.

Отже, нейробиологія значно вплинула на дошкільні програми, допомагаючи зрозуміти, як мозок дітей розвивається і як навчання в ранньому віці може оптимізувати цей процес. Зокрема, дослідження показали важливість гри, емоційного зв'язку та сенсорного досвіду для розвитку мозку. Це привело до інтеграції активностей, що сприяють когнітивному, емоційному та соціальному розвитку дітей, таких як ігри, що стимулюють увагу, і заняття, що включають взаємодію та рух.

Література:

1. Huber, E., Ferjan Ramírez, N., Corrigan, N. M., & Kuhl, P. K. (2023) Parent coaching from 6 to 18 months improves child language outcomes through 30 months of age. *Developmental Science*, Article e13391. <https://doi.org/10.1111/desc.13391>
2. Nelson, C. A. (2000). The Neurobiological Bases of Early Intervention. In J. P. Shonkoff, & S. J. Meisels (Eds.), *Handbook of Early Childhood Intervention* (2nd ed., pp. 204-228). Cambridge, MA: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9780511529320.012>

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMOTIONAL INTELLIGENCE, RESILIENCE AND ACADEMIC SUCCESS OF UNIVERSITY STUDENTS DURING THE FULL-SCALE WAR IN UKRAINE

Iryna Suprun

*Master's student, Faculty of Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID: 0000-0001-8105-1923*

Olga Morozova-Larina

*PhD in Psychology, Associate Professor, Faculty of Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
ORCID: 0000-0002-6257-1816*

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5778/>

Nowadays, in the context of war, there is an urgent need in Ukraine to study the psychological mechanisms that affect the adaptation of youth in crisis situations. Given the modern challenges faced by Ukrainian society, it is particularly important to investigate the factors that contribute to the development of emotional resilience and the effectiveness of learning under stress.

The aim of the study was to provide a theoretical foundation and empirical investigation of the factors that shape emotional intelligence and resilience in young people. To achieve the stated objectives, both theoretical and empirical methods of scientific research were employed. The theoretical methods included analysis, synthesis, and generalization based on materials presented in the scientific literature regarding the current state of the problem. Within the framework of empirical methods, surveys and testing were conducted. The processing of the obtained data was carried out using statistical methods, including descriptive statistics, Pearson correlation analysis, one-way ANOVA, identification of statistically significant differences using the Mann-Whitney U test, and multiple regression analysis.

In our research, we found a significant relationship between emotional intelligence (EI) and resilience among students. This is supported by the study conducted by Kukreja and colleagues [3], who examined emotional resilience in the context of obtaining an EB1A visa. They emphasize the importance of emotional intelligence and motivation as key factors for overcoming difficulties. Our sample showed that students with high EI scores, particularly in emotional management and self-motivation, exhibit greater resilience.

An analysis of the psychological aspects of elite athletes conducted by Fletcher and Sarkar [2], indicates that an optimistic outlook and intrinsic motivation are protective factors in stressful conditions. Similar results were observed in our study,

where emotional management and self-motivation were found to be primary factors affecting students' adaptive capacities.

The research by McLin [5] demonstrated that high EI scores awarded by instructors are positively correlated with students' self-assessments. This aligns with our findings, which indicate that emotional awareness significantly influences academic achievements. Students receiving "excellent" grades showed the highest levels of emotional awareness, confirming their ability to manage emotions during the learning process.

According to the study by Malakar [4], significant differences were found in the relationship between EI and academic performance among students with varying levels of anxiety. We also observed similar trends: students with low EI levels often struggle with stress management, negatively impacting their success.

The results from Rauf and colleagues [6], confirm the positive relationship between EI and academic performance, which is also reflected in our sample. The study by Stankovska et al. [7], highlights that students with high EI scores achieve better academic results due to their ability to self-regulate and adapt to stress.

Furthermore, research by Afuzova et al. [1], indicated that students with high resilience can effectively cope with academic stress even in wartime conditions. This aligns with our conclusions that emotional intelligence is a critical factor for maintaining resilience.

To study the relationship between emotional intelligence, resilience, and academic achievement among students, grouping was conducted into three categories based on the results of the first session at the higher education institution. All participants in the study were classified according to their academic performance into the groups of "excellent," "good," and "satisfactory."

Interesting results were found regarding the relationship between emotional awareness and resilience among students with "excellent" grades. The negative correlation ($r = -0.666$) suggests that excessive self-reflection may hinder adaptation to stressful situations, underscoring the need for further research to understand how different components of EI affect resilience in various contexts.

Overall, our results indicate that developing emotional intelligence, particularly in the areas of emotional management, self-motivation, and empathy, can significantly enhance students' resilience and academic success. Understanding these interconnections is vital for creating support programs that promote the development of EI and resilience in the educational process.

The study of the relationship between emotional intelligence, resilience, and academic success among students during the ongoing war in Ukraine revealed significant features in the development of individual components of emotional intelligence. The average levels of emotional awareness, emotional management, self-motivation, empathy, and emotion recognition indicate the presence of both developed and underdeveloped skills among students. Specifically, 49.4% of students demonstrate low levels of emotional awareness, which can negatively affect their learning and adaptation.

The analysis of emotional management showed that 81.8% of students have a low level of this component, which is critical for their ability to cope with stress. Self-motivation also requires attention, as 59.7% of respondents exhibited low levels of motivation to achieve their goals. Empathy and the ability to recognize emotions showed considerable variability, highlighting the need to develop these skills to improve interpersonal relationships.

The average level of resilience among students was moderate, but 11.7% had scores below average, indicating a risk of developing stress-related disorders. The positive correlation between emotional intelligence and resilience, depending on academic performance, confirms the importance of developing emotional competencies to support students' resilience.

The study revealed that emotional intelligence, resilience, and academic success among students are interrelated and significantly influence each other. High levels of emotional awareness and emotional management positively correlate with academic achievements. Students receiving "excellent" grades demonstrate high levels of emotional awareness, indicating that the ability to recognize and understand their own emotions contributes to their success. Conversely, students with low grades often face difficulties in managing their emotions, which hampers their learning process.

Resilience proved to be an important factor influencing students' success. Positive correlations between resilience and components of emotional intelligence, such as self-motivation and empathy, confirm that the ability to adapt to stressful situations and maintain motivation is critical for achieving high results.

Among high-achieving students, a negative correlation was observed between emotional awareness and resilience, suggesting that excessive self-reflection may reduce adaptability in stressful situations. Meanwhile, for students with average and low success, emotional management and self-motivation positively impact their resilience.

Thus, the results of the study underscore the importance of developing emotional intelligence and resilience to enhance students' academic achievements. The findings indicate the necessity of implementing psychological support programs aimed at fostering emotional intelligence and resilience, which, in turn, will positively affect students' success. Priority should be given to supporting students in developing emotional skills that will help them better adapt to the stressful learning conditions during wartime.

References:

1. Afuzova H., Naid'ionova H., Krotenko V. A study of Ukrainian first-year students' resilience at the stage of adaptation to training and professional activities under martial law. *Porivnial'no-pedahohichni studii*. 2023. № 1(45). С. 4-12. [in Ukrainian]. DOI: 10.31499/2306-5532.1.2023.288413.
2. Fletcher D., Sarkar M. A grounded theory of psychological resilience in Olympic champions. *Psychology of Sport and Exercise*. 2012. DOI: 10.1016/j.psychsport.2012.04.007.

3. Kukreja P., Das S., Balsara K. Emotional intelligence and resilience: Key determinants of success in high-stakes scenarios. *European Journal of Biomedical*. 2024. Vol. 11, No. 3. P. 275-284.
4. Malakar P. Test anxiety, academic achievement and relationship between general intelligence and emotional intelligence in adolescence. Conference paper. 2019. DOI: 10.33422/6th.icrbs.2019.07.431.
5. McLin A. Jr. Emotional management: Accessing student behavior. Arkansas State University, Mid-South Educational Research Association. 2003.
6. Rauf K., Iqbal N. Exploring the relationship between test anxiety, emotional intelligence and academic performance among university students. *Journal of Education and Educational Development*. 2024. Vol. 11, No. 1. P. 119-141.
7. Stankovska G., Dimitrovski D., Angelkoska S., Ibraimi Z., Uka V. Emotional intelligence, test anxiety and academic stress among university students. *BCES Conference Books*. 2018. Vol. 16. Sofia: Bulgarian Comparative.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВНУТРІГРУПОВИХ СТОСУНКІВ КОЛЕКТИВУ

Бондарчук Світлана Петрівна

магістрантка спеціальності «Психологія»,

Поліський національний університет, м. Житомир, Україна

Науковий керівник: Гречуха Ірина Анатоліївна

доктор філософії (спеціальність «Психологія»),

доцент кафедри психології,

Поліський національний університет, м. Житомир, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5790/>

Група представляє собою явище, яке постійно розвивається, проходить через моменти становлення, розвитку й, можливо, розпаду. В кожний період свого існування вона може бути охарактеризована за допомогою таких властивостей, як композиція (або склад), структура, групові процеси, норми, цінності, система санкцій. Тому всебічне вивчення психології будь-якого колективу передбачає осмислення передусім його соціально-психологічної структури та динаміки.

Рівневий аналіз групової структури складається у виділенні різними авторами певних систем внутрігрупових відносин, ієрархічно розташованих в «просторі» групового функціонування. Різні типи групових діяльностей задають різні системи внутрігрупових відносин – ділових, що відповідають діяльностям інструментального типу, і емоційних, що відповідають діяльностям експресивного типу [1].

Соціальна група перетворюється на більшу соціальну організацію, що призводить до утворення системи офіційних відносин. Основними учасниками цієї системи є члени групи, які забезпечують владу ролі та підпорядкування на

формальному рівні (такі як керівники, начальники, старости, капітани та ін.). Одночасно в процесі розвитку формується формування функціональних відносин, які не були раніше визначеною групою соціальною організацією, наприклад, роль критика, ерудита, генератора ідей у науковому колективі. Паралельно з цим існує система неофіційних ділових відносин між особами, що забезпечують ці ролі, а також система емоційних відносин, що представляють собою різні форми міжособистісного спілкування без конкретної мети, які можна порівнювати звичайним спілкуванням для задоволення самого спілкування. Рівневий аналіз групової структури може бути схематично описаний таким чином: 1) офіційні відносини; 2) неофіційні ділові відносини; 3) неофіційні емоції [1].

Багатомірний аналіз групової структури передбачає вивчення таких структурних характеристик малої групи, як: композиційну, соціометричну, комунікативну, рольову та влади й впливу.

Композиційна підструктура малої групи – це сукупність стійких соціально психологічних характеристик членів групи (освітній рівень, сімейний стан, стан здоров'я, особистісні та соціальні інтереси й запити її членів; кількість членів, їх національності, соціально демографічні особливості членів малої групи та їх соціальний стан, вікові та професійні особливості) [2].

Соціометрична підструктура малої групи – це сукупність зв'язків між її членами, що характеризується взаємними перевагами та відторгненнями за результатами тесту, запропонованого Я. Л. Морено. В основі соціометричної структури групи лежать емоційні відносини, симпатії та антипатії, феномени міжособистісної привабливості та популярності. Основними характеристиками соціометричної структури малої групи є характеристики соціометричного статусу кожного з членів групи (реальна соціально-психологічна характеристика положення індивіда в системі внутрігрупових відносин, ступінь дійсної авторитетності для інших учасників); характеристики взаємних емоційних переваг та відторгнень; наявність мікрогруп, члени яких пов'язані відносинами взаємних виборів, і характер відносин між ними; рівень групової згуртованості, рівень внутрігрупової інтеграції й психологічної сумісності членів групи.

Комунікативна підструктура малої групи – це сукупність зв'язків між її членами, характерна процесами прийому та передачі інформації, циркулюючої в групі. Основними характеристиками комунікативної сторони групи являються: положення, яке займають члени групи в системі комунікацій (доступ до отримання та передачі інформації), частота та стійкість комунікативних зв'язків у групі, тип цих зв'язків між членами групи [2].

Рольова підструктура малої групи – це сукупність зв'язків і відносин між індивідами, які характеризуються розподілом між ними групових ролей, тобто типових способів поведінки, які задаються, очікуються та реалізуються учасниками групового процесу. В силу рольових відносин, які складаються в малій групі можна виділити декілька елементів функціональних відносин: 1) керівник і лідер; 2) актив; 3) середньо – та низькостатусні її члени; 4) пасивні члени малої групи [2].

Підструктура соціальної влади і впливу в малій групі – це сукупність зв'язків між індивідами, яка характеризується спрямованістю та інтенсивністю їх взаємного впливу. Основними характеристиками цієї підструктури є система зв'язків, що лежить в основі керівництва групою як офіційно закріпленого соціального впливу (якщо мова йде про формальну організовану групу) та неофіційного впливу, в основі якого лежить феномен лідерства.

Міжособистісні відносини в групі можна розглядати в статистиці, в тому вигляді, в якому вони сформувалися на даний момент часу, і в динаміці, тобто в процесі розвитку. Також можуть розглядатися та порівнюватися особливості стосунків в різних сферах життєдіяльності людей, наприклад, у сфері навчальної діяльності та дозвілля.

Список літератури:

1. Горностай П. П. Личность и роль: ролевой подход в социальной психологии личности : монография. К. : Интерпресс ЛТД, 2007. 312 с.
2. Казмиренко В. П. Социальная психология организаций : монография. К. : МЗУУП, 1993. 384 с.

РЕФЛЕКСІЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В АНАЛІЗІ ТРИВОЖНИХ СТАНІВ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Гапоненко Лариса Олександрівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

Криворізький державний педагогічний університет

ORCID: 0000-0002-3040-671X

Мовчан Оксана Василівна

магістрант, Криворізький державний педагогічний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5773/>

Актуальність проблеми визначається ситуацією війни та тих травматичних наслідків, які вона завдає ментальному здоров'ю українцям. Найбільш вразливою категорією населення в умовах війни є діти і підлітки. Цей факт обумовив наш науковий інтересу здійснити аналіз тривожних станів молодших школярів із досвідом обстрілів з боку рашистів.

Аналіз останніх досліджень. Цінність досліджень з визначення механізмів утворення тривожних станів надані в теоріях З. Фрейда (1921), К. Г. Юнга (1935), М. Кляйн (1973), Д. Віннікотта (1964) та інших психоаналітиків. З увагою до цієї проблеми ставляться українські психологи. С. М. Білякова й Д. М. Смик (2023) визначили залежність тривоги від життєвого досвіду дитини. Л. А. Грицик (2016) представила чинники соціально-психологічного супроводу дітей учасників АТО. О. В. Казаннікова (2014). М. П. Міщенко та І. В. Хавіна С. О. Савицька (2019) описали способи подолання тривожності у молодших школярів.

Нажаль нам не вдалось знайти роботи з виявлення багаторівневості внутрішніх диспозицій, обумовлених такими механізмами соціалізації особистості як рефлексія й ідентичність Я в аналізі тривожного стану молодших школярів в умовах війни.

Мета дослідження – виявити тривожний стан за показником рефлексії ідентичності Я в молодших школярів як внутрішньої диспозиції та її прояву у патернах поведінки.

Виклад основного матеріалу. Тривожний стан і тривожність хоч і близькі за термінологією, але мають різні ознаки, які пов'язані з генетичним походженням цих феноменів. Надамо наше визначення.

Тривожний стан молодшого школяра визначаємо стійкістю (місяць, півроку й більше) довготривалого хвилювання, занепокоєнням неминучої біди, уникнення від навчання / праці, комунікації, які не піддається рефлексії ідентичності свого «Я» та фіксуються у розмитих уявленнях про «минуле-теперішнє-майбутнє», в неусвідомленого свого «Я-фізичного», «Я-соціального», «Я-психічного», внаслідок чого внутрішній світ дитини деструктується внутрішніми конфліктами.

Тривожність молодшого школяра визначаємо властивістю психіки реагувати в ситуації загрози фізичного, соціального та психічного життя, які піддаються усвідомленому аналізу причино-наслідкових зв'язків негативних емоцій і це сприяє короткочасному перебуванню в цих переживаннях, бо дитина захоплюється соціальним життям, внаслідок чого тривожність зникає після пережитого стресу.

Тривожний стан як генетичне утворення походить від дитячих травмованих переживань із матір'ю. З. Фройд вперше вводить поняття «ідентифікація» для позначення тривожного стану: «ідентифікація відома психоаналізу як самий ранній прояв емоційного зв'язку з іншою особою» [3, с. 449], яке він розкриває на незавершеному Едиповому комплексі. Ознаки тривожного стану розпізнаються за символами. М. Кляйн описала невротичний розлад за тривожним станом у випадках агресивних нападів маленьких клієнтів на іграшки і навість на саму М. Кляйн в процесі сесії, але діти діяли в рамках імпровізованої ними гри [2, с. 34]

Дж. Марсія (J. Marsia) доводить, що адаптована ідентичність особистості досягається внутрішнім контролем, вольовим управлінням в подоланні негативних переживань. Ці внутрішні конструкти формуються з дитинства завдяки прийнятим соціальним цінностям, установкам, потягу досягти соціальний статус [4]. Незважаючи, що він це означив для дорослих, цю ідею ми використали в нашій роботі для молодших школярів

Е. Еріксон визначив 8 стадій нормальної і аномальної лінії розвитку ідентичності особистості, які, віддзеркалюють наявність чи відсутність рефлексії. Нормальну лінію розвитку ідентичності (5-11 років) визначається вмінням долати імпульсивну поведінку, володіти вміннями спілкуватися,

працювати з іншими, самостійно вирішувати проблеми. Протилежна ідентичність – це аномальна лінія розвитку. Для дитини цього віку характерним є відчуття неповноцінності, пасивність як у навчальній, так і трудовій діяльності, уникнення від змагань з причин тривожних станів, що спонукає до конформності, сором'язливості, невпевненості в свої сили [1].

На основі теоретичного аналізу й пілотажного дослідження з проблеми тривожних станів молодших школярів, які мають досвід мультитравмівної ситуації, тобто діти фізично не ушкоджені, але є свідками контузій односельчан, загибелі родичів чи знайомих, бачать зруйновані будівлі, ми висунули таке **припущення**:

– чим вищий рівень рефлексії ідентичності свого Я, тим вірогідніше, що молодші школярі здатні до саморегуляції своєї поведінки, швидше долають тривожний стан завдяки суб'єктної позиції у виконанні соціально значущої роботи й повертаються до нормального життя та навпаки.

Емпіричне дослідження проходило на базі Нововоронцовського ліцею Херсонської області із 25 учнями початкової школи віком 9-10 років (хлопчиків 15 та 10 дівчаток). Усі діти були свідками обстрілів свого селища. Для доказовості чи спростування гіпотези ми обрали такі методики: оцінювання стану тривожності й показника ідентичності Я за проективною методикою «Намалюй себе»; вимір рефлексії за методикою самооцінки Дембо – Рубінштейн в модифікації А. М. Прихожан; вимір психічного за шкалою С «впевненість / невпевненість» та за шкалою Q – «низький /високий самоконтроль» дитячий варіант тесту Кеттела, адаптованого Є. М. Александровською.

Статистичний аналіз отриманих результатів за малюнками показав, що 24 (100,0%) респонденти малювали чорним кольором, який на малюнках був домінуючий. Червоний колір був супроводжуючий чорному кольору. Це є символ заперечення, неприйняття та протест реальній дійсності, агресії проти ворога. Малюнки, в яких діти замальовували білий фон паперу чорним кольором, дає нам символ мережі потягу до небуття. За психолінгвістичним аналізом комунікації цих дітей встановлено, що вони не сприймають себе як суб'єкта, мовчазні, сором'язливі, замкнуті і водночас вперті, егоїстичні з хибною незалежністю та ворожістю до всіх.

У 16 учнів (70,33%) на рисунках є «кактусові дерева», «гострі» елементи на воєнній техніці, колючки у вигляді штрихового маркування предмету. Якщо вони малювали себе на рисунку, то у воєнній формі, у 5 осіб (20,83%) було щось схоже на головний убір з кинджалами. У цих же дітей виявлено, що вони не малювали собі віха. Це є символ, що вони на психологічному рівні «не чують» іншого, не вмінь спілкуватися, проявляють егоцентризм і агресивність, а щодо розвитку ідентичності, то вона має аномальну лінію.

У 12 осіб 13 учнів (54,66%) на малюнках відсутні фігури людини чи будь якої живої істоти на фоні вибухів, пожарів та штрихів безпредметного означення. Це дозволяє фіксувати не сформоване «Я-фізичне», «Я-соціальне», яке породжене очікуванням трагедії й смерті.

За результатами виміру рефлексії «Я-образ» визначені: високий рівень рефлексії у 4 респондентів (16,0%), середній рівень осіб (5 осіб, 20,83 %), низький рівень рефлексії у 15 осіб (62,5%). Вимір тривожного стану чи впевненості за шкалою С («упевненість в собі») показав розподіл учнів на три групи: не значуща кількість учнів (3 особи, 12,54%) показали здатність до самостереження й критичного аналізу себе в ситуації; середній рівень визначений у 6 осіб (25,0%), які потребували в більшій мірі контроль із зовні та зусиль старших стабілізувати їх емоційну нерівновагу; низький рівень самоаналізу визначений у більшості учнів (15 осіб, 62,5%).

Підсумовуючи отримані результати щодо взаємозв'язку тривожного стану молодшого школяра в умовах війни, слід визначити, що за психолінгвістичним аналізом співбесід із групою респондентів у більшості (15 осіб, 62,5%) невизначені баланси «минуле», «теперішнє», «майбутнє», що дозволяє говорити про перевагу уявлення дитини про власне Я як втрати перспективи смислу свого життя. Цей фактор є бар'єром в подоланні тривожного стану. Кореляційний зв'язок ($r = 0,743$) визначений між низьким рівнем рефлексії ідентичності молодшого школяра і високим рівнем його тривожного стану, що дає підставу для підтвердження висунутої гіпотези.

Висновки. Означена проблема є актуальною, потребує подальшого вивчення внутрішніх диспозицій дітей молодшого шкільного віку з тривожним станом як детермінанти патернів поведінки. Вчасно виявлені внутрішні диспозиції, серед яких є рефлексія й ідентичність свого Я дозволяє визначати більш успішні корекційні заняття з розвитку резильєнтності. У роботі доведена зумовленість рефлексії як механізму спрямованості ідентичності особистості. Якщо молодший школяр оволодіває первинними навичками рефлексувати своє Я, то його психічний стан є більш стабільним і стресові ситуації у нього протікають на рівні тривожності. Виявлено, що у дітей з низьким рівнем рефлексії Я «розмиті» уявлення в розуміння своєї соціальної самовизначеності.

Список літератури:

1. Еріксон Е. Ідентичність і цикл життя. URL : <http://surl.li/rgdwwx> (дата звернення 10.09.2024)
2. Кляйн М. Любов, вина і репарація. 2020. URL : <https://eanbur.unatlib.ru/access-denied-pdfjs> (дата звернення 15.10.2024)
3. Фройд З. Психологія мас і аналіз людського «я». URL : <http://surl.li/angcry> (дата звернення 17.09.2024)
4. Marcia J. E. Identity in Adolescence. Handbook of Adolescent Psychology. / ed. by J. Adelson. New York, 1980. P. 159-187.

ПРИЧИНИ ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ МОЛОДІ

Гриник Ірина Ярославівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології

Дрогобицького державного педагогічного

університету ім. Івана Франка

ORCID: 0000-0002-3210-3499

Жук Петро Ярославович

магістрант кафедри психології

Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5775/>

Виникнення депресивних станів зазвичай пов'язана із внутрішньою напруженістю, нестійкістю емоційних реакцій, що викликані психотравмуючими ситуаціями, несприятливими соціально-психологічними факторами у мікро- і макро соціумі.

У психологічній літературі виокремлюють основні групи факторів, що спричиняють виникнення депресивних станів, а саме біологічні, соціальні та особистісні. До біологічних факторів відносять стать, спадковість та загальний стан організму. Соціальні фактори включають в себе особливості соціальних та сімейних взаємин, психічні травми, особливості соціально-політичної ситуації. Група особистісних факторів пов'язана із індивідуальними якостями особистості, що впливають на виникнення депресивних станів.

На думку психіатра Д. С. Озерецького основними п'ятьма складовими депресивного стану і депресії є характеріологічні особливості, вік, психотравма, страх самотності та судинні зміни. Він наголошує, що появу депресивних станів варто розглядати у комплексній взаємодії різних факторів ризику.

Згідно когнітивної моделі факторами появи депресії та депресивних станів є наявність в особистості негативних «схем», які пов'язані з негативним досвідом з дитинства чи пережитими травматичними подіями – свого роду негативних переконань (наприклад, «я нічого не вартий; я - невдаха, ні на що не здатен») [1].

Аналізуючи основні причини виникнення депресивних станів у студентів звернемо увагу на такі групи.

Наявність академічного стресу, що пов'язано із високим навантаженням жорсткими дедлайнами, страхом невдач та екзаменаційною тривогою. Зростаюча тривожність через незрозумілість або нездатність впоратися з навчальним матеріалом чи адаптацією до нового навчального середовища, особливо для першокурсників. Важливим фактором також є відсутність чітких цілей та навчальної мотивації у студентів.

Серед психосоціальних причин появи таких станів важливе значення має переживання самотності, відчуття ізоляції, відсутність підтримки з боку друзів, сім'ї або однолітків, труднощі з налагодженням нових стосунків. Також не менш важливими є дискримінація, цькування, булінг та проблеми в особистому житті.

Розглядаючи біологічні фактори, що виступають причинами депресивних станів, варто відзначити дефіцит сну, нездорове харчування, малорухливий спосіб життя, спадкову схильність до депресії, вживання психоактивних речовин.

Серед основних особистісних факторів появи депресії у студентів виступають тривожність, невпевненість у собі, низька самооцінка, пережиті травми або втрати [2].

Суттєво загострити чи поглибити появу депресивних станів може відсутність усвідомлення симптомів депресії, сором або страх звернутися за допомогою та стигматизація психічних розладів.

Депресія – це не просто "поганий настрій", а серйозний психічний розлад, який потребує психологічної допомоги. Загалом, розвиток і прогресування депресивних станів призводить до загострення негативних емоційних переживань, проблем із емоційною саморегуляцією та зниження рівня адаптації. Відповідно це призводить до формування негативних уявлень про себе, світ та майбутнє.

Список літератури:

1. Романчук О. Когнітивно-поведінкова терапія депресії URL: <https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/cbt-depression.pdf>
2. Зубцов Д. Депресія: визначення та симптоматика. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки.* №1(16). 2016. С. 77-81.

МОТИВАЦІЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ФАКТОР ЗАХИСТУ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Морозова-Ларіна Ольга Ігорівна

кандидат психологічних наук, доцент,

факультет психології Київського Національного

університету ім. Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

ORCID: 0000-0002-6257-1816

Тимчишин Ольга Миронівна

студентка ОС "Магістр" ОНП "Клінічна психологія з основами

психотерапії", факультет психології Київського Національного

університету ім. Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5785/>

З початком повномасштабного вторгнення волонтерська діяльність набула значного поширення, залучаючи велику кількість людей різних сфер діяльності, які зазвичай не володіють спеціальними навичками в роботі з людьми та не мають необхідної соціально-психологічної підготовки, що, на наш погляд, може збільшувати ймовірність емоційного вигорання. Специфіка воєнної ситуації

внесла значні відмінності в умови функціонування волонтерів порівняно з мирним часом: розширився перелік категорій людей, які потребують допомоги, напрямки цієї допомоги, кратно збільшилось навантаження, багато хто змінив вид діяльності, значно підвищився рівень стресу та загрози життю, збільшилась інтенсивність взаємодій, кількість запитів та звернень про допомогу, з'явилися нові труднощі тощо. Зміни, викликані війною, також трансформували мотиваційні чинники, які впливають на волонтерів. Це пов'язано з тим, що цінності, пріоритети та потреби людей змінилися і з'явилися нові види діяльності, які стосуються військової сфери. Ми вважаємо, що специфіка мотиваційної сфери волонтерів може виступати як захисним фактором, так і фактором ризику розвитку емоційного вигорання. Тому важливо проаналізувати, як змінилася мотивація волонтерів під час війни та як вона впливає на процес емоційного виснаження.

Метою нашого дослідження стало виявлення мотиваційної специфіки волонтерської діяльності в умовах війни. Ми також прагнули дослідити мотивацію волонтерської діяльності як фактор захисту від емоційного вигорання.

Початково було проведено 10 глибинних інтерв'ю з волонтерами різних вікових груп, серед яких 5 жінок та 5 чоловіків. Інтерв'ю були у вигляді заздалегідь підготовлених та структурованих відкритих питань для визначення особливостей мотивації до волонтерської діяльності в умовах війни. Напрями волонтерської діяльності опитаних людей різні: допомога внутрішньо переміщеним особам, робота з гуманітарною допомогою, транспортування необхідних речей в зону бойових дій, збір коштів та закупівля необхідного обладнання тощо. Тривалість волонтерства респондентів також була досить різною, але більшість з них розпочали свою діяльність з початком повномасштабного вторгнення.

На основі проведених інтерв'ю було визначено 13 основних мотивів до здійснення волонтерської діяльності: самодопомога, орієнтація на авторитетну людину, соціальні контакти, бути корисним, приналежність до групи, патріотизм, відчуття єдності, моральний обов'язок, допомога близьким, провина вцілілого, співпереживання та емпатія, відчуття потрібності та релігійні переконання. Серед них було визначено кілька специфічних мотивів, які стали актуальними саме в умовах війни в Україні: патріотизм (людина відчуває любов до своєї країни, обов'язок перед нею, хоче робити вклад у боротьбу за свободу та незалежність), допомога близьким (через волонтерство людина має можливість допомогти своїм близьким, які беруть участь у війні), провина вцілілого (людина відчуває обов'язок допомагати тим, хто постраждав більше), самодопомога (волонтерство допомагає відволіктись від жахливих подій навколо, від трагедій і поганих думок та підтримує психологічний стан), відчуття єдності (ми всі опинились в одних неймовірно складних і трагічних умовах війни і лише разом, допомагаючи один одному, зможемо впоратись).

На наступному етапі дослідження за допомогою авторського опитувальника мотивації волонтерської діяльності, створеного на основі

контент-аналізу результатів інтерв'ю, та інших психодіагностичних методик було опитано як окремих волонтерів, так і представників волонтерських організацій та фондів. Так, за результатами проведених методик, емоційне вигорання було виявлено у майже третини опитаних. У свою чергу, головними факторами ризику стали: обмеженість ресурсів; складності поєднання волонтерства з особистим життям та основною роботою, негативний вплив на особисту сферу; недостатня підготовка та обізнаність; людський фактор (інтенсивні комунікації можуть спричиняти часті конфлікти, непорозуміння, тиск, звинувачення і велику кількість негативних переживань); брак заохочення, визнання, низька віддача; високий рівень відповідальності; формальні обмеження і перешкоди; велика кількість обов'язків та інтенсивні навантаження; фізичне та психічне виснаження; емоційний зв'язок з суб'єктами волонтерської діяльності; деформація сприймання; необхідність стикатися зі смертю, горем, небезпечними ситуаціями.

Результати показали, що найбільш поширеними типами мотивацій стали патріотизм, стійке прагнення бути корисним, моральний обов'язок та відчуття потрібності. Досить поширеними також були самодопомога, відчуття єдності, соціальні контакти та допомога близьким. В той час як найменш поширеними – орієнтація на авторитетну особу та приналежність до групи.

Далі було встановлено типи мотивації, які можуть виступати протекторними факторами та запобігати вигоранню: релігійні переконання (мотив допомоги людям згідно Божих настанов, слідування релігійним цінностям, принципам та правилам), соціальні контакти (мотив знайомства з новими людьми, інтенсивної взаємодії з суб'єктами допомоги та великої кількості спілкування з однодумцями), відчуття єдності (мотив спільної праці на загальний результат, об'єднання сил задля перемоги і боротьби зі спільним ворогом) та допомога близьким (мотив під посередництвом волонтерської діяльності допомоги своїм родичам, друзям, знайомим, які беруть безпосередню участь у війні).

Також було виявлено основні особистісні риси опитаних волонтерів і їх роль у якості факторів ризику емоційного вигорання. Так, більшості з них властиві такі характеристики, як високий рівень екстраверсії, високий рівень відкритості досвіду, високий рівень схильності до згоди та високий рівень сумлінності. Нейротизм показав прямий зв'язок з рівнем емоційного вигорання, що може підтверджувати його значення як ймовірного фактору ризику.

Окрім того, було встановлено зв'язок між характеристиками особистості та мотивацією волонтерської діяльності. Так, екстраверсія прямо пов'язана зі спонуканням соціальними контактами, відчуттям потрібності, бажанням бути корисним та відчуттям єдності. Відкритість досвіду прямо пов'язана з мотиваціями бути корисним та соціальних контактів. Схильність до згоди, за результатами аналізу, має прямий зв'язок з мотивацією відчуття єдності. Рівень нейротизму показав обернений зв'язок з бажанням бути корисним, розвивати соціальні контакти, допомагати близьким та виконувати моральний обов'язок.

Отже, дослідження показало, що в умовах війни змінилися основні мотиви до здійснення волонтерської діяльності: прагматичні мотиви набуття знань, досвіду, зв'язків втратили свою актуальність, а патріотизм, моральний обов'язок, провина вцілілого та допомога близьким набули особливого значення. Визначено актуальний рівень емоційного вигорання волонтерів, основні його фактори ризику та захисту, а також роль мотивації як фактору запобігання розвитку емоційного вигорання. Отримані результати можна використати для прогнозування та превенції процесів вигорання, а також розроблення стратегії психологічної підтримки волонтерів.

Список літератури:

1. Widjaja E. Motivation Behind Volunteerism. 2010. 37 p.
2. Андрєєва Я. Ф., Ляковська А.-Х. Особливості мотивації волонтерської діяльності. У матеріалах V Всеукраїнського науково-практичного семінару "Виміри особистісних трансформацій". 2022. С. 23-28.
3. Грига І. М., Брижовата О. Чинники виникнення психологічних проблем у волонтерів та шляхи оптимізації їхньої роботи. Наукові записки НаУКМА: Політологія. Соціологія. 1999. № 7. С. 67-74.
4. Коломієць Л. І., Глиздова А. Ю., Узвенчук В. С. Психологічні особливості мотивації волонтерської діяльності. Психологічний часопис: збірник наукових праць. 2017. № 5 (9). С. 79-90.
5. Чеканська Л. М. Емоційне вигорання під час війни та методи саморегуляції особистості. 2022. URL: <http://www.soippo.edu.ua>

ЕВОЛЮЦІЙНЕ КОРИННЯ АГРЕСІЇ У РОМАНТИЧНИХ СТОСУНКАХ

Погоріла Ольга Миколаївна

*магістрантка факультету психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: 0000-0002-8891-600X*

Науковий керівник: Морозова-Ларіна Ольга Ігорівна

кандидат психологічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5780/>

Вступ. Еволюційний підхід має величезне значення для дослідження поведінки чоловіків та жінок, які перебувають у романтичних стосунках. На перший погляд, агресія в подібних стосунках вважається парадоксальною, оскільки доброзичливе ставлення та прихильність поєднуються із агресивною поведінкою, та вона бере свій початок із еволюційних адаптацій.

Насильство з боку інтимного партнера (intimate partner violence) розвивалось, оскільки відповідало цілям виживання (наприклад, самозахисту) і репродуктивним цілям, таким як запобігання переходу партнерів до інших потенційних партнерів, сексуальної невірності або повернення колишніх партнерів. Агресія проявляється в тих випадках, коли люди намагаються нанести шкоди або контролювати своїх партнерів проти їхньої волі. Виокремлюють чотири категорії насильства з боку інтимного партнера: фізичне насильство, психологічна агресія, сексуальне насильство та переслідування (stalking) [3, с. 55]. Розуміння істинних причин агресивної поведінки з боку партнера з точки зору еволюції допоможе в майбутньому завчасно передбачити конфліктні ситуації та уникнути їх в подальшому. Наприклад, якщо жінка буде знати, що підозрілість у сексуальній зраді детермінує чоловічу агресію, та усвідомлювати, що чоловіки попри все цінують вірність та відданість – можна уникати випадків, де може статися спалах агресії (так, кожен має різні уявлення про межі допустимого у взаємодії з протилежною статтю, але уявімо, що відмова жінки від люб'язних обіймів при зустрічі зі знайомими-чоловіками запобігатиме подружньому конфлікту на основі ревності). Тому необхідно детальніше дослідити проблему виникнення агресії у романтичних стосунках, зокрема з'ясувати еволюційні корені.

Виклад основного матеріалу. Агресивні прояви в романтичних стосунках легко пояснити, якщо розглянути їх з точки зору еволюційної психології. Партнери прагнуть утримати один одного, для цього застосовують тактики утримання, які виникли в процесі еволюції шляхом природного або статевого відбору. Девід Басс і Тод Шакелфорд виокремили сім еволюційних причин агресії, серед яких чотири можна пов'язати із романтичними стосунками.

Перша причина – це нанесення шкоди суперникам. Цінність жінки полягає в її унікальних репродуктивних ресурсах (виношування, вигодовування та виховання дітей, що є доволі тривалим та виснажливим процесом), тому чоловіки можуть доходити навіть до вбивства конкурентів, щоб мати доступ до цих ресурсів. Дрібні сварки в барах іноді переростають в бійки й можуть загострюватися аж до смерті [2, с. 609]. Жінки ж використовують зазвичай вербальну агресію з метою принизити свою суперницю. Знаючи, що чоловіки надають величезне значення фізичній привабливості жінки, оскільки зовнішній вигляд містить в собі ознаки родючості, а також факт вірності своєму обранцю, жінки висміювали зовнішність конкурентки та вказували на її сексуальну розбещеність [2, с. 615].

Другою причиною можна назвати захист від нападу. Мало заволодіти ресурсами, треба їх ще утримувати, тому агресія може бути ефективним способом запобігання примусовому захопленню ресурсів. Проявляючи агресію по відношенню до інших, які можуть стати загрозою у збереженні романтичних стосунків, можна демонструвати свою силу та «неадекватність», щоб інші навіть не намагалися переманити другу половинку до себе.

Сексуальні ревності є наступною причиною еволюційної агресії. Цей психологічний механізм розробився для того, щоб утримувати довгострокових партнерів від сексуальної невірності. Чоловічі сексуальні ревності є основною причиною побоїв подружжя [2, с. 610]. Жодний чоловік не хотів би бути рогоносцем, бо в такому разі є ймовірність, що його жінка завагітніє від іншого чоловіка, а інвестувати ресурси в потомство, із яким він генетично не пов'язаний – дуже не вигідно.

З цього випливає четверта причина – припинення витрачання ресурсів на генетично чужих дітей. Нерозумно вкладати свої фінанси в чужих дітей, оскільки потім їх може не вистачити на своїх, а значно важливішим є продовження власного роду. У тварин може мати місце дітовбивство для того, щоб повторно запліднити самку. Чоловіки перейняли певні психологічні механізми, що може проявлятися в агресивних проявах до дітей жінки від іншого партнера [2, с. 613].

Роберт Сапольскі, окрім конкуренції за право володіння жінкою, виділяє ще й таку причину агресії як відмова від сексу [4, с. 349]. Існує думка, що жінки сприймаються чоловіками більше як сексуальні об'єкти, що має наслідки для насильницької поведінки, спрямованої проти них. Також вчені-феміністки припускають, що насильство з боку інтимного партнера виникло із патріархальної системи, в якій чоловіки прагнуть домінувати над жінками. Відмову від сексу чоловіки можуть сприймати як соціальне відторгнення, тому це може викликати агресію та бажання помститись. Експерименти, в яких учасники відмовляються від своїх романтичних партнерів, посилюють агресивну поведінку по відношенню до партнера [3, с. 55-56].

Жінки частіше зазнають фізичних ушкоджень і використовують агресивні прояви для самооборони [3, с. 55]. Слід зазначити, що форми агресії жінок проти одностатевих суперниць менш яскраві та менш жорстокі. Щодо вербальної агресії, то її проявляють майже так само, як і чоловіки [2, с. 615]. Окрім словесного прояву, як жінки, так і чоловіки вдаються до ляпасів, плювок та ударів. Але жінки рідше вдаються до вбивства свого партнера [2, с. 616]. Уже зазначалося, що жінки зазвичай знецінюють конкурентку в очах чоловіка. Те саме стосується і чоловіків – вони ставлять під сумнів статус та репутацію іншого чоловіка, щоб зробити його менш бажаним [2, с. 609].

Розглянемо деякі аспекти в романтичних стосунках за біполярною шкалою прихильність-уникнення. Більш тривожно прив'язані особи надмірно уважні до сигналів відторгнення з боку партнера, і їм важко відключитися від сигналів, які вказують на страждання у стосунках. Уникнення прихильності характеризується спробами уникнути емоційної близькості з партнером і фізичної близькості з ним. Люди, які уникають прив'язаності, наголошують на незалежності та самостійності у стосунках, щоб сприяти зменшенню залежності від партнера та поведінки, спрямованої на близькість. Еволюційні точки зору припускають, що романтичні зв'язки прихильності регулюють і контролюють

загрози (фактичні чи уявні) для романтичних стосунків, такі як сигнали до невірності партнера або зниження прихильності. Відповіддю на такі загрози можуть бути ще більші ревності [1, с. 332-333].

Висновок. Провівши аналітичне дослідження на цю тематику, я виокремила основні еволюційні причини агресії у романтичних стосунках: нанесення шкоди одностатевим суперникам, захист від нападу, утримання партнерів від сексуальної невірності, припинення витрачання ресурсів на генетично чужих дітей та відмова жінки від сексу зі своїм чоловіком. Аналізуючи міри проявів агресії, можна стверджувати, що сексуальні ревності є найбільшим тригером, який здатний призводити до фатальних наслідків. Чоловіки іноді вбивають інших чоловіків, які, як виявилось, займалися сексом зі своїми дружинами. Також насильство з боку інтимного партнера вчиняється щодо своєї половинки як покарання за невірність або як засіб стримування потенційної майбутньої невірності. Вербальну агресію жінки й чоловіки застосовують приблизно однаково, а от щодо фізичної агресії є певні відмінності – особи чоловічої статі самі вдаються до такої поведінки, а особи жіночої статі використовують її як самооборону, проте набагато частіше стають жертвами.

Список літератури:

1. Barbaro N., Boutwell B. B., Shackelford T. K. Associations between attachment anxiety and intimate partner violence perpetration and victimization: Consideration of genetic covariation. *Personality and Individual Differences*. 2019. Vol. 147. P. 332-343. URL: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.05.008> (date of access: 20.10.2024).
2. Buss D. M., Shackelford T. K. Human aggression in evolutionary psychological perspective. *Clinical Psychology Review*. 1997. Vol. 17, no. 6. P. 605-619. URL: [https://doi.org/10.1016/s0272-7358\(97\)00037-8](https://doi.org/10.1016/s0272-7358(97)00037-8) (date of access: 20.10.2024).
3. Chester D. S., DeWall C. N. The roots of intimate partner violence. *Current Opinion in Psychology*. 2018. Vol. 19. P. 55-59. URL: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.009> (date of access: 20.10.2024).
4. Sapolsky R. M. *Behave: The Biology of Humans at Our Best and Worst*. Penguin Random House, 2017.
5. Szepeswol O., Zamir O., Simpson J. A. The effect of early-life harshness and unpredictability on intimate partner violence in adulthood: A life history perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2019. Vol. 36, no. 5. P. 1542-1556. URL: <https://doi.org/10.1177/0265407518806680> (date of access: 20.10.2024).

ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИЙ КОНФЛІКТ ЯК ЧИННИК ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Стамат Вікторія Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний
університет, м. Миколаїв, Україна
ORCID: 0000-0001-5789-4023

Цибулькіна Анастасія Сергіївна

здобувач другого (магістерського) рівня вищої
освіти спеціальності 073 Менеджмент,
Миколаївський національний аграрний
університет, м. Миколаїв, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5800/>

Внутрішньоособистісний конфлікт є однією з найскладніших форм конфлікту, оскільки він панує всередині особистості і може призводити до негативних наслідків не тільки для цієї особистості, а й впливати на появу міжособистісних та групових конфліктів. В сучасному суспільстві проблема внутрішньоособистісного конфлікту стоїть дуже гостро, так як складне і напружене середовище нашого існування прямо веде до роздумів і переживань, тривожності і наляканості, незрозумілості та неоднозначності майбутнього, що у свою чергу спонукає людину переживати внутрішньоособистісний конфлікт.

Головною метою роботи є висвітлення внутрішньоособистісного конфлікту як важливої проблеми сучасної людини з одного боку, та як важливої трансформаційної складової з іншого боку. Пошук методів його усунення та конструктивного проживання емоцій під час внутрішньоособистісного конфлікту для позитивного його вирішення.

Проблематику внутрішньоособистісного конфлікту вивчали такі вчені як К. Діксон-Гордон, С. Бернекер, К. Крістенсен, З. Фрейд, А. Адлер, а також Л. Бобров, Т. Левченко, І. Ващенко, О. Бондаренко, Л. Кобильник, С. Максименко, Ю. Приходько, О. Чала. Крім того, матеріали опрацьовані через призму власного досвіду та переживань. Основними методами роботи є спостереження, аналіз, порівняння та узагальнення.

Особистість є складною системою з унікальними переживаннями та емоціями. Кожній особистості притаманні внутрішні суперечності, які часто стають рушійними силами для дії та руху вперед. Часто прагнення до влади, конкуренція, бажання більше заробляти грошей спонукають людину до внутрішньоособистісного конфлікту. Саме в таких ситуаціях важливо

зберегти баланс між прагненнями і їх досягненням та можливістю при цьому поважати себе за свої людські якості та дії. Також внутрішньоособистісний конфлікт може бути пов'язаний з неможливістю досягнення певної мети і тоді людина «ість» себе зсередини, починає втрачати віру в себе і може «опустити руки». Відчуття невпевненості у власних силах та ця гірка емоція зневіри в собі руйнує особистість та заглиблює її у фрустрацію.

Навіть, корпоративна поведінка керівництва може бути серйозною проблемою, яка може негативно вплинути на психологічний стан і продуктивність людини. Це може включати різні форми поведінки, такі як насильство, перешкоджання розвитку, дискримінація, загрози тощо. Дослідження показують, що така поведінка може призвести до стресу, тривоги, депресії, що, у свою чергу може сприяти внутрішньоособистісному конфлікту [1,2].

Внутрішньоособистісний конфлікт може бути спричинений людиною, коли вона намагається загасити свої певні емоції та переживання, тікаючи або відкладаючи їх в сторону. Проте ці емоції та переживання нікуди не дінуться, якщо їх по-перше не прийняти, потім усвідомити, що все ж таки вони є, і потім прожити та відпустити. Допоки людина не приймає і не проживає свої емоції, вона буде знаходитися в постійному конфлікті з собою, що в свою чергу є руйнівною силою для особистості.

Проте внутрішньоособистісний конфлікт – більш ніж природне явище для особистості. Згідно з теорією З. Фрейда, людина конфліктна за своєю природою. Він стверджує, що людське існування пов'язане з постійним напруженням, подоланням суперечностей між біологічними потягами й бажаннями, соціально-культурними нормами, між несвідомим і свідомим [3, с. 79].

Якщо розглянути соціально-культурні норми, які часто диктують людині сценарій її життя, то усвідомлення їх суті часто призводить до внутрішньоособистісного конфлікту. Наприклад, установки щодо ролі жінки та стереотипи про її єдину мету життя – створення сім'ї, народження та виховання дітей. Проте сучасна жінка часто досі бореться за право навчатися, працювати, будувати кар'єру та бути успішною разом з усіма установками суспільства. Така ситуація може бути конфліктною і людина може опинитися між двома тенденціями, альтернативами – власними амбіціями та соціально-культурними нормами суспільства, у якому вона проживає. І таких причин внутрішньоособистісного конфлікту може бути безліч, адже кожна особистість є унікальною з власними емоціями, переживаннями та сприйняттям певних установок і ситуацій. Позитивні та негативні наслідки внутрішньоособистісного конфлікту наведемо у табл. 1.

Таблиця 1 Позитивні та негативні наслідки
внутрішньоособистісного конфлікту

Позитивні наслідки внутрішньоособистісного конфлікту	Негативні наслідки внутрішньоособистісного конфлікту
<ul style="list-style-type: none"> - розвиток особистості; - розвиток емоційного інтелекту особистості; - покращення рівня життя; - становлення характеру; - виховання сили волі; - знаходження нових способів проживання важких ситуацій в житті; - закріплення власних принципів та установок 	<ul style="list-style-type: none"> - зниження ефективності діяльності; - уповільнення розвитку особистості при зтяжньому конфлікті; - постійні сумніви та зневіра у власних силах; - роздвоєння особистості; - психологічна незрілість; - комплекс неповноцінності; - втрата сенсу життя; - постійний стрес та поганий настрій; - поява конфліктів в сім'ї та на роботі; - агресивність, тривожність та нервові розлади

Джерело: сформульовано авторами на основі джерел [3,4,5]

Досягнення позитивних наслідків внутрішньоособистісного конфлікту можливе лише при конструктивному вирішенні даного конфлікту. Саме тому важливо правильно підходити до вирішення внутрішньоособистісного конфлікту, і навіть, звертатися за допомогою до спеціалістів.

Вирішення та усунення внутрішньоособистісного конфлікту передбачає застосування основних принципів і способів, які можна адаптувати під індивідуальну специфіку особистості. До таких способів можемо віднести оцінку ситуації та прагнення визначити суперечності, які є причиною конфлікту, усвідомлення екзистенціального сенсу конфлікту, аналіз міри його важливості, оцінка місця і ролі з погляду наслідку, виявлення суті конфлікту та аналіз його причин, фізичне навантаження, заняття спортом, творчі заняття, зміна основної діяльності, постановка реальних цілей та їх пріоритетність, розвивати вміння прощати себе та інших.

Сучасна людина є успішною, коли вона є психологічно зрілою особистістю, адекватно сприймає життя та оцінює його творчим підходом, має встановленні зв'язки з реальністю, живе «тут і зараз» з планами і цілями на майбутнє, здатна відчувати щастя та задоволення, розвивається та шукає способи самореалізації. Така особистість, яка здатна до розкриття власного потенціалу, є психологічно здоровою.

Отже, внутрішньоособистісний конфлікт – це природне явище для кожної особистості, якого неможливо уникнути в сучасному суспільстві. Важливо не тікати від його усвідомлення та не відкладати на потім вирішення конфлікту, а вчасно реагувати на власні переживання та емоції, аналізувати стан та причини цього стану, шукати та пробувати різні методи вирішення такого роду конфлікту і не зупинятися, коли тільки один метод не підійшов саме для вас.

Список літератури:

1. Stamat V., Bytko D. (2023). Means of neutralizing abusive behavior in enterprise management. *Modern Economics*, №37(2023), 91-95. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V37\(2023\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V37(2023)-13).
2. Stamat V., Bytko D. The Cycle of Abuse in Management and its Overcoming. *Ideї akademika Verнадського і науково-практичні проблеми сталого розвитку освіти і науки*: збірник матеріалів конференції XX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кременчук, 23-24 червня 2023 року). Кременчук: Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського. 2023. С. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2079-5009.2023.3.11>
3. Гуменюк Л. Й. Соціальна конфліктологія : навч. посіб. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 564 с.
4. Тимофієва Марина (2017) Внутрішньоособистісний конфлікт як криза гармонізації особистості. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/5755-vnutrishnoosobistisniy-konflikt-yak-kriza-garmonizatsii-osobistosti/> (дата звернення 15.10.2024)
5. Зінчина О.Б. Конфліктологія : навч. посіб. Харків: ХНАМГ, 2007. 164 с.

СТРЕС У РОБОТІ КЕРІВНИКА ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Стамат Вікторія Михайлівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний
університет, м. Миколаїв, Україна
ORCID: 0000-0001-5789-4023

Чуча Даніл Віталійович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої
освіти спеціальності 073 Менеджмент,
Миколаївський національний аграрний
університет, м. Миколаїв, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5799/>

Вивчення психологічного стресу у керівників набуває все більшої актуальності у сучасному бізнесі, де зростає навантаження та вимоги до ефективного управління. Невміння керувати стресом може призвести до вигорання, зниження продуктивності та навіть втрати лідерських якостей. За умов високої конкуренції в економічному середовищі та постійних змін на ринку, керівники змушені адаптуватися до нових викликів, приймати складні рішення й нести відповідальність за успіх компанії. Це створює постійний тиск, що вимагає від лідерів не лише професійної компетентності, але й психологічної стійкості.

Якщо стрес не контролювати, він може призвести до серйозних негативних наслідків для керівника і компанії загалом. Серед таких наслідків – зниження мотивації, погіршення комунікації в колективі, підвищення рівня конфліктів, а також розвиток синдромів хронічного вигорання. У результаті це може негативно вплинути на довгострокову стратегію компанії, викликати кадрові проблеми і навіть знизити фінансові показники [1].

Стрес – це стан фізичної та психічної напруги, що виникає внаслідок впливу несприятливих зовнішніх або внутрішніх чинників (стресорів) і проявляється комплексом неспецифічних реакцій організму. Воно може виникати під впливом різних стресорів, які включають фізичні (наприклад, втома, недосипання), емоційні (конфлікти, втрати), соціальні (професійні або сімейні проблеми) та психологічні чинники (внутрішні переживання, невпевненість у собі) [2]. Стрес формується як реакція організму на різноманітні зовнішні або внутрішні подразники, які перевищують звичайні адаптаційні можливості індивіда. Ганс Сельє, який ввів поняття стресу, визначив його як неспецифічну відповідь організму на вимоги, що виникають у процесі взаємодії з навколишнім середовищем [1, 3].

Стрес у роботі керівника залежить від багатьох чинників, які можна умовно поділити на біолого-психологічні та соціально-виробничі [4, 5]. До біологічно-психологічних чинників можна віднести такі:

- спадковість та конституційні особливості: генетичні схильності можуть визначати, як організм реагує на стрес. Наприклад, деякі люди можуть бути більш вразливими до стресу через особливості їхньої ендокринної системи;

- психологічні риси: характеристики особистості, такі як агресивність, тривожність або конфліктність, можуть підвищувати ризик виникнення стресу. Керівники з високим рівнем стресу можуть мати труднощі в управлінні своїми емоціями та прийнятті рішень;

- емоційний стан: внутрішні переживання, такі як страх або невпевненість, можуть впливати на загальний рівень стресу. Керівники, які відчують емоційну напругу, можуть мати проблеми з концентрацією та прийняттям рішень.

Групу соціально-виробничих чинників формують обставини, пов'язані з особистим життям, процесом соціалізації людини у суспільстві, взаємодією між членами трудового колективу. З-поміж них можна виділити такі:

- соціальні зміни: зміни в особистому житті (наприклад, розлучення або втрата близьких) можуть посилити стрес на роботі. Такі ситуації можуть відволікати увагу керівника й знижувати його продуктивність;

- трудові умови: високий рівень вимог, тривале емоційне перенапруження, нестача часу та підтримки з боку колег можуть призвести до накопичення стресу. Постійна необхідність приймати складні рішення в умовах невизначеності також є важливим чинником;

- взаємовідносини у колективі: відсутність взаєморозуміння та підтримки між співробітниками може підвищити рівень стресу у керівника.

Конфлікти в команді або недостатня комунікація з підлеглими також можуть негативно вплинути на його психологічний стан [4,5].

Сельє виділяє три основні етапи в розвитку стресу:

1. Стадія тривоги: ця стадія виникає при появі стресора. Організм реагує на подразник підвищенням фізіологічної активності – частішає дихання, підвищується артеріальний тиск і пульс. У цей момент відбувається мобілізація ресурсів для боротьби зі стресом.

2. Стадія резистентності: якщо стресор продовжує діяти, організм переходить до стадії адаптації. В цей час відбувається активізація захисних механізмів, що дозволяє зберігати продуктивність і функціональність. Проте ця стадія може призвести до виснаження ресурсів.

3. Стадія виснаження: якщо стрес триває занадто довго, організм вичерпує свої резерви, що може призвести до серйозних фізичних і психологічних проблем. Ця стадія характеризується зниженням ефективності роботи та загальним погіршенням стану здоров'я.

Керівники часто стикаються зі стресом через високі вимоги, відповідальність і динамічні умови роботи. Щоб ефективно управляти стресом і зберігати продуктивність, вони можуть використовувати різноманітні стратегії та підходи. Наприклад, одним із ключових підходів є тайм-менеджмент, який допомагає організувати робочий процес і уникати перевантаження. Важливим є також делегування повноважень, що дозволяє зменшити навантаження на керівника та оптимізувати роботу команди.

Крім того, використання технік релаксації (медитація, дихальні вправи) допомагає знизити рівень напруги, покращити концентрацію і швидше відновлюватися після стресових ситуацій. Підтримка балансу між роботою та особистим життям дозволяє уникнути емоційного вигорання, а соціальна підтримка з боку колег і близьких людей сприяє подоланню важких моментів.

Для успішного управління стресом керівникам важливо застосовувати комплексний підхід, що включає як особисті, так і професійні методи (табл.1).

Таблиця 1 Методи управління стресом у роботі керівників

Методи	Характеристика методів
Створення безпечного середовища	Керівники повинні забезпечити фізичну і психологічну безпеку для своїх співробітників, дотримуючись правил безпеки та організовуючи підтримку в кризових ситуаціях
Емоційна підтримка	Важливо надавати підтримку та емпатію працівникам. Це допомагає створити атмосферу довіри і взаєморозуміння, що знижує загальний рівень тривоги в колективі
Організація робочого процесу	Розробка чіткої системи пріоритетів у роботі дозволяє керівникам ефективніше розподіляти завдання, уникати перевантаження та знижувати ризик виникнення стресу

Делегування повноважень	Надання підлеглим можливості приймати рішення та брати на себе відповідальність за свої дії може зменшити навантаження на керівника і підвищити мотивацію команди
Гнучкий графік роботи	Запровадження гнучкого графіка або можливості віддаленої роботи може допомогти співробітникам краще балансувати роботу та особисте життя, що знижує рівень стресу
Психологічна підтримка	Організація консультацій з психологами та проведення тренінгів з управління стресом можуть допомогти як керівникам, так і співробітникам справлятися зі стресовими ситуаціями
Здоровий спосіб життя	Дотримання режиму раціонального харчування, регулярні фізичні вправи і відпочинок сприяють загальному покращенню фізичного і психічного стану
Комунікація та зворотний зв'язок	Відкрита комунікація між керівником і командою дозволяє вчасно виявляти проблеми і реагувати на них, що знижує рівень стресу

Джерело: побудовано авторами на основі опрацювання матеріалів [6, 7, 8]

З огляду на постійні зміни в бізнес-середовищі, психологічний стрес стає невід'ємною частиною роботи керівника. Високі вимоги, велика відповідальність і динамічні умови роботи створюють додатковий тиск, який може негативно впливати на продуктивність і здоров'я. Однак ефективне управління стресом є ключем до збереження балансу між особистим і професійним життям, а також до підтримання ефективності на робочому місці [8].

Отже, застосування таких стратегій, як тайм-менеджмент, делегування повноважень, техніки релаксації та підтримка з боку соціального оточення, допомагають керівникам знижувати рівень стресу та попереджати емоційне вигорання. Важливо розуміти, що вміння адаптуватися до стресових ситуацій і впроваджувати стратегії їх подолання не лише покращує якість життя керівника, але й сприяє успіху організації в цілому.

Список літератури:

1. Точка зору Ганса Сельє на природу стресу URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/28257/> (дата звернення 15.10.2024)
2. Стамат В. М., Радько Д. М. Стресостійкість у діяльності державного службовця. Інтеграція науки та практики управління в умовах соціокультурних трансформацій : збірник матеріалів II міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 25 квітня 2024 року). Полтава : ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2024. С. 285-288. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18468> (дата звернення 15.10.2024)

3. Радченко О. М. (2022) Теорія стресу та філософські погляди Ганса Сельє: значення для сучасної медицини. URL: <https://health-ua.com/neurology/mizdisciplinari-problemi/71356-teorya-stresu-ta-filosofsk-poglyadigansasel-znachennya-dlya-suchasno-meditsin> (дата звернення 15.10.2024)
4. Стрес на робочому місці, управління стресом. URL: <https://chdtu.edu.ua/psychological-support/stress-control> (дата звернення 15.10.2024)
5. Стрес-менеджмент на робочому місці. URL: <https://iee.kpi.ua/стрес-менеджмент-на-робочому-місці/> (дата звернення 15.10.2024)
6. Стрес, страх та невизначеність: як з цим боротися? URL: <https://forbes.ua/lifestyle/virus-strakhu-ta-neviznachenosti-yak-kerivniku-pidtrimati-svoikh-spivrobotnikiv-rozprovidae-14072024-22367> (дата звернення 15.10.2024)
7. Дмитренко Ю. (2021) Стрес-менеджмент URL: <https://capital360.com.ua/pravya-efektyvnosti/stres-menedzhment> (дата звернення 15.10.2024)
8. Стамат В. М., Лесік М. А. Внутрішньо-групові конфлікти та соціально-психологічний клімат в колективі. *Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: глобалізаційні та євроінтеграційні аспекти: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 15-16 листопада 2023 р.).* Миколаїв : МНАУ. 2023. С. 99-103. URL : <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16387> (дата звернення 15.10.2024)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Кравчук Андрій Сергійович

*аспірант Інституту економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України, м. Київ, Україна
ORCID: 0009-0006-8335-9984*

Науковий керівник: Олюха Віталій Георгійович

доктор юридичних наук, професор, Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України, м. Київ, Україна

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5756/>

Процесуальні норми, які регулюють питання захисту інтересів держави у господарському судочинстві, містять згадку про органи місцевого самоврядування поряд із основним суб'єктом захисту інтересів держави в суді – органами державної влади. Проте варто брати до уваги, що повноваження органів місцевого самоврядування поширюється на певну територію, тож вони можуть розглядатися лише як захисники інтересу держави на локальному рівні.

Реалізація такого захисту органами місцевого самоврядування містить низку особливостей порівняно із захистом інтересів держави на локальному рівні державними органами. Основна особливість є наслідком складного характеру співвідношення державних інтересів та інтересів територіальних громад. Спираючись на законодавчі засади функціонування органів місцевого самоврядування, можемо констатувати, що органи місцевого самоврядування як представники інтересів територіальної громади є самостійним інститутом побудови конституційного ладу в Україні, що характеризується високим рівнем незалежності та автономності. Водночас, стаття 4 Закону України «Про місцеве самоврядування» серед принципів здійснення місцевого самоврядування визначає поєднання місцевих і державних інтересів, що свідчить про те, що місцеве самоврядування не може бути повністю автономною та не залежною від держави управлінською системою.

Необхідно акцентувати, що питання співвідношення державних та місцевих інтересів тривалий час дискутується як у межах досліджень природи державного управління, так і серед представників юридичної науки. Проте, однозначності у дослідженнях з цієї проблематики досі нема. Так, дехто вважає, що державні та місцеві інтереси співпадають, оскільки єдиним джерелом влади є народ [1, с. 26].

Інші дослідники поділяють думку, що необхідно розділяти державні та локальні інтереси та навіть наголошують на необхідності їх законодавчого розмежування [2, с. 129].

Досить поширеним є підхід, згідно з яким лише в окремих випадках органи місцевого самоврядування можуть виконувати функції держави, діючи в інтересах держави, будучи підконтрольними відповідним органам виконавчої влади за виконання взятих на себе повноважень [3, с. 125].

Вірогідно, такий підхід обумовлений впевненістю, що органи місцевого самоврядування, володіючи власними та делегованими повноваженнями, у першому випадку представляють інтереси громади, у другому ж – інтереси держави. Прихильники цього напряму вважають, що органи місцевого самоврядування мають право захищати інтереси держави в господарському суді лише тоді, коли ці інтереси пов'язані з реалізацією органом місцевого самоврядування повноважень органу виконавчої влади, які були йому у відповідному порядку делеговані.

Аналіз судової практики дозволяє констатувати, що суд тлумачить господарські інтереси держави на локальному рівні більш широко, ніж більшість науковців, відносячи до них і інтереси громади як складової частини народу України та й загалом дотримання встановленого законодавством господарського правопорядку при реалізації повноважень місцевого самоврядування [4]. Така позиція суду здається нам раціональною та обґрунтованою. Вважаємо, що інтерес держави та інтерес територіальної громади мають співвідноситися як загальне і часткове, де інтереси територіальної громади є складовою загальнодержавного інтересу.

З першою вказаною особливістю захисту інтересів держави органами місцевого самоврядування безпосередньо пов'язана ще одна, а саме можливість прокурора брати участь в суді на стороні органу місцевого самоврядування. Варто зауважити, що з точки зору правозастосування не має критичного значення, порушення якого інтересу – держави чи територіальної громади – вбачає орган місцевого самоврядування, якщо за його захистом до господарського суду звертається безпосередньо цей орган. Однак, якщо на захист інтересів держави в особі органу місцевого самоврядування встає прокурор, то порушення саме державного інтересу має бути чітко позначено та аргументовано. Особливістю здійснення представницької функції прокуратури в господарському судочинстві є те, що прокурор в ньому не представляє інтереси громадян, територіальних громад, підприємств тощо, а може представляти виключно інтереси держави. На практиці необхідність представництва прокурором інтересів держави в особі органів місцевого самоврядування виникає досить часто, що, зокрема, може бути пов'язано із відсутністю можливості у органу місцевого самоврядування самотійно здійснювати захист інтересів держави – через брак фінансування, відсутність юридичних служб тощо.

До особливостей захисту інтересів держави органами місцевого самоврядування необхідно віднести і складний характер правосуб'єктності цих органів. Компетенція представницьких органів місцевого самоврядування є похідною від правосуб'єктності територіальних громад. При цьому, необхідно чітко розмежовувати правосуб'єктність територіальних громад і правосуб'єктність їх органів та посадових осіб, які є складовими елементами місцевого самоврядування. Слід також зазначити, що ГПК України не передбачає можливості звернення до господарського суду для територіальної громади як суб'єкта права, лише для представницького органу місцевого самоврядування. Хоча органи місцевого самоврядування є представницькими органами територіальних громад, але і держава може реалізовувати свою господарську процесуальну компетенцію через процесуальні дії органів місцевого самоврядування, коли такі органи захищають у господарському суді державні інтереси.

Ще одна суттєва особливість захисту інтересів держави в господарському судочинстві органами місцевого самоврядування, на яку необхідно звернути увагу, впливає зі змішаного правового статусу органу місцевого самоврядування як суб'єкта владних повноважень. Такий статус призводить до спорів щодо віднесення справи за участю органу місцевого самоврядування до компетенції господарського чи адміністративного суду. Необхідно підкреслити, що поєднання публічно-правових і приватноправових засад є характерним для господарського законодавства, норми якого регулюють господарські відносини. Як слушно вказував професор Г. Знаменський, вертикальні господарські відносини будуються не на прямому підпорядкуванні однієї особи іншій, як це відбувається в адміністративній вертикалі, а на взаємних зобов'язаннях органу управління і господарюючого суб'єкта в їх рівному підпорядкуванні єдиному господарському порядку [5, с. 54-55].

Дехто з науковців пропонує виключити проблемні питання під час визначення юрисдикції справи за допомогою розширення та визначення чіткого переліку справ, що відносяться до юрисдикції господарського суду [6, с. 211]. Проте, більш обґрунтованим здається вирішення питання щодо підвідомчості таких спорів за допомогою судової практики.

Отже, вважаємо, що вищевказані особливості мають братися до уваги при практичній реалізації функції захисту інтересів держави органами місцевого самоврядування у господарському судочинстві. Таким чином, судова практика дозволить впорядкувати проблемні питання, які виникають у сфері реалізації органами місцевого самоврядування права та кореспондуючого з ним обов'язку захищати інтереси держави в господарському суді.

Список літератури:

1. Борденюк В. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні. *Право України*. 2001. № 2. С. 24-27.
2. Васильєва О. І. Регіональне управління в умовах реформування владних відносин: монографія. Донецьк. 2009. 436 с.
3. Стешенко Т. В., Саліонович О. О., Яскорський М. О. Особливості представництва прокурором інтересів держави, територіальної громади та органів місцевого самоврядування у суді. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 5. С. 122-125.
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21 червня 2023 року у справі № 905/1907/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111742765>.
5. Знаменський Г. Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития. К.:Наукова думка. 441с.
6. Дришлюк В. І., Кострицький І. Л. Теоретичні проблеми визначення юрисдикційності спорів у господарському процесі України. *Правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 207-212.

СУЧАСНЕ ВОЄННЕ ПОВСЯКДЕННЯ КИЇВЩИНИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Бех Катерина Миколаївна

кандидатка історичних наук, наукова співробітниця відділу

«Український етнологічний центр», в.о. вченого секретаря

Інституту мистецтвознавства, фольклористики

та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України

ORCID: 0000-0002-6779-623X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5786/>

Перед українською народознавчою наукою нині постали нові завдання, що інспіровані викликами сьогоденням нашої держави та воєнним станом.

Повномасштабне вторгнення з боку сусідньої держави активізувало нові теми для дослідження в руслі збереження та відтворення культурної спадщини, відстеження та фіксування особливостей повсякденного життя населення, трансформацій культурно-побутових явищ. У час віроломного вторгнення та загарбницького окупаційного наступу російської армії на територію України надважливим завданням для держави та народу стає збереження та інспірація своєї етнічності [1, с. 211]. Актуальність таких наукових досліджень розуміють й молоді вчені етнологічного осередку Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Зосібна науковцями було запропоновано виконання дослідницького проекту «Сучасне воєнне повсякдення громад Київщини: культурно-антропологічний вимір» (виконавці: Бех К. М., Головка О. М., Дедуш О. В., Коломийчук О. М.).

Упершу чергу проект передбачає збір свідчень очевидців російсько-української війни: про пережиті події, зокрема у перші тижні повномасштабного вторгнення, про можливості відновлення після деокупації окремих населених пунктів, про практики життєзабезпечення та святково-обрядової сфери, про особливості трансформацій побуту та культури загалом. Зауважимо, що проект має окреслені географічні терени – це Київська область, частина території якої була під окупацією та перебуває у стані відновлення. Щодо часових меж, то виконавцями насамперед увагу зосереджено на 2022-2023 рр., водночас, для повноосяжності та глибини дослідження та цінності польового фактажу

науковці не оминають фіксацій, що стосуються повсякдення попередніх історичних віх.

На сьогодні молодими науковцями здійснено експедиційні виїзди до населених пунктів за різними маршрутами лівобережжя та правобережжя, ближчого та більш відділеного сполучення відносно столиці. Експедиції здійснювалися одноосібно або групами науковців до одного населеного пункту Київщини. Дослідники послуговувалися попередньо розробленим опитувальником. За своїми етнографічними спостереженнями в рамках виконання проектного дослідження науковці обмінювалися досвідом щодо збирання, спілкування та опрацювання фактажу. Зокрема, нами було зауважено, що не всі респонденти погоджувалися відповідати на запропоновані в анкеті питання, особливо важко налаштовувалися на питання, що стосувалися пережитих подій під час окупації чи приватного життя (до прикладу, втрати когось із членів сім'ї). Серед респондентів було чимало людей, які безпосередньо чи опосередковано були залучені чи й досі активно діють у сфері волонтерства. Специфічні інтерв'ювання відбувалися із військовослужбовцями, які несуть службу в досліджуваному регіоні, чи членами їх сімей. Часто траплялися досить емоційні респонденти, які намагалися всеохопно та детально вималювати події, що їм довелося пережити. Примітно, що майже однотезисно звучали відповіді інформантів про зв'язок та спілкування із родичами з росії, а саме – запевнення про припинення будь-яких контактів із ними та вираження їм своєї зневаги. Щодо практик вшанування загиблих героїв та влаштування пам'ятних місць, то на теренах Київщини досить активно підтримуються місцевим населенням.

За зібраними та опрацьованими польовими матеріалами планується друк збірника «Київщина незламна: свідчення очевидців російсько-української війни». Зібраний, розшифрований та упорядкований польовий фактаж у перспективі можна використовувати як доказову базу для притягнення до відповідальності воєнних злочинців, а також для формування національної освітньо-наукової стратегії, зокрема, написання підручників, колективних монографій тощо.

Не оминули увагою дослідники й аспект популяризації досліджуваної теми. Висвітлення етапів виконання проекту відбувається насамперед на офіційних та науково-популярних інтернет-платформах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Додамо, що різні аспекти популяризації та інформатизації української культури через всесвітню інтернет-мережу етнокультурної спадщини України навіть у час воєнних реалій повинні реалізовуватися на урядовому рівні [2, с. 12].

Зауважимо, що діджиталізація зібраного матеріалу, а відтак його доступність, сприятиме вираженню самобутньої оригінальності українців охопленого регіону, та підвищить рівень освідченості в питаннях культурної спадщини, їхньому збереженні й відновленню.

Література:

1. Бех К. Весілля в умовах війни як складова сучасної етнокультури українців. *Українознавство*. 2022. № 4. С. 210-219. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.4\(85\).2022.270124](https://doi.org/10.30840/2413-7065.4(85).2022.270124)
2. Бех К. Молоді учені в ролі репрезентантів етнокультури культури українців на діджиталізованих платформах. *Євроінтеграційні орієнтири інноваційного наукового пошуку молоді України: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої 100-річчю Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (Запоріжжя – Мелітополь, 23-24 червня 2023 р.)*. Мелітополь: Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2023. 206 с.

КІБЕРБУЛІНГ ЯК НЕБЕЗПЕЧНИЙ ПРОЯВ ЗЛОВЖИВАНЬ ПРОТИ ОСОБИ У КІБЕРПРОСТОРИ

Трофименко Володимир Анатолійович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри філософії, Національний

юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ORCID: 0000-0003-2240-3727

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5774/>

Сьогодні кіберпростір основною кількістю звичайних користувачів розглядається як сфера, яка допомагає та полегшує виконання багатьох необхідних життєвих потреб: пошук та використання інформації, проведення електронних платежів, проведення відпочинку тощо. Такі користувачі мало замислюються над можливістю використання просторів Інтернету для різноманітних зловживань. Але ми можемо констатувати наявність і таких користувачів, які використовують кіберпростір у власних інтересах, загрожуючи безпеці і, навіть, здоров'ю, зокрема, психічному, інших осіб.

Найбільш небезпечним проявом такої діяльності з точки зору впливу безпосередньо на людину є кібербулінг або кіберзалякування. Сучасні наукові дослідження ускладнюються відсутністю єдиного розуміння цього явища серед науковців. На це звертає увагу група вчених з Південної Кореї та Сінгапуру J. Chun, J. Lee, J. Kim, S. Lee [1]. Віктимізація кібербулінгу, пишуть вони, є міжнародним явищем, яке швидко зростає у всьому світі. Однак дослідження показали суперечливі висновки щодо визначення, вимірювання та поширеності віктимізації та вчинення кібербулінгу. Щоб надати огляд існуючих шкал і запропонувати шляхи стандартизації вимірювання кіберзалякування, вчені проаналізували шістьдесят чотири міжнародні дослідження вимірювання кіберзалякування з використанням таких категорій: загальні характеристики, визначення кіберзалякування, характеристики вибірки дослідження, розмір вибірки, тип пристрій або соціальні медіа, часові рамки, тип опитування, метод об'єднання елементів, субшкали, надійність і валідність. Цей аналіз показав, що тільки 46 з 64 досліджень пояснюють поняття «кібербулінг». Крім того, лише 15 досліджень повністю або частково дотримувались рекомендованих рекомендацій при розробці шкали. Хоча більшість інструментів кіберзалякування, на думку вчених, показали помірну або високу надійність, лише половина досліджень оцінювала валідність вимірювань кіберзалякування, причому значна частина з них перевіряла валідність конструкції. На основі цього дослідники роблять висновок, що існує потреба в узгодженому та

стандартизованому визначенні кіберзалякування для використання в усьому світі, яке може бути найважливішим фактором у вимірюванні поведінки кіберзалякування.

Цьому ж питанню приділяють увагу і австралійські вчені V. Sheanoda, K. Bussey, та T. Jones [2]. Сфера кіберзалякування, на їхню думку, швидко розширилася за останні 20 років і особливо включає сильний акцент на різноманітних і маргінальних групах молоді. Проте література в даній галузі, звертають увагу автори, визначає кіберзалякування дуже різними способами, не враховуючи, як різні групи молоді самі визначають і застосовують термін кіберзалякування. Дослідники розглядають, як культурно, сексуально та гендерно різноманітні розуміння, досвід та інтерпретація кібербулінгу молодими людьми можуть бути використані для усунення прогалин у сучасних академічних уявленнях про кібербулінг. Було проведено напівструктуровані інтерв'ю з 19 молодими людьми, які вивчали їх розуміння, інтерпретацію та досвід кібербулінгу. Отримані вченими дані значною мірою свідчать про те, що плутанина щодо терміну та визначення кіберзалякування серед дослідників також відображається на популяції різних молодих людей, які розуміють та інтерпретують кіберзалякування. Незрозуміло, чи були ці суперечливі визначення пов'язані з плутаниною серед молоді чи тому, що вчені та політики не змогли повідомити громадськості чітко визначення кіберзалякування. Як результат вчені дають пропозиції щодо мови та поведінки, які слід включити у визначення кіберзалякування, щоб більш чітко донести цю концепцію до майбутніх респондентів та ширшої спільноти.

Питання віктимізації на прикладі Фінляндії піднімають дослідники з цієї країни M. Näsi, P. Danielsson, M. Kaakinen [3]. Вони розглядають поширеність різних типів віктимізації кіберзлочинності та їх спільні фактори ризику серед населення Фінляндії. Автори досліджують, як соціально-економічні змін у житті респондентів, їхній минулий досвід офлайн-віктимізації, онлайн-активність, навички користувача та заходи захисту впливають на ризик найпоширеніших форм онлайн-віктимізації та онлайн-полівіктимізації. Згідно з їхніми висновками, п'ятьма найпоширенішими формами віктимізації були зловмисне програмне забезпечення, переслідування, сексуальні переслідування, хакерство та шахрайство. Повсякденні дії в Інтернеті та контакти, пишуть науковці з потенційними правопорушниками разом із минулим досвідом віктимізації офлайн слугували помітними факторами ризику для низки різних досвідів віктимізації в Інтернеті. Вчені показують дещо різні фактори ризику для віктимізації різних онлайн-правопорушень, тим самим вказуючи на різноманітний характер різних типів онлайн-віктимізації. Як висновок вчені показують, що молодий вік, кращий фінансовий стан, активне використання Інтернету та навички користувача, а також минула офлайн-віктимізація майнових злочинів і насильства пов'язані з підвищеним

ризиком полівіктимізації в Інтернеті. Високий захист користувачів, на їхню думку, зменшує ризик полівіктимізації в Інтернеті.

Цій же проблемі приділяють увагу і нідерландські вчені R. Notté, E. Leukfeldt, M. Malsch [4]. Вони досліджують вплив віктимізації онлайн-злочинів. На їхню думку, більшість наслідків онлайн-порушень відповідають наслідкам традиційних офлайн-порушень. Існують також відмінності, вважають автори, щодо офлайн-віктимізації. Декілька форм впливу, здається їм, є специфічними для жертв онлайн-злочинів: значний масштаб і видимість віктимності, віктимізація, яка не припиняється вчасно, переплетення онлайн-і офлайн-злочинів і звинувачення жертви. Жертви страждають від подвійних, потрійних і навіть четверних ударів; саме накопичення різних типів впливу, викликане необмеженістю в часі та просторі, робить віктимізацію онлайн-злочинів настільки інвазивною. Крім того, продовжують науковці, особливості віктимізації онлайн-злочинів значно ускладнюють боротьбу з онлайн-злочинністю та її запобігання. Нарешті, роблять висновок вчені, висока поширеність віктимізації від кіберзлочинів у поєднанні з серйозним впливом цих злочинів суперечить громадській думці та пов'язаним моральним судженням щодо жертв. Подальші дослідження, завершують нідерландські дослідники, домінуючого суспільного дискурсу щодо віктимізації та того, як це впливає на роботу поліції та підтримку жертв, були б цінними.

Окремою проблемою, яка досліджується в межах кібербулінгу, є проблема свідків у ньому. Це питання розглядає група канадських вчених D. Repler, F. Mishna, J. Doucet, M. Lameiro [5]. Вони вивчали уявлення молоді про природу та дилеми бути стороннім спостерігачем у кібербулінгу. Незважаючи на те, що взаємодія з однолітками через соціальні мережі має багато переваг, існують ризики, пишуть автори, зокрема кіберзалякування. Спостерігачі є невід'ємною частиною динаміки та шкоди як під час особистої зустрічі, так і під час кіберзалякування. Використовуючи якісний підхід, вчені діляться думками молоді про досвід свідків кібербулінгу та про дилеми, з якими вони стикаються, вирішуючи, чи підтримати однолітка і як відповісти. Науковці провели тематичний аналіз якісних інтерв'ю з 16 підлітками. Молоді люди описували низку почуттів, які відчували свідки, від дискомфорту та гніву до моральної незаангажованості та виправдання кіберзалякування. Молодь повідомила про три форми ролей сторонніх спостерігачів: аутсайдера, помічника та захисника, що відповідає традиційному булінгу. При цьому канадські дослідники роблять висновок: що вирішення проблеми кібербулінгу, на думку молоді, лежить на плечах дорослих.

В цілому, варто відмітити, що проблема кібербулінгу все більше і більше набирає обертів. Кібербулінг стає дуже небезпечним. Його підвищена небезпечність пояснюється в тому числі і більш високим рівнем освіченості і знань тих осіб, які його застосовують. Якщо вулична злочинність «доступна» для широкого кола осіб, яким не потрібні спеціальні знання, то кібербулінг притаманний користувачам, які обізнані, як мінімум, у комп'ютерній техніці та

знайомі з можливостями кіберпростору. Це піднімає боротьбу з цим явищем на більш високий професійний та технічний рівень і вимагає наявності обізнаних спеціалістів, зокрема, користувачів-професіоналів і психологів.

Список літератури:

1. Chun J., Lee J., Kim J., Lee S. An international systematic review of cyberbullying measurements. *Computers in human behavior*. 2020. № 113. Article 106485.
2. Sheanoda V., Bussey K., Jones. T. Sexuality, gender and culturally diverse interpretations of cyberbullying. *New Media & Society*. 2024. Vol. 26 (1). P. 154-171.
3. Näsi M., Danielsson P., Kaakinen, M. Cybercrime Victimization and Polyvictimisation in Finland-Prevalence and Risk Factors. *European journal on criminal policy and research*. 2023. № 29 (2). P. 283-301.
4. Notté R., Leukfeldt E., Malsch M. Double, triple or quadruple hits? Exploring the impact of cybercrime on victims in the Netherlands. *International review of victimology*. 2021. №27 (3). P. 272-294.
5. Pepler D., Mishna F., Doucet J., Lameiro M. Witnesses in Cyberbullying: Roles and Dilemmas. *Children & schools*. 2021. № 43 (1). P. 45-53.

РОЛЬ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Овчаренко Марина Олександрівна
магістрантка, Національна академія
керівних кадрів культури і мистецтв

Науковий керівник: Овчарук Ольга Володимирівна
доктор культурології, професор, Національна академія
керівних кадрів культури і мистецтв

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5801/>

Для визначення ролі історико-культурної спадщини у формуванні української національної ідентичності варто звернутися до визначення понять «культурна спадщина» і «національна ідентичність». Українське законодавство визначає, що культурна спадщина є сукупністю успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини. В свою чергу об'єкт культурної спадщини – це визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [3].

Українські науковиці Дрогомирецька Л., Тарангул Л., Чернікова І. зазначають, що національна ідентичність формується, спираючись на такі фундаментальні підвалини, як відчуття приналежності до певної культурної спільноти, історичної території, спільних цінностей та світоглядних орієнтирів, і важливим є не тільки масове знання про своє історичне минуле, а й усвідомлення минулого саме як спадщини, як цінності матеріальної та духовної. Вони також стверджують, що «історико-культурна спадщина України є тактично та стратегічно важливою з огляду на її роль у історико-культурному розвитку, вплив на матеріальне та духовне життя, державотворчі процеси, політичний та економічний розвиток, загалом чи не на всі сфери буття. Україна навіть в умовах війни має потужний потенціал історико-культурної спадщини – матеріальної та нематеріальної, а також можливості її промоції як всередині країни, так і на міжнародних майданчиках. Це у перспективі можна розглядати як важливий вектор сталого розвитку в роки післявоєнної відбудови, культурної дипломатії, а також як складову частину духовного розвитку як невід'ємного елементу цивілізаційного поступу людства» [2].

Отже культурна спадщина є одним із чинників, який формує нашу ідентичність – усвідомлення окремою людиною або певною соціальною групою

своєї приналежності до тієї чи іншої спільноти за етнічними, національними, культурними чи іншими ознаками. Як було зазначено, науковці поділяють культурну спадщину на матеріальну і нематеріальну. До матеріальної відносяться архітектурні пам'ятки (наприклад, фортеці, храми тощо), археологічні знахідки, предмети мистецтва, музейні колекції, старовинні предмети побуту. До нематеріальної спадщини зараховують те, через що виражається культура, зокрема звичаї, ритуали, мову, танці, музику, традиційні ремесла тощо. Яскравими прикладами нематеріальної спадщини України на думку співробітниці Кримського інституту стратегічних досліджень Е. Аблялімової є український борщ, що визнаний ЮНЕСКО, та традиційний кримськотатарський орнамент «Орьнек». Також у контексті взаємозв'язку понять «культурна спадщина» та «національна ідентичність» вона зазначає, що коли її бабуся повернулася в Крим після депортації, то із заплаченими очима ходила селом, де народилася та жила до депортації 1944 року, щоб відтворити у пам'яті місце, де знаходився її дім – перша точка опори та ідентичності, де людина формується як член родини, як представник народу, місце, яке пов'язує людину із батьківщиною і є зв'язком між поколіннями. Тож культурна спадщина стає ще й засобом формування локальної ідентичності. І варто погодитися із тим, що історико-культурна спадщина впливає на наше усвідомлення самих себе, заохочує до знання своєї історії, мови і традицій, а також до передачі їх майбутнім поколінням [1].

Отже історико-культурна спадщина безперечно є важливою складовою у формуванні національної ідентичності українців. Збереження і передача культурної спадщини наступним поколінням стає потужним інструментом консолідації української нації. Популяризація історико-культурної спадщини, її репрезентація має бути у пріоритеті у сфері культурно-естетичного і патріотичного виховання для формування у молодого покоління українців національних цінностей. Також очевидним є те, що історико-культурна спадщина України набуває особливої ваги у міжкультурному діалозі для подальшого приєднання країни до спільного європейського цивілізаційного історико-культурного простору.

Список літератури:

1. Господаренко О. Точка опори: що таке культурна спадщина і як кожен може її зберегти. *DSNews.ua*: вебсайт. URL: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/tochka-opori-shcho-take-kulturna-spadshchina-i-yak-kozhen-mozhe-jiji-zberegti-17082023-485286>
2. Тарангул Л. М. Збереження історико-культурної спадщини України як чинник національної ідентичності / Л. М. Тарангул, І. В. Чернікова, Л. Р. Дрогомирецька. *Культурологічний альманах*. 2024. Вип. 1 (9). С. 147-159.
3. Про охорону культурної спадщини: Закон України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, № 39, ст. 333) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

ЕВФЕМІЗМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАНІПУЛЯЦІЇ В ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТАХ ТА СУДОВИХ ПРОЦЕСАХ

Лисенко Олена Анатоліївна

кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри
культурології, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків
ORCID: 0000-0002-9424-350X

Рудницька Катерина Святославівна

студентка, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5752/>

Евфемізми відіграють важливу роль у різних сферах суспільного життя, зокрема у праві та судочинстві, і виступають як мовні конструкції, що пом'якшують або приховують певні аспекти дійсності.

Юридична мова характеризується дефінітивністю, точністю, офіційністю та чіткістю, але іноді доводиться замінювати терміни на вислови та вирази, які використовуються для уникнення надмірної жорсткості або для приховування елементів інформації, які є несприятливими для певних сторін.

Евфемізми є частиною цього процесу і можуть бути інструментом маніпуляції для впливу на юридичні тексти, судження та громадську думку. Точність і однозначність мають вирішальне значення в правовій системі, а використання евфемізмів у юридичних текстах може спотворювати правду або розкривати справжній зміст.

Важливість цієї теми полягає в сучасній тенденції до вдосконалення юридичної термінології та запобігання маніпуляціям через неточні формулювання в законах і судових рішеннях. Розуміння того, як і чому евфемізми використовуються в юридичних текстах, може допомогти краще зрозуміти механізми мовного маніпулювання та протидіяти їм.

Евфемізми – це мовні одиниці, що використовуються для заміни неприємних або потенційно конфліктних висловів на більш м'які чи нейтральні. У сфері права їх застосування може впливати на інтерпретацію закону, юридичних документів та судових рішень [2, с. 30]. В Енциклопедії Сучасної України О. О. Тараненко пропонує таке визначення: евфемізм (грец. εὐφημισμός – пом'якшений вислів) – слово або вислів, які вживаються для непрямого, прихованого, пом'якшеного чи ввічливого позначення певних предметів, явищ, дій замість їх прямої назви, вже наявної при перейменуванні або логічно найбільш умотивованої при первинному найменуванні [7].

На перший погляд, юридична мова повинна бути максимально точною, однак на практиці ми часто спостерігаємо випадки, коли евфемізми використовуються для приховування реальних намірів чи створення певної картини для суду або громадськості.

Щоб зрозуміти значення евфемізмів в юридичному дискурсі, необхідно виокремити основні функції, які вони виконують у правових текстах. Заслуговує на увагу класифікація Р. М. Ключника, який поділяє їх на такі групи: 1) камуфлююча, яка полягає в тому, що мовець намагається уникнути вживання різкого або навіть табуйованого слова чи виразу; 2) інтенціональна, що полягає у використанні евфемістичних замінів для досягнення вигідного для мовця комунікативного ефекту; 3) соціально-регулятивна, яка виражається в тому, що евфемізми допомагають учасникам політичних взаємодій підтримувати існуючі правила гри, використовуючи загальноприйняті найменування тих чи інших об'єктів; 4) контактостановлююча, спрямована на уникнення конфліктів та встановлення продуктивної комунікації шляхом усунення з мовлення тих лексем, які можуть спричинити конфлікт чи непорозуміння; 5) експресивна, спрямована на відбиття емоційного стану мовця, його ставлення до об'єкта обговорення; 6) естетична, яка проявляється в тому, що евфемізми використовуються для більш витончених позначень тих явищ політики, які викликають негативні емоції, тому усне й письмове мовлення стає більш «красивим», приємним для сприйняття [1, с. 32].

Німецький філософ Мартін Гайдеггер зазначає, що евфемізми в юридичній практиці часто використовуються для пом'якшення різких термінів та уникнення негативних конотацій. Дослідження Гайдеггера підкреслює, що ці мовні інструменти допомагають підтримувати професійну дистанцію та зменшують емоційний тиск [3, с.5].

На думку О. Селіванової, часте використання евфемізмів призводить до поступового зниження їх ефективності як засобу пом'якшення значення. За її спостереженням, евфемізми з часом втрачають свою здатність приховувати або пом'якшувати неприємну реальність, оскільки люди звикають до них. Це, в свою чергу, створює потребу в заміні таких евфемізмів на нові, які продовжують виконувати функцію «відбілювання» певних явищ чи понять [6].

Х. П. Пайонкевич у своїх дослідженнях розглядає евфемізм як потужний лінгвістичний інструмент, який використовується для пом'якшення висловлювань і приховування неприємної чи потенційно образливої інформації. За її думкою, евфемізми не лише допомагають уникнути конфліктів і зберегти ввічливість у комунікації, але також можуть служити маніпулятивним засобом для впливу на свідомість адресатів. [5, с.209].

Одним із прикладів є термінологія, що стосується кримінальних справ. Часто замість прямого називання дій чи злочинів використовуються менш агресивні вирази. Наприклад, у судових процесах замість «вбивство» може використовуватися більш нейтральний вираз «заподіяння смерті» або «завдання

летальних наслідків», що зменшує емоційний вплив на учасників судового процесу. Такі формулювання допомагають адвокатам або суддям м'якше подавати інформацію, впливаючи на емоційний стан присяжних або свідків, що може вплинути на сприйняття обвинуваченого як менш винного. Вони є прикладом використання евфемізмів для зниження психологічного тиску в суді, але водночас можуть змінювати акценти у справі.

Ще один аспект, в якому використовуються евфемізми, пов'язаний з формулюванням законодавства. Закони часто складаються таким чином, що важливі або суперечливі питання ховаються за абстрактними або нейтральними термінами. Наприклад, замість того, щоб прямо вказати на обмеження певних категорій прав громадян, іноді використовується вираз «захист національної безпеки». Це дозволяє законодавцям уникати відкритого обговорення порушень прав людини, використовуючи позитивні формулювання для приховування справжньої мети закону [4, с.17].

У юридичних текстах, особливо в контексті корпоративного права, евфемізми також слугують для приховування економічних або політичних мотивів. Такі вирази як «податкова оптимізація» часто використовуються замість більш точного терміну «ухилення від сплати податків», тим самим надаючи діям законного вигляду. Такі мовні прийоми маніпулюють громадською думкою і дозволяють законодавцям уникати громадського осуду.

У цивільному праві евфемізми використовуються для пом'якшення виразів, що стосуються спорів між окремими особами або організаціями. Використання евфемізмів допомагає підтримувати професійну атмосферу та зменшити кількість суперечок. Наприклад, замість терміна «порушення договору», який може підкреслити негативні аспекти ситуації, використовується термін «невиконання договірних зобов'язань». Таке формулювання може допомогти зменшити конфліктність у суперечках і зберегти конструктивний підхід до вирішення проблем.

Інший приклад – використання терміна «фінансові проблеми» замість «банкрутство». Таке пом'якшення допомагає уникнути негативного сприйняття фінансових труднощів і зберегти ділові відносини між сторонами. У цивільному праві евфемізми допомагають зняти напругу в суперечках, що важливо для досягнення врегулювання і збереження робочих відносин.

В адміністративному праві евфемізми використовуються для пом'якшення термінів, що описують адміністративні порушення або санкції. Це допомагає зберегти позитивний імідж органів влади і зменшити негативний вплив на громадськість. Наприклад, замість терміна «порушення закону», який може звучати різко, використовується «адміністративні порушення». Це пом'якшення зменшує сприйняття дій як серйозних правопорушень. Інший приклад – «невідповідність» замість «порушення правил». Таке формулювання допомагає зменшити негативний відгук про недотримання нормативних вимог. Евфемізми в адміністративному праві сприяють уникненню соціального осуду та зменшенню напруги в суспільстві.

Використання евфемізмів у юридичній мові також стосується соціально чутливих питань, таких як дискримінація, гендерні права та расові конфлікти. Нечіткі вирази можуть використовуватися для зняття емоційної напруги громадян, але вони приховують реальні проблеми та ускладнюють їх вирішення. Наприклад, замість того, щоб відкрито говорити про дискримінацію, використовують вираз «питання рівності», який не тільки не викликає такого емоційного резонансу, але й не фокусує увагу на конкретних проблемах [4, с. 91].

Важливо зазначити, що використання евфемізмів не завжди є негативним. По-перше, евфемізми допомагають підтримувати професійну етику та нейтральність у юридичному письмі. Юридична термінологія часто вимагає високого ступеня точності, а деякі терміни можуть бути занадто різкими або емоційними. По-друге, евфемізми можуть зменшити емоційний вплив на суддів і присяжних, що є важливим аспектом справедливого судового розгляду. Судовий розгляд може бути дуже стресовим, а емоційне сприйняття може впливати на прийняття рішень. Уникнути надмірної упередженості можна, використовуючи більш м'які формулювання, наприклад, «незаконне привласнення майна», а не «крадіжка». Це дозволяє зосередитися на фактах справи, а не на емоційних аспектах.

Однак евфемізми мають і зворотний бік. Вони можуть бути використані як інструмент маніпуляції, зміни сприйняття злочину та приховування серйозності правопорушення. Наприклад, термін «зловживання владою» може замінити більш прямолінійне «корупція», що може послабити негативний сенс злочину і вплинути на вирок суду. Використання таких евфемізмів створює можливості для викривлення дійсності та упередженої інтерпретації подій.

Захист репутації – ще одна причина використання евфемізмів. Там, де публічний осуд може бути шкідливим, більш евфемістичні формулювання допомагають уникнути негативної уваги. Наприклад, «неналежна поведінка» може бути використана замість «переслідування», щоб уникнути сильного негативного впливу на репутацію особи чи організації.

Крім того, евфемізми можуть використовуватися для задоволення правових або процедурних вимог. Наприклад, у справах медичного та сімейного права м'які формулювання допомагають захистити приватність сторін і зменшити суспільну напругу, що є важливим аспектом забезпечення справедливості та конфіденційності.

Отже, роль евфемізмів у юридичних текстах є багатогранною та дискусійною. З одного боку, вони полегшують комунікацію, знижують емоційну напругу та допомагають підтримувати нейтральний тон. З іншого боку, їх надмірне або недоречне використання може призвести до викривлення або маніпулювання істиною. Важливо, щоб евфемізми використовувалися з обережністю та з урахуванням їхнього впливу на прозорість судового процесу та правосуддя.

Список літератури:

1. Ключник Р. М. Дискурс протесту та політична коректність: до питання про евфемізми в політичній комунікації. / Р. М. Ключник / *Регіональні студії*, 2018. № 13. С. 30-35.
2. Крашеніннікова Т. В. Маніпулятивні властивості мови // Актуальні проблеми сучасних лінгвістичних досліджень та застосування інноваційних технологій викладання мов у вищій школі нефілологічного профілю: матеріали Всеукраїнської наук. конф. (м. Дніпро, 26 травня 2017 р.). Дніпро: Адверта, 2017. С. 17-26.
3. Euphemisms and non-proximal manipulation of discourse space: The case of blue-on-blue. (2019). *Lingua*, 225(4). <https://doi.org/10.1016/j.lingua.2019.04.001>
4. Назаренко О. І., Нестеренко О. Є. Особливості лінгвальної маніпуляції у судовому дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*: Серія «Філологія». 2022. №. 13 (81). С. 87-91.
5. Пайонкевич Х. П. Лінгвістичний феномен "евфемізм" та його функції. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 206-209.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 716 с.
7. Тараненко О. О. Евфемізм. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18587>

НОВА КИТАЙСЬКА МУЗИКА В РЕПЕРТУАРІ МУЗИКАНТІВ - ВИКОНАВЦІВ СВІТУ

Козеняшева Ірина Іванівна

викладач кафедри оркестрових інструментів

Харківської державної академії культури

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5784/>

У наші часи включення до виконавського репертуару музикантів-інструменталістів творів, що ґрунтуються на музичній культурі, яка докорінно різниться від європейської стало досить популярним. Сьогодні твори композиторів неєвропейської культури викликають зацікавлення і, навіть, захоплення як у музикантів, композиторів і виконавців, так і слухачів.

На прикладі Концерту для скрипки з оркестром «з метеликами» китайського автора Чен Ган (у співавторстві з Хэ Чжаньхао), який займає своє місце у репертуарі багатьох скрипалів світового рівня, проаналізуємо ці тенденції.

Початок історії прийняття існування іншої культури (в нашому випадку Китаю) і, як подальший процес, спроб зрозуміння її має негативне забарвлення.

Довгий час нерозуміння змісту музики цього народу провадило до неприйняття її європейськими музикантами. «Наспів неприємний, у характері гротеску, закінчився, як у будь-якому найвульгарнішому романсі, на ключовій ноті... Жодного разу не відхилився від тональності чи ладу, що були задані на початку... Акомпанемент виконувався у повному дисонансі голосу... Народи Сходу називають музикою те, що ми би назвали шумом...»

Так висловився у 1853 році відомий французький композитор Гектор Берліоз про почуту китайську музику у своїй книзі «Вечори з оркестром». І це приклад того, як важко, з яким нерозумінням йшли на зближення у часі і просторі західна і східна музичні культури.

На відміну від європейської, народна китайська музика це мелодія одного звуку та його варіації. Той самий звук може звучати у різних інструментах, в різних тональностях, але робиться враження звучання мелодії, що складається з кількох різних звуків. У визначальній ролі одного звуку і полягає докорінна відмінність музики Китаю і країн Європи, в яких чільна роль віддається мелодичному звороту.

Вплив на китайську музичну культуру західно-європейської музики почався ще у XVI-XVIII столітті і пов'язаний з розвитком дипломатичних і економічних відносин. На рубежі XIX-XX століть він ще більш посилюється. Найважливішим центром західно-європейської культури став Шанхай.

Політичні події, що відбулися у Китаї в 1949 році (створення КНР) зумовили зміну культурної політики на посилення ролі літератури і мистецтва серед широких верств населення. На такому соціальному тлі з'являється нова народна музика як своєрідна спроба розвитку традиційної народної музики. І, по суті, вона є результатом поєднання традиційних музичних інструментів, музичного стилю і ритму з національною специфікою зі стилем західної музики.

Концерт для скрипки з оркестром «з метеликами» китайського композитора Чен Ган (у співаторстві з Хэ Чжаньхао) і являє собою зразок такого взаємопроникнення культур. У цьому творі власне і відбувається поєднання характерного для цієї культури звукоряду, сюжету і тематичного матеріалу з формою програмної фантазії, принципами розвитку тематизму і партитури симфонічного оркестру, що належать до західної традиції.

Композитор Чень Ган є видатним представником нової китайської музики, яка поєднує традиції китайської музики і європейський стиль. Син відомого у країні пісенного композитора, він народився у 1935 році, в 1955 - 1959 роках навчався у Шанхайській консерваторії. У 1959 році Чень Ган разом у соавторстві з Хэ Чжаньхао створив Концерт для скрипки з оркестром, який отримав багато міжнародних премій і користується міжнародним успіхом.

Чень Ган є діючим професором Шанхайської консерваторії.

Історія про двох закоханих, чие кохання було відкинутим оточенням, не нова, але згідно традиції китайській філософії єдності малого і великого у всесвіті вони перетворилися на двох метеликів. Композитор користується формою фантазії з контрастними епізодами, яка сприяє більш вільному відображенню сюжету. Тематичний матеріал базується на звукоряді системи 12 люй (за визначенням музичної теорії традиційного Китаю). Він представляє собою хроматичний звукоряд з 12 ступенів в рамках октави з чистими квінтовими співвідношеннями між собою. Національна специфіка проявляється через орнаментику, варіантність розвитку, національний тематизм, барвистість. Музика часто, згідно традиції, імітує звуки природи – дзюрчання джерела, спів птахів тощо, створюючи гармонію музики і природи.

Виконання Концерту вимагає від соліста володіння не тільки європейським стилем гри, але й характерною інтонацією і «повітряністю» китайського музичного стилю.

Студенти музичних закладів України не відстають від світових тенденцій, їх репертуар також поповнюється творами композиторів світового рівня інших народів і культур. І наявність вищезазначеного твору в репертуарі українських скрипалів свідчить про це.

Список літератури

1. Лі Ер Юн. Исполнительские традиции в современном вокальном искусстве Китая: автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.02. Мінск, 2012. 23 с.
2. У Хунюань. Китайская художественная песня: теория и история жанра: дис. канд. искусствоведения: 17.00.03. Харків, 2016. 231 с.
3. Цао Шули. Проявление стилистических черт в китайской камерно-вокальной музыке конца XX в. Веснік Беларускага дзяржаўнага універсітэта культуры і мастацтваў. 2010. № 1 (13). С. 74-79.
4. Дай Юй. Элементы традиционной культуры в Новой китайской музыке "периода открытости": дис. кандидат наук: 17.00.02 - <https://www.dissercat.com/content/elementy-traditsionnoi-kultury-v-novoi-kitaiskoi-muzyke-perioda-otkrytosti>
5. Особенности народной музыки Китая. <https://www.docsity.com/ru/osobenno-sti-narodnoy-muzyki-kitaya/1653032/>

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЧЕРЕЗ МОВНІ КУРСИ НА КІПРІ: СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ТА ІНКЛЮЗІЯ

Домніч Леся Миколаївна

*старший викладач кафедри української мови і літератури,
іноземних мов та перекладу Інституту філології
та масових комунікацій Відкритого міжнародного
університету розвитку людини "Україна", м. Київ
ORCID: 0009-0004-3618-1621*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5779/>

Тема інтеграції українців через мовні курси на Кіпрі є важливою, оскільки адаптація мігрантів до нового середовища через такі ініціативи є ключовим аспектом соціальної інклюзії. Війна в Україні та вимушене переселення зробили цю тему надзвичайно актуальною.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну кількість українських біженців на Кіпрі різко зросла. Станом на лютий 2022 року українська громада налічувала близько 4 тисяч осіб, але після 24 лютого на Кіпр прибуло понад 26 тисяч українців, з яких майже 18 тисяч отримали тимчасовий захист. Острів став новим домом для тих, хто потребував підтримки та захисту [3].

Кіпр продемонстрував гуманність і єдність, відкривши свої обійми для біженців. Однак розділеність суспільства, зумовлена історичними конфліктами між греками-кіпріотами та турками-кіпріотами, ускладнює інтеграцію. Політичні причини, такі як турецьке вторгнення 1974 року, поглиблюють соціально-економічний розрив між південним Кіпром, що є членом Європейського Союзу, та північним, який залишається ізольованим і отримує підтримку лише від Туреччини [1].

Ситуація на Кіпрі створює численні виклики для інтеграції українців, включаючи соціальну сегрегацію та обмежений доступ до ресурсів, що впливають на освіту, охорону здоров'я та соціальні послуги. Культурні бар'єри, зокрема мовні відмінності, також ускладнюють цей процес.

На півдні Кіпру діє кілька програм та ініціатив для підтримки українців. У рамках ЄС реалізуються різні проекти, такі як Європейський соціальний фонд (ESF), спрямовані на забезпечення рівних можливостей. Програма підтримки біженців Кіпрського агентства включає фінансову допомогу, житло та інші соціальні послуги. Тимчасовий захист для українців – механізм, запроваджений ЄС, який надає право на проживання та доступ до основних соціальних послуг. Неурядові організації, такі як «Кіпрський центр допомоги», ініціюють мовні

курси, психологічну підтримку та інтеграційні проекти. Проект ЄС EU4Youth допомагає молодим людям, зокрема біженцям, інтегруватися в суспільство .

Ці програми підкреслюють важливість соціальної політики, яка враховує потреби українців та інших груп, що стикаються з труднощами в новому середовищі. Мовна інтеграція українців є критично важливою для соціальної інклюзії, адже вона забезпечує підвищення соціального статусу осіб і зменшення бар'єрів між соціальними групами [2]. У відповідь на цю ситуацію Європейський Союз реалізує ініціативи, що включають мовні курси для адаптації українців.

На Кіпрі функціонують кілька державних мов: грецька (основна) в греко-кіпрській частині та турецька в турецько-кіпрській частині. Англійська мова, широко використовувана в бізнесі та освіті, є важливим фактором адаптації. Багато документів і дорожніх знаків є двомовними, що свідчить про культурну і політичну різноманітність.

Мовні курси для біженців на Кіпрі, які часто пропонуються безкоштовно або за символічну плату, стали критично важливими після 2015 року, коли криза біженців у Європі досягла піку. Острів, розташований на перехресті між Європою, Азією та Африкою, став важливим місцем для них, і потреба в мовній інтеграції стала надзвичайно актуальною.

Найбільш популярними серед українців на Кіпрі залишаються мовні курси з вивчення англійської мови, яка є мовою Європейського Союзу і важливим фактором адаптації не лише на Кіпрі, а й у багатьох країнах світу.

На північному Кіпрі ситуація є складнішою. Хоча тут також є можливість відвідувати мовні курси, ресурси для їх реалізації значно обмежені. Північний Кіпр не отримує такої ж підтримки з боку ЄС, як південний, і соціальна інфраструктура там менш розвинута. Більшість курсів проводяться місцевими організаціями або благодійними фондами, але їхня кількість і доступність залишаються нижчими.

Підтримка ініціатив мовних курсів для біженців є критично важливою і залежить від участі таких організацій, як Європейський Союз та Організація Об'єднаних Націй. Ефективна інтеграція українців на Кіпрі вимагає стабільного політичного середовища, що відповідає міжнародним стандартам. Підтримка міжнародних організацій може значно поліпшити ситуацію, забезпечуючи фінансування та експертизу.

Отже, реалізація мовних курсів і соціальних програм на Кіпрі може бути полегшена завдяки співпраці з міжнародними партнерами та стабільній політичній ситуації. Це забезпечить соціальну згуртованість і гармонійне співіснування різних культур. Підсумовуючи, мовна інтеграція українців на північному Кіпрі відбувається, але має обмежені можливості та ресурси в порівнянні з південним Кіпром. Активне залучення всіх сторін сприяє гармонійному співіснуванню різних культур і підвищує рівень взаєморозуміння на острові.

Список літератури та джерел:

1. Країни світу і Україна: енциклопедія : в 5 т. І редкол.: А. І. Кудриченко (голова) та ін.; – ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. Т. 1. Кіпр. С. 513-530.
2. Перегудова Т. В. Соціальна інклюзія як елемент соціальної політики: європейські уроки для України / Т. В. Перегудова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 19. – С. 98-102.
3. Ukrainians in the Republic of Cyprus. URL: <https://cyprus.mfa.gov.ua/spivrobivnictvo/ukrayinci-v-respublici-kipr>. (Last accessed: 19.10.2024).

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬЩІ

Лесняк Віталій Юрійович

*кандидат політичних наук, доцент кафедри
політології та міжнародних відносин*

Рівненського державного гуманітарного університету

ORCID: 0000-0003-3489-6119

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5802/>

Демократичний устрій не може обійтися без місцевого самоврядування. Це прекрасно розуміли керівники першого некомуністичного уряду прем'єр-міністра Тадеуша Мазовецького, який прийняв рішення про відновлення в Польщі самоврядних гмін (муніципалітетів). У такий спосіб в Польщі розпочався перший етап становлення системи місцевого самоврядування в умовах демократичної трансформації політичної системи. 8 березня 1990 року був прийнятий Закон «Про територіальне самоуправління» [4], законодавчі акти про порядок обрання рад гмін. Історичною датою в розвитку місцевого самоврядування стали перші вибори до рад гмін, що відбулися 27 травня 1990 року. Адже режим, що панував в Польщі в 1945-1989 роках, позбавляв громадян частини їх демократичних прав, включно з правом на місцеве самоврядування. Хоч і формально існували муніципалітети та 49 воєводств (повіти були ліквідовані в 1975 році), вони були частиною єдиної партійної системи влади. А вибори до місцевих рад мали недемократичний характер, оскільки монополією на висунення кандидатів володіла домінуюча політична партія. Це нагадувало вибори без виборів та територіальні громади без реального місцевого самоврядування.

Черговий етап реформи місцевого самоврядування було проведено 1998 року урядом прем'єр-міністра Єжи Бузека. Реформа полягала в утворенні самоврядних повітів та воєводств та переданні їм повноважень, що належали раніше державній адміністрації. Паралельно передавалось майно, необхідне для виконання цих повноважень та спрямовувалась частина фінансів з державного бюджету. Згідно Конституції Республіки Польща від 2 квітня 1997 року [1], територіальне самоврядування є сукупністю жителів адміністративно-територіальних одиниць, які є самоврядними громадами. У Конституції було врегульовано, що основною самоврядною одиницею ставала гміна, а також вказано, що вона не може бути єдиним рівнем самоуправління.

У 1998 році було розпочато проведення реформи самоуправління, внаслідок якої було створено два наступні рівні самоврядування – повіти та воєводства. Законами, що вводили ці зміни, були: Закон «Про повітове самоуправління» [3] та Закон «Про воєводське самоуправління» [5], які набули чинності 1 січня 1999 року. Також були внесені відповідні зміни до Закону

«Про місцеве самоуправління», який з 1999 року змінив назву на Закон «Про гмінне самоуправління» [2]. Згодом важливі зміни у функціонуванні місцевого самоуправління були пов'язані з прийняттям Закону «Про прямі вибори в'їта, бургомістра та президента міста» від 20 червня 2002 року [6], що вводив прямі вибори керівників місцевих органів влади. Ці зміни були закріплені в Законі від 5 січня 2011 року «Виборчий кодекс» [7].

Таким чином, реформа системи публічної адміністрації Польщі забезпечила функціонування з 1999 року традиційного трьохланкового поділу на гміни (2478), повіти (314 повітів і 66 міст на правах повіту) і воєводства (16). Самоврядна адміністрація на рівні гмін та повітів, будучи «самостійним суб'єктом, що здійснює публічні функції» [8, s. 30], почала бути представленою радами міст та повітів; а на рівні воєводств – відповідними сеймиками, котрі покликані були приймати рішення спільно з місцевою урядовою адміністрацією в публічних справах.

Список літератури:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Mode of access: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19970780483>.
2. Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku. Mode of access: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19900160095/U/D19900095Lj.pdf>.
3. Ustawa o samorządzie powiatowym z dnia 5 czerwca 1998 roku. Mode of access: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19980910578/U/D19980578Lj.pdf>.
4. Ustawa o samorządzie terytorialnym z dnia 8 marca 1990 r. Mode of access: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19900160095/U/D19900095Lj.pdf>.
5. Ustawa o samorządzie wojewódzkim z 5 czerwca 1998 roku. Mode of access: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19980910576/U/D19980576Lj.pdf>.
6. Ustawa o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta z dnia 20 czerwca 2002 roku. Mode of access: https://orka.sejm.gov.pl/proc4.nsf/ustawy/154_u.htm.
7. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 roku Kodeks wyborczy. Mode of access: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20110210112/U/D20110112Lj.pdf>.
8. Zieliński E., Administracja rządowa i samorządowa w Polsce / Eugeniusz Zieliński. – Warszawa: Wyższa Szkoła Administracyjno-Społeczna, 2013. – 438 s.

CARDIOVASCULAR RISK IN PATIENTS WITH MENOPAUSAL SYNDROME

Oksana Pavlovska

Ph.D., Associate Professor,

Department of Obstetrics and Gynecology,

Odesa National medical university

ORCID: 0000-0001-9549-9032

Olga Savelyeva

Ph.D., Associate Professor,

Department of Internal Medicine N1,

Odesa National Medical University

ORCID: 0000-0002-6478-2158

Kateryna Pavlovska

Ph.D., Associate Professor,

Department of Internal Medicine N1,

Odesa National Medical University

ORCID: 0000-0002-4869-8212

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5762/>

Menopause is a natural stage in the life of every woman and is characterized by a gradual and consistent fading of her reproductive functions. However, according to the results of multicenter studies, up to 60% of women suffer from manifestations of the menopausal syndrome, which can significantly reduce the quality of life, labor potential and negatively affect social and creative activity [1, p. 875].

Significant clinical manifestations and consequences of the menopausal syndrome include vasomotor symptoms (hot flashes, increased sweating, headaches, blood pressure changes, palpitations, tinnitus, dizziness), psychoemotional symptoms (weakness, frequent feelings of anxiety and restlessness, memory loss, decreased concentration, insomnia), urogenital symptoms (vaginal dryness, dyspareunia, dysuria), sexual disorders (decreased libido), symptoms of the musculoskeletal system (joint and muscular pain), metabolic disorders (osteoporosis, atherosclerosis, cardiovascular diseases) [2, p. 752].

Recommendations of modern unified clinical protocols of primary, secondary (specialized), tertiary (highly specialized) medical care regulate a personalized approach to the correction of menopausal disorders and provide for the application of both non-drug and drug (non-hormonal, hormonal) treatment methods [3, p. 72].

It should be emphasized that menopausal hormone therapy (MHT) is currently recognized as the most effective, which is due to its undoubted clinical and pathogenetic focus and the widespread use of innovative technologies in modern pharmacology [4, p. 25]. However, MHT has a number of absolute and relative contraindications for use as well as it can be accompanied by certain complications and side effects that the doctor must take into account in his practice. Therefore, according to the requirements, before starting MHT, the doctor must carry out a number of measures aimed at identifying and analyzing concomitant diseases of the internal organs in the patient, risk factors for cardiovascular and oncological pathology [5, p. 6].

The aim of our study was to determine the overall cardiovascular risk in patients with the menopausal syndrome who were prescribed MHT.

This clinical study involved 128 women aged 45-60 years who suffered from menopausal syndrome manifestations.

During the study, a general and obstetric-gynecological anamnesis, results of the objective examination and instrumental-laboratory tests were analyzed according to modern clinical guidelines. To determine the severity of the menopause symptoms, the Menopause Rating Scale was used [6, p. 2]. To determine the cardiovascular risk, the SCORE (Systemic Coronary Risk Estimation) scale was used, which included several assessed parameters: systolic blood pressure, smoking (yes/no), total cholesterol in blood plasma (mmol/l), age and sex of the patient [7, p. 3].

The study results were processed using methods accepted in medical and biological research. The material was processed using methods of variation and correlation analysis using standard and specialized computer programs.

Among the examined patients, normal BP indices (120-129 and/or 80-84 mm Hg) were noted in 33 (25.8%) women, high normal BP (130-139 and/or 85-89 mm Hg) – in 54 (42.2%), arterial hypertension was diagnosed in 41 (32.0%). At the same time, stage I hypertension (uncomplicated) was diagnosed in 26 (63.4%), stage II (asymptomatic disease) – 11 (26.8%), stage III (established disease) – in 4 (9.8%). The grade I hypertension (BP 140-159 and/or 90-99 mmHg) was noted in 34 (82.9%) women suffering from manifestations of the menopausal syndrome, grade II (BP 160-179 and/or 100-109 mmHg) – in 7 (17.1%).

18 (14.1%) women answered positively to the question about smoking cigarettes containing tobacco.

The next step of our study was the analysis of lipidogram of the patients in the examined group (Table 1). The levels of triglycerides (TGs), total cholesterol, low-density lipoproteins (LDL), very-low-density lipoproteins (VLDL), intermediate-density lipoproteins (IDL) were assessed in order to determine the type of dyslipidemia (I, IIa, IIb, III, IV, V) according to Friedrickson Lipoprotein Patterns [8, p. 2].

Thus, among the patients suffering from manifestations of the climacteric syndrome, 31 (24.2%) had lipid metabolism disorders. Dyslipidemia type IIa was diagnosed in 4 (3.1%), IIb – in 2 (1.6%), III – in 10 (7.8%), IV – in 15 (11.7%) women. It should be noted that IIa, IIb, III types of dyslipidemia have a high risk of atherogenic damage to peripheral arteries and cardiovascular diseases, type IV is characterized by moderate atherogenicity.

Table 1

Dyslipidemia in patients suffering from the menopausal syndrome

Type of dyslipidemia (diagnostic criteria)	Group (n=128)	
	Abs.	%
I (normal total cholesterol, high TGs, normal or low LDL)	-	-
IIa (elevated total cholesterol, normal TGs, high LDL)	4	3.1
IIb (elevated total cholesterol, high TGs, high LDL, high VLDL)	2	1.6
III (elevated total cholesterol, high TGs, normal or low LDL, high IDL)	10	7.8
IV (normal or elevated total cholesterol, high TGs, normal LDL, high VLDL)	15	11.7
V (normal total cholesterol, high TGs, normal LDL, high VLDL)	-	-

The final step of our study was to determine the cardiovascular risk category (low (<1%), moderate (≥ 1 and <5%), high (≥ 5 and <10%), and very high ($\geq 10\%$)) using the SCORE scale. Among the patients suffering from climacteric syndrome, 104 (81.3%) women had a low risk of developing fatal cardiovascular diseases over the next 10 years, with 15 (11.7%) having a moderate risk and 9 (7.0%) having a high risk. Thus, in 11.7% of the patients with manifestations of climacteric syndrome, the prescription of MHT should be clearly reasoned and balanced, and in 7.0% it is contraindicated.

Conclusions:

1. Approximately every fifth woman suffering from the climacteric syndrome has an increased individual risk of developing atherosclerotic cardiovascular diseases;

2. Determination of the cardiovascular risk is of great multidisciplinary significance, which allows the physician to assess the appropriateness and safety of MHT, and in case of its increase, promptly refer the patient for additional examination to select a system of necessary preventive and therapeutic measures.

References:

1. Nappi RE, Kroll R, Siddiqui E, Stoykova B, Rea C, Gemmen E, Schultz NM. Global cross-sectional survey of women with vasomotor symptoms associated with menopause: prevalence and quality of life burden. *Menopause*. 2021 May 24;28(8):875-882. doi: 10.1097/GME.0000000000001793. Erratum in: *Menopause*. 2022 Jun 01;29(6):759. doi: 10.1097/GME.0000000000001996. PMID: 34033602; PMCID: PMC8746897.
2. Choi HR, Chang Y, Kim Y, Cho Y, Kwon MJ, Kang J, Kwon R, Lim GY, Kim KH, Kim H, Hong YS, Park J, Zhao D, Cho J, Guallar E, Park HY, Ryu S. Vasomotor and other menopause symptoms and the prevalence of ideal cardiovascular health metrics among premenopausal stage women. *Menopause*. 2023 Jul 1;30(7):750-757. doi: 10.1097/GME.0000000000002203. PMID: 37279516; PMCID: PMC10309111.
3. Meeta M, Digumarti L, Agarwal N, Vaze N, Shah R, Malik S. Clinical Practice Guidelines on Menopause: *An Executive Summary and Recommendations: Indian Menopause Society 2019-2020. *J Midlife Health*. 2020 Apr-Jun;11(2):55-95. doi: 10.4103/jmh.JMH_137_20. Epub 2020 Aug 10. PMID: 33281418; PMCID: PMC7688016.
4. Chaikittisilpa S, Orprayoon N, Vallibhakara O, Vallibhakara SA, Tanmahasamut P, Somboonporn W, Rattanachaiyanont M, Techatraisak K, Jaisamrarn U. Summary of the 2023 Thai Menopause Society Clinical Practice Guideline on Menopausal Hormone Therapy. *J Menopausal Med*. 2024 Apr; 30 (1): 24-36. doi: 10.6118/jmm.24006. PMID: 38714491; PMCID: PMC11103073.
5. Cho L, Kaunitz AM, Faubion SS, Hayes SN, Lau ES, Pristera N, Scott N, Shifren JL, Shufelt CL, Stuenkel CA, Lindley KJ; ACC CVD in Women Committee. Rethinking Menopausal Hormone Therapy: For Whom, What, When, and How Long? *Circulation*. 2023 Feb 14;147(7):597-610. doi: 10.1161/CIRCULATIONAHA.122.061559. Epub 2023 Feb 13. PMID: 36780393; PMCID: PMC10708894.
6. Heinemann LA, Potthoff P, Schneider HP. International versions of the Menopause Rating Scale (MRS). *Health Qual Life Outcomes*. 2003 Jul 30;1:28. doi: 10.1186/1477-7525-1-28. PMID: 12914663; PMCID: PMC183844.
7. Csenteri O, Jancsó Z, Szöllösi GJ, Andréka P, Vajér P. Differences of cardiovascular risk assessment in clinical practice using SCORE and SCORE2. *Open Heart*. 2022 Nov;9(2):e002087. doi: 10.1136/openhrt-2022-002087. PMID: 36442905; PMCID: PMC9710472.
8. Sampson M, Ballout RA, Soffer D, Wolska A, Wilson S, Meeusen J, Donato LJ, Fatica E, Otvos JD, Brinton EA, Rosenson RS, Wilson P, Amar M, Shamburek R, Karathanasis SK, Remaley AT. A new phenotypic classification system for dyslipidemias based on the standard lipid panel. *Lipids Health Dis*. 2021 Nov 27; 20 (1): 170. doi: 10.1186/s12944-021-01585-8. PMID: 34838008; PMCID: PMC8627634.

PENTRAXIN-3 AND ENDOTHELIAL DYSFUNCTION PARAMETERS IN PATIENTS WITH METABOLIC DYSFUNCTION-ASSOCIATED STEATOTIC LIVER DISEASE AND ARTERIAL HYPERTENSION

Volodymyr Molodan

candidate of medical science, associate professor,

Kharkiv National Medical University

ORCID: 0000-0003-0932-1815

Tetiana Aleksandrova

PhD, assistant, Kharkiv National Medical University

ORCID: 0000-0002-9279-3559

Dmytro Molodan

candidate of medical science, associate professor,

Kharkiv National Medical University

ORCID: 0000-0002-7679-8288

Oksana Chervona

head of the internal medicine department,

CNE «Lozova Territorial Medical Association»

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5803/>

In the structure of general morbidity metabolic-associated steatotic liver disease (MASLD) occupies one of the leading positions [1]. The presence of MASLD is believed to be associated with endothelial dysfunction (ED) development and cardiovascular disease (CVD) increased risk [2]. Oxidative stress is the key factor in the emergence of ED – the process of cell free radicals cumulation adversely affecting it's function and membrane integrity [3]. Currently the ED problem attracts many researchers, as it is one of the earliest predictors of the vascular wall morphological changes, not only at MASLD, but also at arterial hypertension (AH) as well. The ED presence in the peripheral, coronary, micro- and macrocirculation in patients with AH has been proven [4]. Recently, studies of the ED progression mechanisms in patients with comorbid course of MASLD and AH are relevant.

Objective – to explore the relationship between MASLD on the background of AH with pentraxin-3 (PTX-3) and ED parameters including endothelial nitric oxide (eNOS), endothelium-dependent vasodilation (EDVD), fibrinogen and uric acid (UA).

Materials and methods. We examined 102 patients with MASLD. They were divided into 3 groups: group 1 included 52 patients with isolated MASLD, group 2 – 23 patients with MASLD and AH stage I, and group 3 – 27 patients with MASLD and AH stage II. Control group (group 4) was formed of 20 apparently healthy people. The mean patients' age was 46.23 ± 9.3 years. All patients underwent a collection of complaints, anamnesis, physical and general clinical examination, measurement of blood pressure (BP), daily BP monitoring, PTX-3 levels and determination of

ED indicators (eNOS, UA, fibrinogen, EDVD). Patients with viral hepatitis, liver cirrhosis, alcoholic liver disease, and AH stage III were excluded.

Results. Analysis of the studied parameters revealed significantly higher levels of PTX-3 ($p = 0.001$), fibrinogen ($p = 0.01$), and UA ($p < 0.01$) and decreased levels of eNOS ($p < 0.05$) and EDVD ($p < 0.05$) in group 2 and group 3 in comparison with the group 1, as well as in comparison of these groups with the control group ($p_1 < 0.01$, $p_2 = 0.01$). Thus, the average eNOS levels in patients with comorbid pathology was (295.6 ± 35.67) pg/ml, (356.7 ± 28.34) pg/ml in the group of patients with isolated MASLD and (431.5 ± 25.65) pg/ml in the control group. The average PTX-3 levels in patients with comorbid pathology was (421.9 ± 31.4) pg/ml, (254.3 ± 44.4) pg/ml in the group of patients with isolated MASLD and (53.2 ± 14.3) pg/ml in the control group. The average of EDVD levels among examined patients were the following: (2.11 ± 0.67) % in patients with MASLD and AH, (2.15 ± 0.48) % in the group of isolated MASLD, and (3.07 ± 0.56) % in the control group. The following average UA level were defined: (406.4 ± 25.6) $\mu\text{mol/l}$ in patients with comorbid pathology, (369.3 ± 27.8) $\mu\text{mol/l}$ in the group of patients with MASLD and ($308, 9 \pm 15.7$) $\mu\text{mol/l}$ in the control group. The average level of fibrinogen in patients with the comorbid course of MASLD and AH was (4.4 ± 1.4) g/l, (3.8 ± 1.3) g/l in patients with isolated MASLD and ($2, 4 \pm 1.1$) g/l in the control group. In addition, significantly decreased levels of eNOS ($p = 0.01$), EDV BA ($p = 0.01$), and increased levels of UA ($p < 0.01$) and PTX-3 ($p < 0.01$) were found in patients with MASLD against the background of AH stage II in comparison with patients with MASLD and AH stage I. However, the relationship between the fibrinogen ($p > 0.05$) levels and the progression of the AH stages have not been confirmed in our study.

Conclusions. Our findings indicate the direct relationship between the PTX-3 and ED parameters involvement in ED developing and the further progression of MASLD. Also the obtained data indicate the relationship of AH and its stages with the ED development in patients with MASLD and AH comorbid course.

References:

1. Rinella M. E., Lazarus J. V., Ratziu V., et al. NAFLD Nomenclature consensus group. A multisociety Delphi consensus statement on new fatty liver disease nomenclature. *J Hepatol.* 2023 Dec; 79 (6): 1542-56.
2. Samuel V.T., Shulman G.I. Nonalcoholic Fatty Liver Disease as a Nexus of Metabolic and Hepatic Diseases. *Cell Metab.* 2018; 27 (1): 22-41
3. Li X., Zou J., Lin A., et al. Oxidative Stress, Endothelial Dysfunction, and N-Acetylcysteine in Type 2 Diabetes Mellitus. *Antioxid Redox Signal.* 2024; 40 (16-18): 968-989.
4. Xu S., Ilyas I., Little P.J., et al. Endothelial Dysfunction in Atherosclerotic Cardiovascular Diseases and Beyond: From Mechanism to Pharmacotherapies. *Pharmacol Rev.* 2021; 73 (3): 924-967.

**НЕОБХІДНІСТЬ ПРОВЕДЕННЯ МЕДИЧНИХ ОГЛЯДІВ ДЛЯ КЕРІВНИКІВ
СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ УСТАНОВ ТА ПІДПРИЄМСТВ
РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ**

Давиденко Олексій Ігорович

*аспірант, Національний медичний
університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0009-0003-4262-2991*

Борисенко Андрій Анатолійович

*кандидат медичних наук, Національний медичний
університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-0211-607X*

Бардов Василь Гаврилович

*доктор медичних наук, Національний медичний
університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-9846-318X*

Омельчук Сергій Тихонович

*доктор медичних наук, Національний медичний
університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-3678-4241*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5768/>

Управлінська діяльність вимагає високого рівня фізичного та психоемоційного здоров'я керівників, оскільки вони впливають на прийняття рішень, мотивацію співробітників та загальний клімат в організації. В умовах сучасного виробництва, коли економічний розвиток значною мірою залежить від ефективності людських ресурсів, підтримка здоров'я керівників відіграє критичну роль. Керівники, як стратегічні ланки управлінського ланцюга, часто піддаються значним психоемоційним і фізичним навантаженням, що збільшує ризики виникнення професійних захворювань. Своєчасне виявлення ранніх ознак таких захворювань може сприяти зменшенню захворюваності та пов'язаних з цим економічних втрат, шляхом запобігання прогресуванню хвороб, що в свою чергу дозволяє забезпечити більш ефективне управління та стабільність виробничих процесів [1, с. 196]. Існує необхідність у проведенні досліджень, які б могли обґрунтувати важливість медичних оглядів для керівників різних структурних підрозділів та їх вплив на загальне функціонування підприємств.

Виходячи з численних досліджень [1, с. 196, 2, с. 483], можна стверджувати, що регулярні медичні огляди позитивно впливають на здоров'я працівників, зокрема, на профілактику захворювань та виявлення хронічних

станів на ранніх стадіях. Відзначено, що керівники, які проходять регулярні обстеження, мають меншу ймовірність професійного вигорання [3, с. 103]. Проте, на сьогодні в Україні та інших країнах недостатньо приділяється уваги медичним оглядам саме для управлінського складу, що може зумовлювати ризики не тільки для їхнього здоров'я, але й для ефективності роботи організацій та установ в цілому.

Ключові дослідження вже вказують на зв'язок між здоров'ям керівників та успішністю підприємств, однак вони часто не враховують специфічні умови роботи в різних формах власності [4, с. 575]. Це включає як державні, так і приватні підприємства, де рівень стресу, відповідальності та навантаження на керівництво може суттєво відрізнятись. Незважаючи на існуючі дослідження, важливо визначити, які медичні процедури є найефективнішими для забезпечення здоров'я керівників у різних умовах.

Метою нашого дослідження є аналіз необхідності проведення медичних оглядів для керівників, визначивши їхню роль у попередженні професійних захворювань та покращенні виробничої продуктивності на підприємствах. Наукове значення цього дослідження полягає в розробці доказової бази щодо впливу систематичного медичного моніторингу керівного складу на ефективність праці та здоров'я працівників.

Для досягнення мети буде використано змішану методологію, яка включатиме як кількісні (анкетування керівного складу), так і якісні методи (глибинні інтерв'ю з медичними працівниками та HR-фахівцями), що дозволить отримати цілісне розуміння проблеми. Зокрема, кількісний аналіз надасть можливість виявити поширеність і характер проблем зі здоров'ям серед керівників, а якісний підхід забезпечить глибше розуміння бар'єрів і мотивацій для проведення медичних оглядів, а також інформативність отриманих результатів для керівників і роботодавців.

Результати даного дослідження суттєво доповнять існуючі знання в галузі управління людськими ресурсами та охорони здоров'я. Це може стати основою для розробки нових рекомендацій і стандартів щодо проведення медичних оглядів для керівників, що сприятиме зниженню рівня професійних захворювань, покращенню здоров'я працівників і підвищенню загальної продуктивності праці на підприємствах. Отже, вищезазначене дослідження має значущість не лише для наукової спільноти, але і для практиків у сфері управління та медицини.

Список літератури:

1. Управлінська діяльність керівника навчального закладу : [навч. посібн.] / Л. А. Мартинець. – Вінниця, 2018. – 196 с.
2. Köberich, S., Suhonen, R., Feuchtinger, J., & Farin, E.. The German version of the Individualized Care Scale-assessing validity and reliability // Patient preference and adherence. – 2015. – С. 483-494.

3. Maslach C., Leiter M. P. Understanding the burnout experience: recent research and its implications for psychiatry // World psychiatry. – 2016. – Т. 15. – №. 2. – С. 103-111.
4. Buchan J., Dal Poz M. R. Skill mix in the health care workforce: reviewing the evidence // Bulletin of the World health Organization. – 2002. – Т. 80. – №. 7. – С. 575-580.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ПЛОДА ТА НОВОНАРОДЖЕНОГО ВІД ВАГІТНИХ З ГЕСТАЦІЙНИМ ДІАБЕТОМ НА ТЛІ ОЖИРІННЯ

Железняков Олександр Юрійович

кандидат медичних наук, доцент,

Харківський національний медичний університет

ORCID: 0009-0004-4667-9191

Лазуренко Вікторія Валентинівна

доктор медичних наук, професор,

Харківський національний медичний університет

ORCID: 0000-0002-7300-4868

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5787/>

Вступ. Актуальність вивчення впливу гестаційного цукрового діабету (ГЦД) та ожиріння на стан вагітної, плода та новонародженого обумовлена тим фактом, що ожиріння серед жінок репродуктивного віку досягає масштабів епідемії [1, 2]. Також, у вагітних із ожирінням збільшується частота виявлення ГЦД [3, 4]. Доведено, що ожиріння та ГЦД – це коморбідні захворювання, які негативно впливають на стан матері та плода. Жінки з ожирінням та ГЦД мають підвищений ризик метаболічних і серцево-судинних ускладнень у подальшому житті [5, 6]. Їх плоди мають вищий ризик вроджених аномалій розвитку, макросомії, діабетичної фетопатії [7]. Новонароджені від матерів із ГЦД на тлі ожиріння схильні до розвитку серцево-судинних захворювань, метаболічного синдрому, цукрового діабету другого типу [8].

Тому **метою** дослідження стало оцінювання особливостей стану плода та новонародженого у жінок з ГЦД на тлі ожиріння.

Матеріали та методи. Для досягнення мети було обстежено 86 вагітних та їх новонароджених, які склали наступні клінічні групи: основну групу склали 22 вагітних з ГЦД на тлі ожиріння; в 1-у групу порівняння увійшли 21 вагітна з ГЦД; до 2-ї групи порівняння увійшли 23 вагітні з ожирінням; контрольну групу склали 20 вагітних, які не мали акушерсько-гінекологічної та соматичної патології. Всім вагітним проведено загальне клініко-лабораторне та інструментальне обстеження (клінічний аналіз крові та сечі; коагулограма,

біохімія крові, глюкоза крові, тест на толерантність до глюкози, глікозильований гемоглобін, загальний холестерин, тригліцериди, холестерин ліпопротеїдів низької щільності, холестерин ліпопротеїдів високої щільності). Стан плода визначали за даними ультразвукового дослідження (УЗД) фетоплацентарного комплексу, доплерометричного дослідження маткових артерій, артерій пуповини, середньомозкової артерії (СМА), з визначенням біофізичного профілю плода (БПП), наявності діабетичної фетопатії, плацентарної дисфункції, проведення кардіотокографії (КТГ). Статистичний аналіз отриманих даних проводився на ПК з використанням програми Statistica 8.0.

Результати дослідження. Середній вік вагітних найбільшим був у жінок основної групи ($34,2 \pm 3,1$ років), найменшим – у контрольній ($26,9 \pm 2,8$ років). Міські жительки переважали в основній групі (59,1%).

У вагітних основної групи найчастіше зустрічалося ожиріння другого ступеня – 45,5% (ІМТ дорівнювала 35-39,9), у групі вагітних із ожирінням найчастішим був III ступінь – у 47,8% (ІМТ понад 40). У 54,6% вагітних основної групи відбулися перші пологи, у 1 групі порівняння першонароджуючих було 61,9%, у 2 групі порівняння – 65,2%, у контрольній групі перші пологи відбувалися у 75% вагітних.

В основній групі екстрагенітальна патологія була представлена переважно гіпертензивними розладами (54,6%), патологією зору (40,9%), захворюваннями щитоподібної залози (22,7%), що значно перевищувало показники інших груп. У вагітних контрольної групи екстрагенітальної патології не виявлено.

Також, в основній групі виявлена наступна акушерська патологія: багатоводдя (36,4%), плацентарна дисфункція (18,2%), прееклампсія (13,6%), дистрес плода (9,1%), що також перевищувало показники інших груп. У вагітних контрольної групи екстрагенітальної та акушерської патології не виявлено.

За даними ультразвукового сканування 86 вагітних їх плоди знаходилися у повздовжньому положенні, головному передлежанні, передньому виді. Біпаріетальний розмір плода вагітних основної групи ($105,2 \pm 2,8$ мм) та передбачувана вага плода (4380 ± 170 г) вірогідно відрізнялися від інших груп та контрольної ($92,1 \pm 2,4$ мм) та (3200 ± 150 г), відповідно ($p < 0,05$). Діабетична фетопатія діагностована у 36,4% вагітних основної групи та у 9,5% у 1 групі порівняння. У плодів основної групи виявлені анехогенні смужки в ділянці головки плода ($3,2 \pm 0,1$ мм), у ділянці живота ($4,5 \pm 0,2$ мм). ЧСС плодів у обстежених вагітних були ритмічними (148 ± 12 уд/хв) і вірогідно не відрізнялася по групах.

Допплерометричне дослідження ФПК у вагітних основної групи виявило достовірне підвищення пульсового індексу в артерії пуповини ($1,48 \pm 0,05$) у порівнянні з показниками контрольної групи ($0,81 \pm 0,06$) ($p < 0,05$). Індекс резистентності ($0,78 \pm 0,04$) та систоло-діастолічне співвідношення ($4,3 \pm 0,3$) в основній групі також були підвищеними в порівнянні з контролем ($0,55 \pm 0,03$)

та $(2,1 \pm 0,2)$, відповідно ($p < 0,05$). У середній мозковій артерії плодів від вагітних основної групи виявлено достовірне зниження пульсаційного індексу $(1,28 \pm 0,11)$ порівняно з плодами від вагітних контрольної групи $(1,81 \pm 0,09)$, а систоло-діастолічне співвідношення дорівнювало $2,2 \pm 0,1$ проти $3,6 \pm 0,2$ в контрольній групі ($p < 0,05$). Дослідження кровообігу в маткових артеріях виявило підвищення резистентності у вагітних основної групи $(0,89 \pm 0,04)$ порівняно з контрольними показниками $(0,56 \pm 0,05)$ ($p < 0,05$).

Вивчення особливостей показників біофізичного профілю (БПП) та кардіотокографії (КТГ) плода у вагітних основної групи виявила зниження БПП до $5,5 \pm 0,2$ бала, що вірогідно відрізняється від показника контрольної групи $7,8 \pm 0,1$ бала ($p < 0,05$). Порушення КТГ визначено у 18,2% вагітних основної групи.

Передчасні пологи найчастіше відбувалися у вагітних основної групи (31,8%), що, зазвичай, було пов'язано з небезпекою антенатальної загибелі плода через діабетичну фетопатію. Шляхом кесарського розтину розроджені 36,4% вагітних основної групи.

Всього народилось 52,3% хлопчиків та 47,7% дівчинок, у стані асфіксії різного ступеня тяжкості (за шкалою Апгар) у вагітних основної групи народилося 40,9%, що було очікуваним після отримання показників УЗД, БПП та КТГ. У 31,8% жінок основної групи та у 13,1% жінок 2 групи порівняння маса немовлят перевищувала 4000 г. Отримані дані в 90,6% випадків збігалися з даними УЗД. Через макросомію плода дистоція плечиків в пологах відбулася у 9,1% роділь основної групи та у 4,4% роділь 2 групи порівняння, яка була усунена за допомогою прийому Мак-Робертса.

Неонатальні ускладнення були представлені гіпоглікемією (13,6%), ураженням ЦНС (9,1%), респіраторним дистрес-синдромом (4,5%) та жовтяницею (4,5%) переважно у новонароджених основної групи.

Таким чином, вагітні з ожирінням та гестаційним цукровим діабетом мали серед соматичної патології гіпертонічні розлади, патологію зору, захворювання щитоподібної залози. Серед акушерської патології матері та плода переважали діабетична фетопатія, багатоводдя, плацентарна дисфункція, прееклампсія, передчасні пологи, кесарів розтин, дистоція плечиків. У новонароджених найчастіше зустрічалися гіпоглікемія, ураження ЦНС, респіраторний дистрес синдром, жовтяниця. Отже жінки з ожирінням часто мають під час вагітності ускладнення у вигляді гестаційного цукрового діабета, який призводить до діабетичної фетопатії, плацентарної дисфункції, розродженню шляхом кесаревого розтину через дистрес плода або макросомію, що потребує пильної уваги за плодом та новонародженим для профілактики перинатальних ускладнень.

Висновок. До особливостей стану плода та новонародженого у жінок із гестаційним цукровим діабетом на тлі ожиріння відносяться макросомія, діабетична фетопатія, дистрес плода, дистоція плечиків, гіпоглікемія, ураження ЦНС, респіраторний дистрес-синдром та жовтяниця. Частіше відмічаються передчасні пологи та розродження шляхом кесаревого розтину, що потребує підвищеної уваги до вагітних із вказаною патологією для профілактики перинатальних ускладнень.

Список літератури:

1. Klymchuk Yu.Yu. Frequency and risks of adverse outcomes associated with gestational diabetes mellitus in neonates. *Aktual'ni problemy suchasnoi medytsyny*. 2019;19(2):30-4. doi 10.31718/2077-1096.19.2.30.
2. Dłuski DF, Ruszała M, Rudziński G, Pożarowska K, Brzuszkiewicz K, Leszczyńska-Gorzela B. Evolution of Gestational Diabetes Mellitus across Continents in 21st Century. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Nov 28;19(23):15804. doi: 10.3390/ijerph192315804.
3. Tkachenko VI. Obesity and Pregnancy: Management and Prevention of Risk Factors (Distance Learning Lecture). *Сімейна медицина. Європейські практики*. 2020;4(90):6-11. 1.
4. Yen IW, Lee CN, Lin MW, et al. Overweight and obesity are associated with clustering of metabolic risk factors in early pregnancy and the risk of GDM. *PLoS One*. 2019;14(12):e0225978. doi:10.1371/journal.pone.0225978.
5. Xie W, Wang Y, Xiao S, Qiu L, Yu Y, Zhang Z. Association of gestational diabetes mellitus with overall and type specific cardiovascular and cerebrovascular diseases: systematic review and meta-analysis. *BMJ*. 2022 Sep 21;378:e070244. doi: 10.1136/bmj-2022-070244.
6. Ye W, Luo C, Huang J, Li C, Liu Z, Liu F. Gestational diabetes mellitus and adverse pregnancy outcomes: systematic review and meta-analysis. *BMJ*. 2022 May 25;377:e067946. doi: 10.1136/bmj-2021-067946.
7. Musa E, Salazar-Petres E, Arowolo A, Levitt N, Matjila M, Sferruzzi-Perri AN. Obesity and gestational diabetes independently and collectively induce specific effects on placental structure, inflammation and endocrine function in a cohort of South African women. *J Physiol*. 2023 Apr;601(7):1287-1306. doi: 10.1113/JP284139.
8. Moon JH, Jang HC. Gestational Diabetes Mellitus: Diagnostic Approaches and Maternal-Offspring Complications. *Diabetes Metab J*. 2022 Jan;46(1):3-14. doi: 10.4093/dmj.2021.0335.

ВПРОВАДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ СТИЧНИХ ВОД ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ SARS-COV-2: НОВИЙ ПІДХІД ДО ЕПІДЕМІЧНОГО КОНТРОЛЮ

Загоруйко Олександр Вікторович

аспірант, Національний

медичний університет імені О.О. Богомольця

ORCID: 0009-0005-8670-3886

Борисенко Андрій Анатолійович

кандидат медичних наук, Національний

медичний університет імені О.О. Богомольця

ORCID: 0000-0002-0211-607X

Бардов Василь Гаврилович

доктор медичних наук, Національний

медичний університет імені О.О. Богомольця

ORCID: 0000-0002-9846-318X

Омельчук Сергій Тихонович

доктор медичних наук, Національний

медичний університет імені О.О. Богомольця

ORCID: 0000-0003-3678-4241

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5769/>

Коронавірусна хвороба (COVID-19) є серйозним інфекційним захворюванням, що викликає тяжке респіраторне ураження. Ця пандемія представляє серйозну загрозу для системи громадського здоров'я, тому рання та точна діагностика є важливою для контролю поширення захворювання. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) оголосила спалах нового коронавірусу надзвичайною ситуацією в галузі громадського здоров'я міжнародного значення у період з 30 січня 2020 року до 5 травня 2023 року [1, с. 1-4; 2, с. 1-8].

Збудник SARS-CoV-2 продовжує еволюціонувати, породжуючи нові варіанти, що робить прогнозування перебігу пандемії COVID-19 надто непередбачуваним для визнання захворювання ендемічним. COVID-19 залишається глобальною пандемією, але з часом, як очікується, може стати ендемічним у всьому світі, а це означає, що вірус вже не зникне і жителі певних регіонів планети повинні навчитися з ним співіснувати [2, с. 1-8; 3, с. 2-3].

В період пандемії основним інструментом моніторингу було тестування зразків верхніх дихальних шляхів, спочатку переважно за допомогою полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР), із поступовим збільшенням використання швидких антигенних тестів. Геномне секвенування залишкових зразків після ПЛР забезпечувало вірусологічний моніторинг для відстеження

нових варіантів та моделювання майбутніх хвиль захворювання. Однак, після завершення пандемії, масштаби такого тестування, а також систематична звітність та аналіз результатів тестів почали зменшуватись. Таким чином, основними джерелами даних про поширеність інфекції SARS-CoV-2 та COVID-19 стали дані про госпіталізацію та смертність [4, с.], що призвело до того, що інформація щодо реальної поширеності інфекції SARS-CoV-2 та COVID-19 стала обмеженою.

Моніторинг стічних вод на наявність вірусу SARS-CoV-2 стає все більш ефективним компонентом стратегії охорони здоров'я, спрямованої на контроль поширення COVID-19. Оскільки SARS-CoV-2 виділяється з фекаліями інфікованих осіб, як симптомних, так і безсимптомних, спостереження за стічними водами забезпечує потужний, неінвазивний метод відстеження вірусу на рівні популяції. Такий підхід дозволяє раннє виявлення спалахів вірусу і надає актуальну інформацію про тенденції інфікування населення навіть до появи клінічних випадків. Відтак, він є цінним інструментом у профілактиці та контролі поширення COVID-19.

З початку 2020 року світові дослідники почали демонструвати за допомогою численних доказових досліджень у різних країнах, що SARS-CoV-2 можна виявити у стічних водах, і далі вдосконалювали методи для кількісного визначення як самого SARS-CoV-2, так і його специфічних варіантів за допомогою цільових праймерів і проб, а також часткового або повного секвенування геному [4]. Відтоді дедалі більше країн доповнюють рутинне клінічне тестування регулярним моніторингом COVID-19 на рівні громади шляхом відстеження SARS-CoV-2 у пробах стічних вод.

В Україні, як і в інших частинах світу, моніторинг стічних вод став важливою стратегією профілактичної медицини, що доповнює традиційні епідеміологічні методи спостереження. Здатність виявляти вірус у стічних водах дозволяє органам охорони здоров'я ідентифікувати потенційні осередки поширення, що дає змогу запроваджувати цілеспрямовані заходи, такі як локальні карантинні заходи, проведення експрес та лабораторних досліджень спрямованих на виявлення вірусу і організація кампаній з вакцинації. Моніторинг стічних вод особливо ефективний у регіонах, де доступ до медичних послуг обмежений або інфраструктура для проведення лабораторних досліджень населення є недостатньою. Це є економічно ефективним рішенням для проведення неінвазивного відстеження латентних носіїв вірусу COVID-19 серед великої популяції населення.

Інтеграція цього методу в стратегії розвитку системи охорони здоров'я України може підвищити національну готовність до майбутніх епідеміологічних хвиль захворювання, особливо у зв'язку з новими та мутаційними варіантами вірусу. Крім того, цей підхід має потенціал для інтеграції в ширші зусилля з підготовки до пандемій, слугуючи основою для систем екологічного нагляду, які можуть відстежувати не лише SARS-CoV-2, але й інші патогени.

1. World Health Organization et al. Wastewater surveillance of SARS-CoV-2: questions and answers (Q&A). – World Health Organization. Regional Office for Europe, 2022. – №. WHO/EURO: 2022-5274-45038-64164.
2. McClary-Gutierrez JS, Mattioli MC, Marcenac P, et al. SARS-CoV-2 Wastewater Surveillance for Public Health Action. Emerg Infect Dis. 2021; 27 (9): 1-8. doi: 10.3201/eid2709.210753
3. Environmental surveillance for SARS-CoV-2 to complement public health surveillance. Interim guidance. 14 April 2022. Geneva: World Health Organization; 2022 (<https://www.who.int/publications/i/item/WHO-HEP-ECHWSH-2022.1>, accessed 14 April 2022).
4. Silk BJ, Scobie HM, Duck WM, et al. COVID-19 Surveillance After Expiration of the Public Health Emergency Declaration – United States, May 11, 2023. MMWR Morb Mortal Wkly Rep. 2023 May 12; 72 (19): 523-528. doi: 10.15585/mmwr.mm7219e1.

ХВОРОБА ОСГУДА-ШЛЯТТЕРА. МЕТОДИ ЛІКУВАННЯ. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Ісаєв Данило Дмитрович

студент, Харківський національний медичний університет

Веснін Володимир Вікторович

кандидат медичних наук, доцент

кафедри травматології та ортопедії,

Харківський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5788/>

Актуальність теми. Хвороба Осгуда-Шляттера (ХОШ) – остеохондропатія горбистості великогомілкової кістки – захворювання, яке виникає внаслідок мікротравм і запалення горбистості великогомілкової кістки під дією постійного натягу сухожилля чотириголового м'яза стегна. Хвороба є однією з найпоширеніших причин болю в колінах у скелетно незрілих спортсменів-підлітків. Початок збігається з стрибками активного росту підлітків у віці від 10 до 15 років для хлопчиків і від 8 до 13 років для дівчат. У підлітків віком від 12 до 15 років поширеність хвороби Осгуда Шляттера становить 9,8% (11,4% у чоловіків, 8,3% у жінок) [1].

Факторами ризику можуть бути активні заняття спортом з великим навантаженням на колінний суглоб: баскетбол, футбол, волейбол, гімнастика, стрибки у довжину і т.д.

Хвороба проявляється болючою шишкою, яка з'являється на передній нижній поверхні коліна. Біль виникає при навантаженні і зникає у стані спокою. Симптоми зникають при лікуванні, але можуть бути рецидиви протягом 12-24 місяців допоки не зникнуть повністю з закінченням формування скелета.

Діагноз ставлять на основі симптомів та рентгенівських знімків.

Мета дослідження. Розглянути та визначити найбільш ефективні методи лікування хвороби Осгуда-Шляттера.

Матеріали і методи. Оглядове дослідження проведено з використанням наукометричних медичних джерел (PubMed, Medscape, Cochrane Library та ін.).

Результати. Лікують двома методами – хірургічним та консервативним. Консервативне лікування є основним методом при хворобі Шляттера, оскільки у більшості випадків симптоми зникають після завершення росту кісток. Рекомендовано дотримуватися режиму обмеження фізичних навантажень: уникати бігу та стрибків. Це дозволяє знизити механічний тиск на зону кріплення сухожилля.

Застосовують фізіотерапію та лікувальну гімнастику. Спеціальні вправи для розтягування та зміцнення м'язів навколо колінного суглоба допомагають зменшити напругу на ділянку прикріплення сухожилля до кістки.

Больовий синдром та запалення знімаються нестероїдними протизапальними засобами, такими як ібупрофен.

Хірургічне втручання при хворобі Шляттера рідко потрібне і призначається лише в тих випадках, коли симптоми не зникають після завершення росту або коли є значні деформації, що впливають на функціонування кінцівки.

Можливе оперативне видалення фрагментів кістки або кальцифікованих частин у випадках, коли на горбистості великогомілкової кістки є кальцифікати, які не зникають самостійно та викликають постійний біль.

Також можлива пластика сухожиль, якщо запалене сухожилля залишається джерелом болю.

У рідкісних випадках може знадобитися хірургічне втручання для стабілізації горбистості кістки, якщо вона значно зміщена або деформована.

Висновок. Консервативне лікування є ефективним для більшості пацієнтів із хворобою Шляттера, особливо якщо вони обмежують фізичну активність і дотримуються рекомендацій щодо фізіотерапії та застосування НПЗЗ. Хірургічне лікування застосовується лише у важких випадках, коли симптоми не зникають після завершення росту кісток або спостерігаються значні деформації.

Список використаних джерел:

1. Smith JM, Varacallo M. Osgood-Schlatter Disease https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK441995/?report=reader#_NBK441995_pubdet_
2. Bhatia, M., & Chopra, A. (2017). Osgood-Schlatter disease: A systematic review of literature. *Journal of Clinical Orthopaedics and Trauma*, 8(1), 13-19.
3. De Lucena, G. L., dos Santos Gomes, C. R., & Kessler, F. H. (2017). Osgood-Schlatter disease: A conservative approach with the use of physiotherapy and icing. *Orthopaedic Reviews*, 9(2), 13-17.

ЗНАЧЕННЯ ІНДЕКСУ ФЕДОРОВА-ВОЛОДКІНОЇ У ДІТЕЙ 7,12,15 РОКІВ З ХРОНІЧНИМ КАТАРАЛЬНИМ ГІНГІВІТОМ, ЩО ПРОЖИВАЮТЬ У РІЗНИХ ЗА ЕКОЛОГІЧНОЮ СИТУАЦІЄЮ РЕГІОНАХ

Малко Наталія Володимирівна

кандидат медичних наук, кафедра стоматології
дитячого віку, Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького

Солина Наталія Миронівна

асистент, кафедра стоматології дитячого віку,
Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького

Гірчак Галина Василівна

кандидат медичних наук, кафедра стоматології
дитячого віку, Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5755/>

Оцінюючи екологічну ситуацію у Львівській області загалом, спостерігається ряд тенденцій як негативного, так і позитивного характеру. З одного боку, існує декілька районів значного забруднення навколишнього середовища та екологічної загрози, а з іншого, в регіоні знаходяться декілька місцевостей з чистим та привабливим середовищем і природними заповідниками. Багаточисленні дослідження свідчать, що у дітей, які проживають в умовах несприятливого довкілля спостерігається високий рівень основних стоматологічних захворювань [1, 2]. Особливу тривогу викликає збільшення частоти захворювань пародонта, поряд з значною поширеністю карієсу [3, 4]. Патологія пародонта, як правило, починає формуватись у дитячому віці, досягає максимуму в період статевого дозрівання і залишається високою на протязі всього життя.

Мета дослідження. Вивчити гігієнічний стан порожнини рота у дітей, що проживають на екологічно забруднених територіях.

Матеріал і методи дослідження. Для оцінки стану тканин пародонта обстежено 642 дитини (основна група) міст Яворів та Жидачів Львівської області, які характеризуються високим рівнем забруднення, а також йод-, фтор-дефіцитом (ЕЗР). Групу порівняння склали 214 дітей м. Львова, який належить до екологічно чистого регіону (ЕЧР). Обстеження проведено у ключових вікових групах 7,12,15 років згідно з рекомендаціями ВООЗ.

Результати дослідження та їх обговорення. Оцінка стану порожнини рота за індексом Федорова-Володкіної показала, що добрий стан гігієни ротової порожнини визначено у $14,98 \pm 1,41$ % оглянутих дітей основної групи, що було менше стосовно даних групи порівняння ($29,44 \pm 3,12$ %, $p < 0,01$). Критерію задовільного стану гігієни порожнини рота відповідали $39,56 \pm 1,93$ %

обстежених основної групи та $50,47 \pm 3,42$ % оглянутих групи порівняння, $p < 0,05$. У той же час, незадовільну гігієну ротової порожнини відзначали у $30,37 \pm 1,81$ % дітей з ЕЗР та у $14,95 \pm 2,44$ % осіб, що проживали у ЕЧР, $p < 0,01$. Поганий стан гігієни ротової порожнини зафіксовано у 82 дітей основної групи ($12,77 \pm 1,31$) % та у 9 осіб ($4,21 \pm 1,37$) % групи порівняння ($p < 0,01$). Дуже поганий гігієнічний стан ротової порожнини виявлено у 15 дітей основної групи ($2,33 \pm 0,59$ %) та у 2 осіб групи порівняння ($0,93 \pm 0,31$ %). Для детальнішого аналізу ми порівняли індекс Федорова-Володкіної у дітей груп дослідження залежно від віку. Встановлено, що у 7-річних дітей з ХКГ, що проживають у ЕЗР, індекс ГІ становить $1,18 \pm 0,05$ бала, що вище стосовно даних у їх однолітків з ХКГ, що проживають у ЕЧР ($0,61 \pm 0,06$ бала), $p < 0,01$), причому дані індексних оцінок обох груп знаходились у межах добрих значень індексу ГІ. У 12-річних дітей, хворих на ХКГ, значення індексу перевищувало аналогічне, у порівнянні з дітьми із групи порівняння, у 1,5 рази ($1,86 \pm 0,08$ бала проти $1,22 \pm 0,05$ бала, $p < 0,01$). У дітей з ХКГ основної групи, у 12-річному віці, дані індексу відповідали задовільному стану гігієни ротової порожнини, а у їх однолітків з ХКГ групи порівняння, характеризувались як добрий гігієнічний стан ротової порожнини. У 15-річному віці, у дітей з ХКГ основної групи, індекс ГІ характеризувався як незадовільний зі значенням $2,15 \pm 0,08$ бала та був вище, ніж у їх однолітків з групи порівняння ($1,83 \pm 0,07$ бала), $p < 0,01$), гігієнічний стан порожнини рота яких знаходився у межах задовільного. Слід зауважити, що у 12-річних та 15-річних дітей основної групи значення індексу Федорова-Володкіної були вище, ніж у 7-річних дітей цієї ж групи.

Таким чином, у середньому, у дітей з ХКГ основної групи гігієнічний індекс Федорова-Володкіної характеризувався як задовільний, тоді як у оглянутих групи порівняння дані індексу гігієни оцінювались як добрий гігієнічний стан ротової порожнини зі значенням $1,22 \pm 0,05$ бала, $p < 0,01$.

Список використаних джерел:

1. Бабієнко ВВ, Михайленко ВЛ. Гігієнічна оцінка впливу довкілля на здоров'я дітей сільської місцевості півдня України. Проблеми екології та медицини. 2015; 19.1-2: 3-6.
2. Борисова ІВ Стимулювання медико-гігієнічної активності молоді – важливий напрямок поліпшення стоматологічного здоров'я. Україна. Здоров'я нації. 2016; 3: 70-75.
3. Каськова ЛФ, Гончаренко ВА. Оцінка навичок гігієни порожнини рота у дітей з хронічним катаральним гінгівітом на фоні інсулінозалежного цукрового діабету за результатами анкетування. Вісник проблем біології і медицини. 2020; 4: 342-346.
4. Хоменко ЛО, Остапко ОІ, Біденко НВ. Вплив стану організму на стоматологічні захворювання у дітей та підлітків. Медична наука України. 2016. 12. 1-2: 58-62.

ЗДОРОВ'Я ЖІНКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Панченко Галина Юріївна

кандидат медичних наук, доцент,
кафедра внутрішньої медицини № 1,
Харківський національний медичний університет

Панченко Микола Володимирович

доктор медичних наук, професор,
декан, кафедра офтальмології,
Харківський національний медичний університет

Гончарь Олексій Володимирович

кандидат медичних наук, доцент, кафедра пропедевтики
внутрішньої медицини, медсестринства та біоетики,
Харківський національний медичний університет

Гончарь Олена Миколаївна

кандидат медичних наук, асистент, кафедра офтальмології,
Харківський національний медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5797/>

Повномасштабна війна Росії проти України вплинула на повсякденне життя абсолютної більшості населення країни, але особливо вразливою категорією є жінки та діти. Це стосується не тільки України але й інших «гарячих точок» планети де відбуваються збройні сутички. Крах системи охорони здоров'я та соціальної підтримки лягає тяжким тягарем на їхнє здоров'я. Важливість цієї проблеми обумовило появу резолюції Європейського парламенту в травні 2022 року «Вплив війни проти України на жінок».

Мета дослідження виокремити загальні групи жінок та аналіз тенденцій захворюваності, щоб розуміти які пріоритетні завдання стоять перед системою охорони здоров'я жінок в Україні під час та після воєнної агресії.

Вплив збройних конфліктів на здоров'я жінок розглядається у кількох аспектах, зокрема здоров'я жінки, материнська смертність, погіршення психічного здоров'я, сексуальне насильство (з боку солдатів-чоловіків або домашнього насильства). До того ж за статистичними даними системи МОЗ України, 64 % медичних працівників країни становлять жінки, і багато хто з них ризикує своїм життям, надаючи медичні послуги як цивільному населенню, так і військовим в умовах обстрілів та бойових дій. Також потребує уваги розподіл жінок на групи: жінки, які проживають у зоні конфлікту, тимчасово переміщені особи та біженці (адже станом на 31 липня 2024 р. дорослі жінки становлять 45,3 % українських біженців). З іншого боку, багато жінок приєдналися до лав ЗСУ, загальна чисельність військовослужбовиць складає понад 48 тисяч (станом на

вересень 2024 р.). Отже, під час збройного конфлікту маємо досить різноманітні категорії жінок, постає питання на які аспекти здоров'я варто звернути увагу?

Жінки, які не залишають район конфлікту, часто це бідні та вразливі групи, саме вони схильні до підвищеного ризику захворюваності та смертності внаслідок прямого насильства та погіршення умов життя. Слід зазначити, що середня тривалість життя жінок в Україні скоротилася на 5,3 р. в 2023 році порівняно з 2020 роком.

Однією з найбільш серйозних проблем під час збройних конфліктів постає збільшення материнської та дитячої смертності, на це звертають увагу ряд досліджень [1-3]. Жінки у зонах конфліктів змушені народжувати у вкрай неоптимальних умовах та часто незахищених районах. Привертає увагу висновок, що наслідки збройного конфлікту для смертності статистично незначущі для конфліктів низької інтенсивності, але швидко зростають під час конфліктів високої інтенсивності та після гострої фази конфлікту [1]. Точні дані про смертність в Україні на даний момент недоступні, але можемо прогнозувати, що інтенсивні бойові дії на території України безумовно мають вплив також й на показники материнської смертності.

Вкрай важливим чинником здоров'я жінок під час війни є психологічне здоров'я. У період збройних конфліктів жінки мають більш високий рівень психологічних розладів [4, 5]. Проблеми з психічним здоров'ям виникають не лише через насильство, пов'язане з війною. Вони виникають через повсякденні стресові фактори, пов'язані з незахищеністю людини, бідністю, вимушеним переміщенням, порушенням підтримки сім'ї та громади, а також втратою житла та засобів до існування. Це характерно як для жінок, які перебувають у зоні конфлікту, так і біженців. Найбільш поширеними станами є депресія, тривога та психосоматичні проблеми, такі як безсоння [6].

Постійне емоційне напруження призводить до поширення та загострення серцево-судинних захворювань серед населення країни, зокрема і жінок. Все більше доказів підтверджує вплив психологічних факторів, таких як травматичний досвід і посттравматичний стресовий розлад, на розвиток артеріальної гіпертензії [7]. Цікаве дослідження групи вчених з Польщі, Бельгії та Швейцарії спрямоване на оцінку впливу стресу, спричиненого війною, на артеріальну гіпертензію та серцево-судинні захворювання у жінок-біженок з України, які переїхали до Польщі. Як сподіваються вчені, це дасть нові докази впливу стресу на артеріальний тиск і серцево-судинний ризик. Також результати можуть бути екстрапольовані на інші групи населення, які зазнають впливу збройного конфлікту, та біженців по всьому світу [8].

Поточні дослідження надають фрагментарні дані про те, як воєнні дії опосередковано впливають на здоров'я жінок усіх категорій через недоїдання, фізичні травми, інфекційні захворювання, стрес, погане сексуальне і репродуктивне здоров'я. За наявними даними, смертність жінок

репродуктивного віку, що живуть поблизу вогнищ конфліктів високої інтенсивності, втричі вища, ніж у жінок у мирних умовах [1].

Аналіз даних показав, що пріоритетним завданням охорони здоров'я жінок, полягає у розробці та реалізації комплексу профілактичних заходів щодо зниження впливу психологічних факторів та корегування психосоматичних розладів у жінок різних категорій. Отже, при накопиченні медичної інформації та даних по захворюваності, необхідна розробка лікувально-діагностичних алгоритмів та рекомендацій, що дасть можливість вирішити завдання, які стоять перед системою охорони здоров'я жінок країни в умовах та після збройного конфлікту.

Список літератури:

1. Bendavid E., Boerma T., Akseer N., Langer A., Malembaka E.B., Okiro E.A. et al. The effects of armed conflict on the health of women and children // *The Lancet*. – 2021. – Vol. 397 (10273). – P. 522-32. doi:10.1016/S0140-6736(21)00131-8.
2. Gautam D., Ryan G. A., McAuliffe F. M., Purandare N. Armed conflict-Women: Most affected but least responsible // *Int J Gynaecol Obstet*. – 2022. – Vol. 160 (2). – P. 450-451. doi: 10.1002/ijgo.14360.
3. Jawad M., Hone T., Vamos E.P., Cetorelli V., Millett C. Implications of armed conflict for maternal and child health: A regression analysis of data from 181 countries for 2000-2019 // *PLoS Med*. – 2021. – Vol. 18 (9). – P. e1003810. doi: 10.1371/journal.pmed.1003810.
4. Пиголенко І. В., Пиголенко Ю. А., Кукса К. М. Вплив воєнного конфлікту на психічне здоров'я українців // *Науковий журнал «Габітус»*. – 2023. – № 45. – С. 243-248. doi:10.32782/2663-5208.2023.45.40
5. Волкова О. М. Психологічна корекція емоційного стану жінок під час війни: порівняльний аспект за ознакою проживання на території України і проживання за кордоном // *Політ. Сучасні проблеми науки: тези доповідей XXIV Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених*. – Національний авіаційний університет. – Київ, 2024 – С. 97-99.
6. Фадєєнко Г. Д., Буряковська О. О. Характер порушень сну та якість життя на тлі стресу у пацієнтів з помірним та високим кардіоваскулярним ризиком // *Український терапевтичний журнал*. – 2023. – № 2. – С. 19-24. doi: 10.30978/UTJ2023-2-19.
7. Коваль С. М., Резнік Л. А., Старченко Т. Г. Особливості перебігу артеріальної гіпертензії у хворих після перебування в зоні бойових дій на Харківщині // *Український терапевтичний журнал*. – 2023. – № 3. – С. 5-12. doi: 10.30978/UTJ2023-3-5.

8. Shalimova A., Stoenoiu M. S., Cubala W. J., Burnier M., Persu A., Narkiewicz K. The impact of war on the development and progression of arterial hypertension and cardiovascular disease: protocol of a prospective study among Ukrainian female refugees // Front. Cardiovasc. Med. – 2024. – Vol. 10:1324367. doi: 10.3389/fcvm.2023.1324367.

ПЕРЕТРАВЛЕННЯ КРОХМАЛЮ ТА РОСЛИННОЇ КЛІТКОВИНИ У ХВОРИХ З ПОЄДНАНИМИ ХВОРОБАМИ ШЛУНКА ТА ПЕЧІНКИ

Скубицька Людмила Дмитрівна

викладач, кафедра фізіології,

Дніпровський державний медичний університет

ORCID: 0000-0002-4153-9446

Попова Тетяна Вікторівна

кандидат біологічних наук, викладач, кафедра фізіології,

Дніпровський державний медичний університет

ORCID: 0000-0001-9627-330X

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5806/>

Поєднані захворювання шлунку та органів гепатобіліарної системи стрімко зростають в умовах посилення стресогеності особливо в роки війни і є актуальним питанням у сучасній медицині. Гастрит і дуоденіт досить часто виявляється з хворобами печінки. Поширеним ускладненням коморбідного їх перебігу є зміни функції кишківника, а саме його мікробіоценозу, що тісно пов'язаний із процесами засвоєння компонентів їжі [1, с.46].

Мета. В даному дослідженні ми вивчили крохмаль та перетравлену рослину клітковину в капрограмах хворих на гастрит та хворих на гастродуоденіт поєднаний з гепатитом.

Методи. В умовах стаціонару лікарні Мечникова за результатами загальноклінічних досліджень були сформовані дві групи хворих, чоловіки від 28 до 55 років: I група (26 осіб) з хронічним гастритом, II група (22 осіб) – з хронічним гастродуоденітом поєднаним із хронічним гепатитом. Показники капрограми: крохмаль та рослину клітковину характеризували за В. М. Самаріною, мінімальна ступінь (+), середня (++) , виражена (+++).

Результати. У переважної більшості майже 80% хворих I групи перетравлену рослину клітковину в калі не виявлено, тоді як у II групі цей показник був відсутній у 46,6% осіб. У 3,3% хворих I групи встановлена виражена ступінь даного показника, коли у пацієнтів II групи він виявлений у 10% хворих. Тож, погіршення процесів розщеплення та засвоєння рослинної

клітковини спостерігаються особливо у людей з декількома патологіями (II групи), що ймовірно пов'язано з супутньою патологією печінки, запаленням дванадцятипалої кишки. За даними сучасних досліджень, пацієнти з гепатитом та цирозом близько у 65% випадків мають кишкові розлади пов'язанні з запальними змінами шлунка, кишківника, порушеннями всмоктування нутрієнтів і власне запаленням печінки [2, с. 204]. Цьому також сприяє гіпосекреція шлунка, прискорена моторика, порушення всмоктування вуглеводів в кишківнику. Маркером засвоєння останніх є крохмаль і в обох групах цей показник в калі був виявлений найбільше в мінімальних та середніх кількостях, але переважно у хворих із декількома патологіями, а це 43,3% порівняно з 16,6% хворими на хронічний гастрит. У одного хворого з супутнім гепатитом виявлена висока ступінь крохмалю, що вказує на ознаки амілореї. Науковці відмічають, що наявність крохмалю в калі свідчить про недостатність ферменту амілази підшлункової залози, а також це може бути пов'язано з інактивацією амілази слини кислим рН шлункового соку в разі гастриту з підвищеною секреторною функцією НСІ, рефлюксогастриту. Коваль В. Ю. в своєму дослідженні вказав, що амілорея, однаково проявляється при всіх формах хронічного панкреатиту [3, с. 56]. Тож, наші результати свідчать, що хворі II групи, ймовірно, мають функціональні зміни в підшлунковій залозі, при тому, що на етапі обстеження структурних змін в залозі не відмічалось.

Висновок. В більшій мірі у хворих на гастродуоденіт і супутній гепатит встановлено гірше перетравлення рослинної клітковини та засвоєння вуглеводів, що може свідчити про недостатнє жовчоутворення печінки, функціональні порушення слизової шлунка, гіперсекреції, дуоденіту, ферментної недостатності підшлункової залози.

Список літератури

1. Бабенко О. І. Вісь кишечник печінка: шляхи збереження гомеостазу організму. Історичні аспекти та сучасний стан проблеми. Огляд літератури. *Сучасна гастроентерологія*. 2024. Т. 24. No 2. С. 46-55.
2. Alkaade S., Vareedayah A.A. A primer on exocrine pancreatic insufficiency, fat malabsorption, and fatty acid abnormalities. *Perspectives in Exocrine Pancreatic Insufficiency*. 2017. Vol. 23, No 12. P. 203-209.
3. Коваль В. Ю. Клініко-діагностичні аспекти хронічних панкреатитів на Закарпатті. *Практикуючий лікар*. 2013. No 13. С. 56-58.

**DIENTAMOEBA FRAGILIS.
МІКРОСКОПІЧНИЙ МЕТОД ДІАГНОСТИКИ**

Чигиринська Ніла Анатоліївна

старший науковий співробітник,

ДУ «Інститут мікробіології та імунології ім. І.І. Мечникова

Національної академії медичних наук України», м. Харків, Україна /

лабораторія нових та маловивчених інфекційних захворювань

ORCID: 0000-0002-1538-9149

Тимченко Олена Миколаївна

кандидат медичних наук, провідний науковий співробітник,

ДУ «Інститут мікробіології та імунології ім. І.І. Мечникова

Національної академії медичних наук України», м. Харків, Україна /

лабораторія нових та маловивчених інфекційних захворювань

ORCID: 0000-0003-3548-1011

Костиця Ірина Анатоліївна

науковий співробітник,

ДУ «Інститут мікробіології та імунології ім. І.І. Мечникова

Національної академії медичних наук України», м. Харків, Україна /

лабораторія нових та маловивчених інфекційних захворювань

ORCID: 0000-0003-0362-5754

Кириченко Ігор Іванович

кандидат медичних наук, Військово-медичний клінічний центр

Північного регіону МО України / заступник командира

ORCID: 0000-0002-7623-9339

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5776/>

Dientamoeba fragilis – анаеробний, одноклітинний паразит шлунково-кишкового тракту (ШКТ) людей і тварин, який досі викликає питання щодо його біології, життєвого циклу і патогенності. У людей відмічають симптоми шлунково-кишкового захворювання, хронічний біль у животі, діарею [1, 2, 3, 4, 5]. Паразит не є інвазивним, дієнтамеби схильні інфікувати крипти слизової оболонки товстого кишечника від сліпої кишки до прямої кишки, що може викликати еозинофільну запальну реакцію слизової оболонки товстої кишки, і, як наслідок, появу симптомів хвороби [6].

Молекулярно-генетичні та імунологічні методи діагностики дієнтамебіазу характеризуються вищою чутливістю і специфічністю, меншою праце- та часозатратністю, але на сьогодні класичні методи мікроскопії, завдяки технічній доступності та відносній дешевизні, залишаються широко вживаними в різних країнах світу при проведенні лабораторного обстеження з метою діагностики

кишкових паразитарних інвазій (КПІ), спричинюваних *D. fragilis*. [7-14]. Метою дослідження є підвищення ефективності діагностики протозойних кишкових хвороб за допомогою мікроскопічного методу.

Дослідження проводили в лабораторії нових та маловивчених інфекційних захворювань (ЛНМІЗ) Державної установи «Інститут мікробіології та імунології ім. І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (ДУ «ІМІ НАМН»).

За критеріями наявності симптомів захворювань ШКТ (діарея, нестійкість випорожнень, біль у животі, метеоризм, блювання, нудота, відрижка тощо) та анамнестичних даних було відібрано 302 зразки біологічного матеріалу (калу) від хворих на стаціонарному лікуванні.

Кал (фекалії) є основним типом біологічного матеріалу, що найчастіше досліджується (при виконанні наукових робіт та у медичній і ветеринарній практиці) з метою виявлення кишкових протозойних паразитів. Тому методи (способи) фарбування для мікроскопічного виявлення кишкових протозойних паразитів, зокрема *D. fragilis* зазвичай описуються в контексті їх використання саме для фарбування мазків фекалій [15-18].

Для відбору зразків калу (ЗК) використовували стерильні спеціальні одноразові контейнери промислового виробництва. При відборі ЗК слід запобігати потраплянню в контейнер сечі, змивної води, часток ґрунту та іншого не притаманного фекаліям матеріалу. Внесений у контейнер ЗК необхідно ретельно гомогенізувати із розчином консерванту, після чого контейнер слід герметично закрити кришкою для запобігання проливу вмісту. Маркування контейнеру повинно включати дані: П.І.Б. пацієнта (або № направлення та код зразку); дату і час відбору зразку; тип біологічного матеріалу (якщо останній не є ЗК); наявність або відсутність консерванту (додаткове маркування ємності).

Для проведення мікроскопічного дослідження з метою виявлення кишкових паразитів необхідно відібрати ЗК не менш ніж 1,5 - 2,0 г. У різних порціях і шарах фекалій концентрація кишкових паразитів може суттєво варіювати, тому зразок відбирається із декількох його місць – частково із зовнішнього шару та – із внутрішньої зони кінцевої порції.

Термін надходження ЗК у лабораторію не повинен перевищувати: 30 хвилин ЗК без консерванту (для виявлення рухливих форм кишкових найпростіших і личинок геогельмінтів); до 7-10 діб ЗК з консервантом (від часу останньої дефекації і відбору зразка). Більша тривалість зберігання і транспортування ЗК призводить до суттєвого погіршення морфології найпростіших і гельмінтів, які підлягають виявленню методами мікроскопії, а також до надмірного розмноження у ЗК без консерванту присутніх мікроорганізмів, насамперед – дріжджів та інших грибів, що у цілому робить ЗК непридатними для діагностичних досліджень (англ. «undiagnosable»). На всіх етапах маршруту (від відбору, транспортування, надходження, реєстрації, первинної обробки) до початку проведення мікроскопічних досліджень ЗК належить зберігати у прохолодних умовах (при $t^{\circ} = 4 - 6^{\circ}C$). Заморожування ЗК не допускається (заморожування та відтавання призводить

до руйнування кишкових паразитів із втратою їх діагностично-важливих мікроскопічних характеристик).

Процедура первинної обробки ЗК для їх тривалого зберігання (за умови надходження «без консерванту») полягає в їх стабілізації консервантами, якими слугують: 10,0 % формалін (formalin, FOR), або натрію ацетат-оцтова кислота-формалін (sodium acetate-acetic acid-formalin, SAF). Розчин 10,0 % FOR – додається в контейнер із ЗК у співвідношенні об'ємів 1:1, а консервант SAF у співвідношенні об'ємів 3:1 відповідно. Після внесення консервантів у контейнер із ЗК останні ретельно гомогенізуються (шляхом перемішування вмонтованою ложечкою, чистою паличкою, аплікатором тощо). Контейнери із стабілізованими ЗК додатково маркуються позначками: «+ FOR» або «+SAF». Тривалість консервування – 30 хвилин (хв). Стабілізовані ЗК можуть зберігатись в холодильнику (незамороженими) упродовж 7 - 10 діб, залишаючись придатними для дослідження мікроскопічним методом.

Транспортування ЗК у лабораторію здійснюється у спеціальних контейнерах (металевому або пластиковому футлярі, біксі тощо із стійкого до автоклавування та дії дезінфектантів матеріалу) з укладеними на дно адсорбуючими серветками. За погодних умов із температурою повітря не вище 37° С немає потреби у використанні для транспортування ЗК сумок-холодильників (термоконтейнерів), якщо тривалість транспортування не перевищує 2 годин.

Ефективність мікроскопічного виявлення *D. fragilis* у зразках біологічного матеріалу залежить від багатьох чинників, але у першу чергу – від методу їх фарбування, який повинен забезпечувати надійну візуалізацію характерних ознак у забарвлених клітинах паразитів для їх ідентифікації та диференціації від морфологічно подібних «артефактів», що часто присутні у досліджуваному матеріалі: клітин дріжджеподібних грибів, лейкоцитів, макрофагів, еритроцитів, мікрокрапель жиру, неперетравленого пилку, спор, зерен крохмалю, оболонки ядер чи іншого детриту клітин рослин тощо [19, 20, 16-18]. Для ідентифікації *D. fragilis* використовують фіксовані перманентно (постійно) забарвлені мазки (ФПЗМ). Для мікроскопічного виявлення *D. fragilis* найчастіше застосовуються методи перманентного фарбування трихромом за модифікацією Вітлі (mWTS) (англ. Wheatley's modification trichrome stain) та залізним гематоксилином за Гейденгайном (HHS)(англ. Heidenhain's iron-hematoxylin stain) [20, 15-18].

Загально визнані переваги ФПЗМ включають: вищу чіткість і контрастність забарвлення клітин кишкових протозойних паразитів, що дозволяє їх легко виявляти та диференціювати від присутніх у матеріалі артефактів; придатність для мікроскопічного перегляду в умовах надвисокої потужності (синонім: в умовах високої роздільної здатності, тобто – з масляною імерсією і сумарним збільшенням мікроскопу у 1000 та більше разів), що забезпечує візуалізацію дрібних деталей будови найпростіших; практично необмежену тривалість зберігання препаратів мазків та стійкість вихідної мікроскопічної картини у них,

що уможливило їх повторний перегляд та використання таких препаратів у ролі навчальних. Проте практичне використання ФПЗМ обмежують суттєві недоліки МПФ ФМ (методи перманентного (постійного) фарбування фіксованих (сухих) мазків), насамперед: висока вартість засобів (переважно імпортованих барвників), потрібних для проведення процедур перманентного фарбування фіксованих мазків матеріалу; необхідність підбору консервантів матеріалу та фіксаторів мазків із дотримання правила їх сумісності з конкретним методом перманентного фарбування; висока праце- і часозатратність відтворення останніх; неможливість виконання певних технологічних процедур для одночасного фарбування групи мазків; короткий термін придатності і необхідність регулярного контролю якості та заміни розчинів, які використовуються для проведення перманентного фарбування мазків; загальна технологічна складність (багатоетапність) виготовлення ФПЗМ і висока залежність результатів мікроскопічної візуалізації кишкових протозойних паразитів та інших об'єктів у мазках від можливих відхилень виконання процедур фарбування; труднощі очистки стійко забарвлених предметних та покривних скелець для їх повторного використання. Крім того, на сьогодні не існує універсального (єдиного) МПФ ФМ, який би забезпечував достатньо якісне диференційне забарвлення всіх кишкових найпростіших.

Результати мікроскопії препаратів ФПЗМ вважають остаточними. Остаточний результат виявлення кишкових протозойних паразитів ґрунтувався на наявності (візуалізації) ідентифікаційних ознак/критеріїв, якими слугують такі біологічні характеристики клітин паразитів: форма, розмір, зовнішньо- і внутрішньоклітинні елементи структури, тинкторіальні властивості (із диференційним забарвленням стінок, мембран, ядер, цитоплазми, вакуолей, гранул тощо), які детально описані у ряді загальнодоступних електронно-інформаційних ресурсах (веб-сайтах), де також представлено галереї зображень паразитів і артефактів для їх розрізнення [17-21].

Загалом у 302 хворих на стаціонарному лікуванні за допомогою мікроскопічних методів ідентифіковано 39 кишкових протозойних паразитів, серед яких переважна більшість була представлена хвороботворними видами (84,6 %), а менша частка - коменсальними видами (15,4 %) ($p \leq 0,05$).

Серед ідентифікованих видів хвороботворних протозойних паразитів *D. fragilis* становила 42,4 %.

Встановлення лабораторно підтвердженого діагнозу дієнтамебіазу не передбачає визначення кількості клітин збудників у досліджуваному матеріалі, тобто ґрунтується на самому факті їх виявлення/ідентифікації [3, 4, 16, 19-22]. Однак, в усіх випадках виявлення/ідентифікації *D. fragilis* спостерігалась висока концентрація клітин цих паразитів у перманентно забарвлених (mWTS і HHS) мазках ЗК, що додатково підтверджує обґрунтованість встановленого діагнозу дієнтамебіазу.

Наявність хвороботворних кишкових паразитів у біологічному матеріалі можна виявляти різними методами: мікроскопічними, імунологічними, молекулярно-генетичними, культуральними та іншими. Мікроскопічні методи завдяки технічній доступності, відносній дешевизні, універсальній придатності для виявлення як хвороботворних, так і коменсальних паразитів та інших діагностично значимих об'єктів (дріжджеподібних грибів, еритроцитів, лейкоцитів, макрофагів, ракових клітин тощо) залишаються широко вживаними в різних країнах світу при проведенні лабораторного обстеження хворих на стаціонарному лікуванні з метою виявлення КПП.

Список літератури:

1. *Dientamoeba fragilis*. Сучасний погляд на маловивчене найпростіше. Стислий огляд / Н. А. Чигиринська, С. І. Похил, О. М. Тимченко [та ін.] // Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2022. С. 182-187. URL : <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/06/SCIENCE-INNOVATIONS-AND-EDUCATION-PROBLEMS-AND-PROSPECTS-1-3.06.22.pdf>
2. *Dientamoeba fragilis*. Методи лабораторної діагностики / Н. А. Чигиринська, О. М. Тимченко, С. І. Похил [та ін.] // The 8th International scientific and practical conference “Science and society: modern trends in a changing world” (July 8-10, 2024) MDPC Publishing, Vienna, Austria. 2024. С. 44-50. URL <https://sci-conf.com.ua/viii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-science-and-society-modern-trends-in-a-changing-world-8-10-07-2024-viden-avstriya-arhiv/>
3. Garcia L. S. *Dientamoeba fragilis*, One of the Neglected Intestinal Protozoa // J. Clin. Microbiol. 2016. Vol. 54. No 9. P. 2243-2250. DOI : 10.1128/JCM.00400-16. URL : <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5005499/#:~:text=Dientamoeba%20fragilis%20is%20a%20single,exceeds%20the%20incidence%20of%20giardiasis>
4. *Dientamoeba fragilis*, the Neglected Trichomonad of the Human Bowel / D. Stark, J. Barratt, D. Chan, J. T. Ellis // Clin. Microbiol. Rev. 2016. Vol. 29, No 3. P. 553-580. DOI : 10.1128/CMR.00076-15. URL : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27170141/#:~:text=Dientamoeba%20fragilis%20is%20a%20protozoan,in%20association%20with%20gastrointestinal%20symptoms>
5. Cacciò S. M. Molecular epidemiology of *Dientamoeba fragilis* // Acta Tropica. 2018. Vol. 184. P. 73-77. URL : DOI : 10.1016/j.actatropica.2017.06.029 ; <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0001706X17303352?via%3Diuhub>
6. El-Gayar E. K., Mokhtar A. B., Hassan W. A. Study of the pathogenic potential of *Dientamoeba fragilis* in experimentally infected mice // Parasite Epidemiology and Control. 2016. Vol. 1. P. 136-143. URL : DOI : <https://doi.org/10.1016/j.parepi.2016.05.002> ; <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S240567311630006X>

7. Korzeniewski K. Prevalence of Intestinal Protozoan Infections among European UN Peacekeepers in Chad, Central Africa // *Intern. Rev. Armed Forces Medic. Services*. 2011 Vol. 85, No. 2. P. 57-61. URL : <https://medycynatropikalna.pl/media/publications/69.pdf>.
8. Infectious diseases in German military personnel after predominantly tropical deployments: a retrospective assessment over 13 years / M. Schawaller, D. Wiemer., R. M. Hagen [et al.] // *BMJ Mil. Health* 2020. P. 1-6 URL : DOI : 10.1136/bmjmilitary-2020-001575 ; <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33257519/>
9. Epidemiology and associated microbiota changes in deployed military personnel at high risk of traveler's diarrhea / W. A. Walters, F. Reyes, G. M. Soto [et al.] // *PLoS One*. 2020. Vol. 15, No. 8. P. 0236703. URL : DOI : 10.1371/journal.pone.0236703 ; <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0236703>
10. Surveillance for Enteric Parasites among U.S. Military Personnel and Civilian Staff on Joint Task Force Base-Bravo in Soto Cano, Honduras and the Local Population in Comayagua and La Paz, Honduras / B. H. Kwa, R. Aviles, S. T. Tucker [et al.] // *Mil. Med.* 2004. Vol. 169, No. 11. P. 903-908. URL : DOI : 10.7205/milmed.169.11.903 ; <https://academic.oup.com/milmed/article/169/11/903/4283630>
11. A cross-sectional analysis of clinical presentations of and risk factors for enteric protozoan Infections in an Active Duty Population during Operation Iraqi Freedom / J. W. Downs, S. D. Putnam, D. M. Rockabrand [et al.] // *Trop. Dis. Travel. Med. Vac.* 2015. Vol. 1. P. 2. URL : DOI : 10.1186/s40794-015-0005-6 ; <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28883934/>
12. The Prevalence of Blastocystis hominis and Other Protozoan Parasites in Soldiers Returning from Peacekeeping Missions / A. Duda, D. Kosik-Bogacka, N. Lanocha-Arendarczyk [et al.] // *Am. J. Trop. Med. Hyg.* 2015. Vol. 92, No. 4. P. 805-806. URL : DOI : 10.4269/ajtmh.14-0344 ; <https://www.ajtmh.org/view/journals/tpmd/92/4/article-p805.xml>
13. Korzeniewski K., Augustynowicz A., Lass A. Intestinal parasites in Polish community on the example of military environment // *Int. Marit. Health*. 2014. Vol. 65, No. 4. P. 216-222. URL : DOI : 10.5603/IMH.2014.0041.
14. Korzeniewski K. Elimination of Intestinal Parasites among Polish Soldiers Deployed to Afghanistan, 2010-2014. // *Intern. Rev. Armed Forces Medic. Services*. 2015. Vol. 89, No. 2. P. 42-50. URL : <https://medycynatropikalna.pl/media/publications/113.Pdf>.
15. Detection of intestinal protozoa in the clinical laboratory / I. H. McHardy, M. Wu, R. Shimizu-Cohen // *J. Clin. Microbiol.* 2014. Vol. 52, No. 3. P. 712-720. URL : DOI : 10.1128/JCM.02877-13
16. Clinical and Laboratory Standards Institute (CLSI). Procedures for the Recovery and Identification of Parasites from Intestinal Tract; Approved Guideline – Second Edition / L. S. Garcia, J. L. Campbell, T. R. Fritsche [et al.] // CLSI document M28-A2. 2005. Vol. 25, No. 16. URL : https://clsi.org/media/1460/m28a2_sample.pdf.

17. CDC: DPDx – Laboratory Identification of Parasites of Public Health Concern. Centers for Disease Control and Prevention. Website accessed 30 June 2024. URL : <https://www.cdc.gov/dpdx/diagnosticprocedures/index.html> .
18. Library catalog of publications WHO: Basic laboratory methods in medical parasitology. World Health Organization, Geneva, 1994. 131 p. URL: who.int/iris/bitstream/10665/141252/1/5225032508.pdf.
19. Garcia L. S. Diagnostic medical parasitology, 6th ed. ASM Press, Washington, DC. 2016. 1202 p. URL : https://books.google.com.ua/books/about/Diagnostic_Medical_Parasitology.html?id=TQysBAAAQBAJ&redir_esc=y.
20. Practical Guidance for Clinical Microbiology Laboratories: Laboratory Diagnosis of Parasites from the Gastrointestinal Tract / L. S. Garcia, M. Arrowood, E. Kokoskin [et al.] // Clin. Microbiol. Rev. 2017. Vol. 31, Is. 1 : e00025-17. URL : DOI: 10.1128/CMR.00025-17.
21. PARA-SITE Online. Medical Chemical Corporation (MCC). 2015. URL : <http://www.med-chem.com/para-site.php>.
22. CDC. Parasites – Dientamoeba fragilis infection. URL : www.cdc.gov/dpdx/dientamoeba/index.html

PATHOMORPHOLOGICAL CHANGES IN EPITHELIOMA IN DOGS

Vita Lohvinova

candidate of veterinary sciences, associate professor,

Dnipropetrovsk State Agrarian and

Economic University, Dnipro, Ukraine

ORCID: 0000-0002-2084-6850

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5789/>

Relevance. Sebaceous epithelioma is characterized by solid nodules, which may be solitary or multiple. Statistical data indicate that tumors are more frequently found in middle-aged and older dogs and are often localized on the head, ears, and back. There is a breed predisposition to this tumor: cocker spaniel, Lhasa Apso, Shih Tzu, Siberian Husky, Irish Setter, and Alaskan Malamute [1]. The diagnosis of skin tumors is primarily conducted using classical histological methods. Histopathologically, moderate lobular unevenness is observed, along with the proliferation of basaloid cells with a small number of well-differentiated sebocytes, surrounded by interlobular stroma [1, 3]. The improvement of these methods, complemented by immunohistochemical and electron microscopy studies, allows for increased accuracy in determining the stage and, in particular, malignancy, prognosis, and the most adequate treatment. In veterinary medicine, the treatment of skin tumors is influenced by economic factors. Thus, the therapeutic approach involves certain limitations. Surgical treatment is mainly considered, which in most cases may be the only recommended treatment [2].

Research Objective. To identify pathological changes in epithelioma in dogs.

Materials and Methods. We studied 7 dogs with skin neoplasia at the "Panda" veterinary clinic over the past six months. Histological examinations were conducted to identify tumor growth. Among the animals studied, two were confirmed to have epithelioma.

Results. The first animal was an 11-year-old Cocker Spaniel with a neoplasm on the right hind limb; the tumor was solid, and the regional lymph node was hardened. The second animal was a 6-year-old Sarmat German Shepherd with a solitary formation on the hind limb. The mass was dense, round, heterogeneous, inflamed, independent of the soft tissues, and the lymph nodes were non-reactive, measuring 10-15 cm. The neoplasm had increased in size over the past six months. All animals were diagnosed based on histological and cytological studies, and surgical removal of the tumors was performed.

The histological examination result for the first animal indicated sebaceous gland epithelioma. A predominance of basal reserve cells was noted, showing pronounced mitotic activity, with cells organized into lobules, strands, and columns. Sebocytes were seen only as individual cells within the tumor mass or as small aggregates. No metastases were found in the regional lymph node. The histological picture of the reactive benign lymph node showed, just beneath the capsule, a paracortical zone with lymphoid follicles containing germinal centers, indicating an intense immune response, apparently to a secondary infection of the tumor. For the second animal, microscopic description: the dermis showed proliferation of the epithelium of the sebaceous glands around hair follicles, some of which were enlarged forming keratinous cysts with purulence and a pronounced inflammatory infiltrate in the stroma (neutrophilic and lymphoplasmacytic).

Conclusion: Pathohistological studies confirmed the diagnosis of epithelioma. In our study, 28.57% of cases were sebaceous gland tumors. A benign tumor was diagnosed and treated surgically. No recurrences were observed after removal.

References:

1. Oncology in Senior Animals with Clinical Cases by Juan Carlos Cartagena Albertus, Adrián Romairone Duarte. September, 2019.
2. Animal Oncology by S Sivaseelan. January, 2020.
3. Withrow and Macewen's small animal clinical oncology. Saunders, 2013. Chapter 32.

THERMOGRAPHIC WAVELET ANALYSIS OF CARBON FIBER COMPOSITES

Alexander Pysarenko

associate professor, PhD, Odessa State

Academy of Civil Engineering and Architecture

ORCID: 0000-0001-5938-4107

Internet address of the article on web-site:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5758/>

Infrared analyzers are now widely used for non-destructive testing of a large number of components made of composite materials in various industries [1]. Infrared thermography has emerged as a viable alternative to other more traditional non-destructive evaluation methods for testing a wide range of materials and structures. As a non-contact method, its ability to test large areas in short periods of time justifies a large amount of work and technical research. Interest in this technique has also been supported by the development of increasingly powerful equipment and data analysis tools in recent years.

The thermographic method typically involves applying heat to the part and using very sensitive infrared cameras to observe temperature transients on the surface of the sample [2, 3]. Anomalies in the part, such as voids, cavities or density changes, will change the temperature distribution and will be interpreted by the infrared camera as brighter or darker areas on the surface of the sample.

The traditional thermographic approach uses a pulsed heat source, and the spatial temperature response at different times after heating is used to detect defects. A key factor in all thermographic inspections is the diffusion mechanism that controls the transfer of heat through the part, and in this respect infrared thermography differs from conventional methods such as ultrasound, which are controlled by the wave propagation mechanism. This diffusion-controlled process presents interpretation challenges, since the solution of the transient thermal problem is very complex even for the simplest geometric and material cases.

Three main types of (optical) active thermography methods are commonly used: lock-in thermography, pulsed thermography and pulsed phase thermography. Continuous injection of low-frequency sinusoidal thermal waves into the sample is typical for lock-in thermography [4]. Monitoring the incident and reflected thermal waves over a period of time allows detection of subsurface voids. This technique relies on the results of amplitude attenuation and phase shift.

Discrete Fourier transform is used to extract frequency information from pulsed phase thermography data. For a given sampling rate ($f_s = 1/\Delta t$), the total number of images N dictates the minimum available frequency ($f_{\min} = f_s/N$). The maximum available frequency is given by half the sampling rate ($f_{\max} = f_s/2$), since $n_{\max} = N/2$, i.e.

the Nyquist frequency f_c . In order for low-frequency components to penetrate deeper below the surface, it is necessary to use a large Δt or a large N .

The wavelet transform (with complex wavelets providing amplitude and phase information) can be used with pulsed phase thermography data in a similar way to the Fourier transform, but with the advantage of preserving the temporal information of the signal, which can then be related to the depth of the defect, thus allowing quantitative assessment. The infrared thermography model proposed in this paper assumed the use of the Morlet wavelet, namely a complex sinusoid in a Gaussian envelope, where the central frequency f_c determines the number of significant oscillations of the complex sinusoid in a Gaussian window. The sinusoidal characteristic and excellent linear phase property make the complex Morlet wavelet an ideal candidate for the analysis of pulsed phase thermography.

Thermal simulation data were used to analyze the theoretical properties of thermal contrast signals. Circular defects ($d = 16$ mm) in carbon fiber reinforced plastic at different defect depths were simulated (with relative anisotropic thermal conductivity and density $k_x = 1.28$, $k_z = 0.64$, $C = 1200$, $\rho = 1600$, axially symmetric simulation). The simulation result was formed as a matrix of the time evolution of the temperature surface line profile ($L = 100$ mm) after pulse excitation. The line profile was "placed" above the defect. The simulation was limited to $N = 1024$ samples with a sampling frequency f_s of 25 Hz, which implies a minimum frequency of 0.024 Hz. The analysis of the amplitude spectra of the thermal contrast signals at different defect depths (from 1 mm to 5.5 mm with a step of 0.5 mm) indicates that most of the signal energy is concentrated in the frequency components below about 0.1 Hz.

The results of the phase correlation for the translation parameter Δ depending on the depth d of the defects in composite samples with a relative characteristic size L_s are shown in Table 1.

Table 1. Phase correlation for the translation parameter Δ

d , mm	L_s , %							
	60	80	100	120	140	160	180	200
2.0	205	184	141	116	104	98	82	57
2.5	286	204	164	153	143	125	107	88
3.0	357	246	207	190	179	164	152	139
3.5	482	304	232	224	205	184	173	158
4.0	603	355	291	285	270	257	242	227

In addition, the simulation results indicate that the position of the maximum of the thermographic phase contrast depends linearly on the depth d of the defect.

References:

1. Gupta R. et al. A review of sensing technologies for non-destructive evaluation of structural composite materials. *Journal of Composite Science*. 2012. Vol. 5(12). P. 319. [https://doi.org/ 10.3390/jcs5120319](https://doi.org/10.3390/jcs5120319)
2. Olafsson G. et al. Lock-in thermography using miniature infra-red cameras and integrated actuators for defect identification in composite materials. *Optics&Laser Technology*. 2022. Vol. 147. P. 107629. <https://doi.org/10.1016/j.optlastec.2021.107629>
3. Aldave I. J. et al. Review of thermal imaging systems in composite defect detection. *Infrared Physics&Technology*. 2013. Vol. 61. Pp. 167-175. <https://doi.org/10.1016/j.infrared.2013.07.009>
4. Pitaressi G. Lock-in signal post-processing techniques in infra-red thermography for materials structural evolution. *Experimental Mechanics*. 2015. Vol. 55. Pp. 667-680. <https://doi.org/10.1007/s11340-013-9827-1>

ПІДХІД ЩОДО РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЗІ СПОРТИВНИХ АКТИВНОСТЕЙ

Лесков Сергій Дмитрович

студент, факультет інтелектуальних

інформаційних технологій та автоматизації,

Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

Арсенюк Ігор Ростиславович

доцент кафедри комп'ютерних наук,

Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця

ORCID: 0000-0003-4045-6144

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5783/>

Вступ

Спорт відіграє ключову роль у підтримці фізичного і психічного здоров'я людини. Регулярні фізичні навантаження сприяють покращенню загального стану організму, підвищують стійкість до стресу та покращують настрої. Важливість спорту для здоров'я підтверджується численними дослідженнями [1].

Дана робота спрямована на розробку програмного додатку, що надаватиме персоналізовані рекомендації щодо спортивних активностей. Її актуальність пов'язана зі зростаючою потребою суспільства у здоровому способі життя та бажанням людей отримувати індивідуальні тренувальні програми, які відповідатимуть їхнім фізичним можливостям та особистим уподобанням.

Мета роботи полягає у розширенні функціональних можливостей системи рекомендацій зі спортивних активностей, що використовує алгоритми машинного навчання для аналізу індивідуальних потреб користувачів і формування персоналізованих тренувальних програм. Такий підхід дозволить

користувачам не лише отримати набір вправ, а й забезпечить необхідну мотивацію для досягнення поставлених цілей.

Огляд деяких популярних систем-аналогів

Аналіз показав, що існуючі системи для рекомендацій спортивних активностей мають низку недоліків. Наприклад, такі популярні додатки для фітнесу, як, наприклад, MyFitnessPal [2] або Google Fit [3], часто пропонують загальні програми тренувань, які не враховують індивідуальні фізичні особливості користувачів. Це призводить до того, що користувачі швидко втрачають інтерес, оскільки отримані результати не відповідають їхнім очікуванням.

Інші системи, такі як Apple Fitness+ [4], використовують деякі елементи персоналізації, але вони не завжди здатні повністю адаптувати тренування до унікальних потреб кожного користувача. Основний недолік таких систем полягає у відсутності інтеграції індивідуальних фізіологічних показників користувачів і неможливості адаптації тренувань у реальному часі.

Ідея підходу щодо реалізації рекомендаційної системи

Підхід реалізації системи рекомендацій щодо спортивних активностей полягає у використанні алгоритмів машинного навчання, що дозволяє системі аналізувати фізичні показники користувачів, такі як вага, зріст, рівень активності, та адаптувати тренувальні програми відповідно до індивідуальних потреб. Особливість цього підходу полягає у тому, що система може аналізувати історичні дані користувачів, прогнозувати майбутні результати та адаптувати рекомендації у режимі реального часу.

Результати дослідження

Дослідження показали, що використання алгоритмів машинного навчання у програмних додатках для спортивних рекомендацій значно покращує точність та індивідуалізацію тренувальних програм. Однією з ключових переваг є здатність системи аналізувати велику кількість фізіологічних даних користувачів, включаючи їхню вагу, зріст, вік та рівень активності, що дозволяє формувати персоналізовані тренування [5]. Такі системи також використовують історичні дані про користувачів для прогнозування майбутніх результатів та адаптації тренувань відповідно до прогресу [6].

Важливим елементом дослідження стало тестування алгоритмів на платформі Android, що підтвердило високу сумісність програмного забезпечення з різними версіями цієї операційної системи. Технології машинного навчання дозволяють генерувати рекомендації у реальному часі, що забезпечує ефективну адаптацію тренувальних планів до поточного фізичного стану користувача [7]. Це також допомагає запобігти перевантаженню під час тренувань та мінімізувати ризик травм [8].

Окрім того, додатки, що використовують алгоритми машинного навчання, можуть пропонувати рекомендації на основі індивідуальних вподобань користувачів, роблячи тренування більш цікавими та мотивуючими. Застосування цих алгоритмів також дозволяє значно покращити якість взаємодії між користувачем та додатком, забезпечуючи стабільну роботу навіть на малопотужних пристроях [9]. Таким чином, результати дослідження свідчать, що використання машинного навчання у додатках для спортивних рекомендацій є ефективним інструментом для покращення фізичної активності та здоров'я користувачів.

Висновки

Запропонований підхід до реалізації системи рекомендацій щодо спортивних активностей, заснований на використанні машинного навчання є ефективним для покращення фізичної форми та мотивації користувачів, що дозволяє адаптувати тренувальні програми щодо індивідуальних потреб до регулярних занять спортом. Завдяки можливості динамічного аналізу фізичних показників, система може адаптувати тренування під конкретні цілі користувача, мінімізуючи ризик перевантажень та травм. Це робить даний програмний додаток важливим та ефективним інструментом для популяризації здорового способу життя серед населення.

Список використаної літератури:

1. Цибулько І. В., Арсенюк І. Р. Особливості реалізації дерев прийняття рішень в моделюванні тренувального процесу людини // Тези науково-практичної конференції „Сучасні тенденції розвитку системного програмування”: тези доповідей. К.: НАУ, 2016 – С. 58.
2. MyFitnessPal [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://en.wikipedia.org/wiki/MyFitnessPal>
3. Google Fit [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Google_Fit
4. Apple Fitness [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/Apple_Fitness
5. Powell, K. E., King, A. C., Buchner, D. M., et al. The Scientific Foundation for the Physical Activity Guidelines for Americans // *Journal of Physical Activity and Health*. – 2019. – 16 (1): 1-11. – Режим доступу: <https://journals.humankinetics.com/view/journals/jpah/16/1/article-p1.xml>
6. Mazurek, C., Bzdok, D., & Whelan, R. S. Machine Learning and Artificial Intelligence for Personalized Training Plans [Електронний ресурс] // *Frontiers in Physiology*. – 2021. – Режим доступу: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fphys.2021.683885/full>

7. Silva, P. R., Marques, J. Using Machine Learning to Personalize Fitness and Physical Activity Recommendations [Електронний ресурс] // *Microsystem Technologies*. – 2021. – Режим доступу: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00542-021-06159-1>
8. Android Operating System Compatibility with AI-based Applications [Електронний ресурс] // *Android Developers*. – 2021. – Режим доступу: <https://developer.android.com/topic/libraries/mlkit>
9. Smith, J. Injury Prevention in Sports Using Machine Learning Algorithms [Електронний ресурс] // *Journal of Sports Medicine*. – 2020. – Режим доступу: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7765147/>

ОЦІНКА ЯКОСТІ ПЕРЕБІГУ ПРОЦЕСУ ІНЕРТИЗАЦІЇ ВАНТАЖНИХ ТАНКІВ СУДЕН-ГАЗОВОЗІВ

Матейко Олексій Владіславович

*аспірант, Національний університет «Одеська морська академія»
ORCID: 0009-0000-3404-4069*

Науковий керівник: Сагін Сергій Вікторович

*доктор технічних наук, професор,
Національний університет «Одеська морська академія»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5792/>

Одним з типів морських суден, кількість та інтенсивність використання яких збільшується рік від року, є судна-газовози, що забезпечують перевезення зрідженого нафтового або природного газу [1, с 103745]. Відповідно до вантажу, який ними транспортуються ці судна поділяються на класи Liquefied natural gas та Liquefied natural gas.

Обов'язковою технологічною операцією, що виконується під час виробничого циклу перевезення газів, є інертизація вантажних танків. В цей час до вантажних танків спрямовується інертний газ, джерелом якого можуть бути димові гази судових допоміжних котлів; гази, що виробляються генератором інертних газів; або безпосередньо чистий інертний газ.

Необхідною умовою якісного проведення процесу інертизації вантажних танків суден-газовозів є забезпечення стійкого шару, що поділяє пари вантажу, які залишились в танку, та інертний газ, що в нього подається (рис. 1).

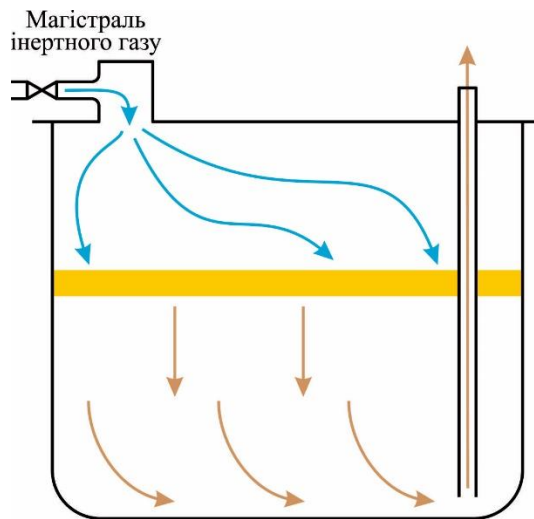

Рис. 1. Принципова схема процесу інертизації вантажних танків

У випадку підтримання стійкого поділяючого шару у вантажному танку забезпечується ефект «поршню», через який здійснюється поступове, але постійне витиснення залишків вантажу. Розрив поверхні поділяючого шару сприяє потраплянню парів вантажу з нижньої частини танку в верхню. При цьому над поверхнею поділяючого шару здійснюється утворення суміші інертного газу та парів вантажу, концентрація яких в загальному об'ємі суміші постійно коливається. Це збільшує час інертизації вантажних танків, та призводить к підвищенню витрати інертного газу, а також (через збільшення витрати енергії на генерації інертного газу) знижує енергетичну ефективність процесу інертизації. Підставою порушення цілності поділяючого шару у вантажному танку може стати підвищений тиск інертного газу, який подається в танк, або неякісний стан інертного газу. В разі використання азоту це може бути наявність в газі води, яка за низькою температурою перетворюється в лід та може розірвати поверхню поділяючого шару. За умовою використання діоксиду вуглецю суцільність поверхні поділяючого шару може бути зруйнована через механічні домішки та тверди незгорілі частинки, що входять до складу випускних газів [2, с. 120221].

Прагнення прискорити вантажні операції та скоротити час стоянки судна змушує виконувати процес інертизації з максимально можливим для вантажної системи тиском інертного газу. При цьому саме максимально можливий тиск інертного газу, що подається в вантажні танки, є єдиним показником, що вказується нормативних документах, які регулюють виконання вантажних операцій. Одночасно з цим не існує документів, які визнають критичний тиск в системі інертизації, перебільшення якого призводить до порушення суцільності поділяючого шару. При цьому цей тиск може бути різний для різного вантажу, а також для різної кількості остаточного вантажу, що залишився в донній частині вантажного танку після проведення технологічної операції з його вивантаження [3, с. 47].

Контроль наявності поділяючого шару у вантажному танку неможливий оптичними або візуальними засобами контролю, що обумовлюється непрозорим середовищем всередині танку. Суцільність поділяючого шару, а також рівень, на якому він знаходиться в вантажному танку може бути визначені через вимір концентрації інертного газу в обсязі танку. Відповідно до вимог Кодексу ІМО для газозовів, вантажні танки цих суден обов'язково повинні мати індикатори рівню, які встановлюються на висотах, що відповідають 5 %, 50 % та 95 % від повного об'єму танку [4, с. 1331]. Призначення цих індикаторів – контроль заповнення об'єму вантажних танків. Ці індикатори знаходяться безпосередньо на бічній поверхні танку в вантажному відділенні судна. Крім того, додатково встановлюються індикатори рівня, що відповідають 20 %, 50 % та 80 % від повного об'єму танку. Візуалізація значень цих індикаторів виведена на пост управління, що знаходиться на вантажній палубі судна. Основне функціональне призначення цих індикаторів – контроль рівномірності завантаження в різних танках під час проведення вантажних операцій з метою забезпечення стійкості судна. Саме через комплексне використання цих двох груп індикаторів можливий контроль суцільності поділяючого шару, що знаходиться у вантажному танку. При цьому як показник, за яким здійснюється цей контроль, необхідно обирати саме концентрацію інертного газу.

Для підтвердження можливості подібного контролю на судні-газовозі з вантажомісткістю 145673 м³ виконувались дослідження з контролю концентрації азоту за різної висотою вантажного танку та за різним тиском нагнітання інертного газу.

Під час дослідження виконувалось вимірювання концентрації азоту в наступних контрольних точках вантажного танку: 0,05h, 0,2h, 0,5h, 0,8h, 0,95h, що відповідає 5 %, 20 %, 50 %, 80 %, 95 % від загальної висоти танку h відповідно. Рекомендований тиск в системі генерації інертного газу для знаходився в межах 0,90...1,15 МПа, тому під час досліджень підтримувались значення 0,95 МПа, 1,05 МПа та 1,15 МПа. Діаграми, що відображають результати цих досліджень, наведені на рис. 1.

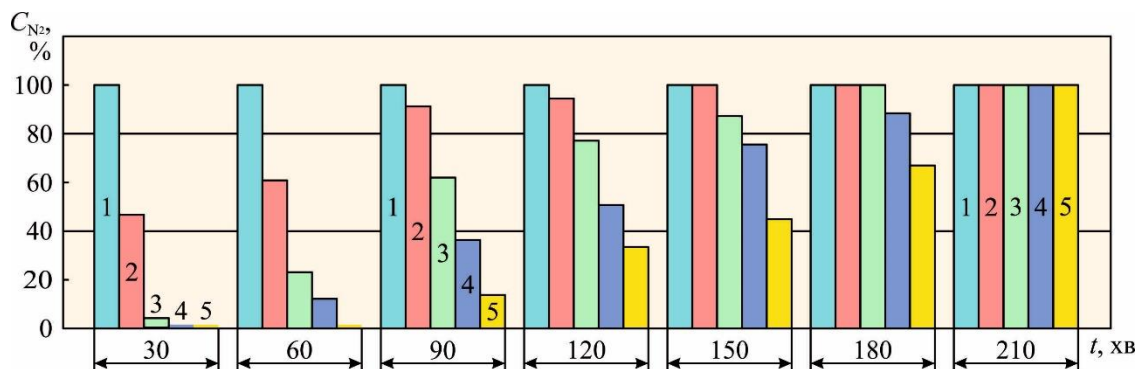

Рис. 1. Зміна концентрації азоту під час підтримання тиску нагнітання $p_1=0,95$ МПа за різною висотою вантажного танку:
1 – 0,95h; 2 – 0,8h; 3 – 0,5h; 4 – 0,2h; 5 – 0,05h

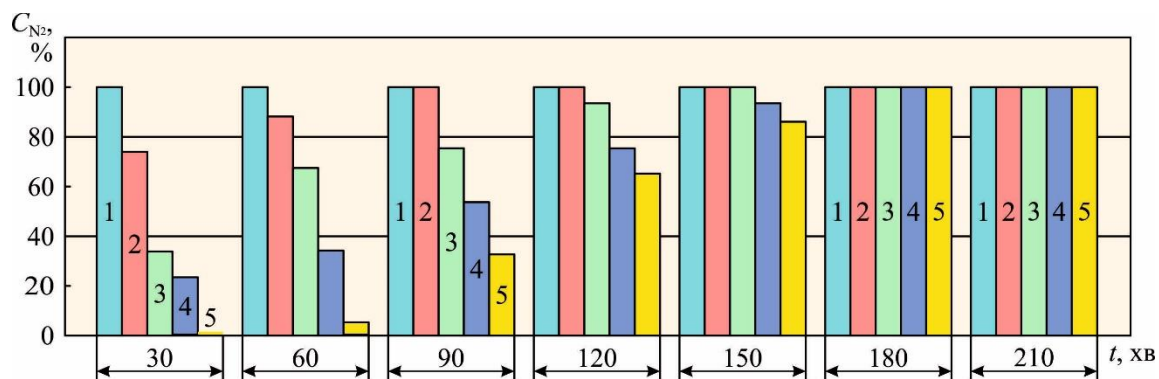

Рис. 2. Зміна концентрації азоту під час підтримання тиску нагнітання $p_1=1,05$ МПа за різною висотою вантажного танку: 1 – 0,95h; 2 – 0,8h; 3 – 0,5h; 4 – 0,2h; 5 – 0,05h

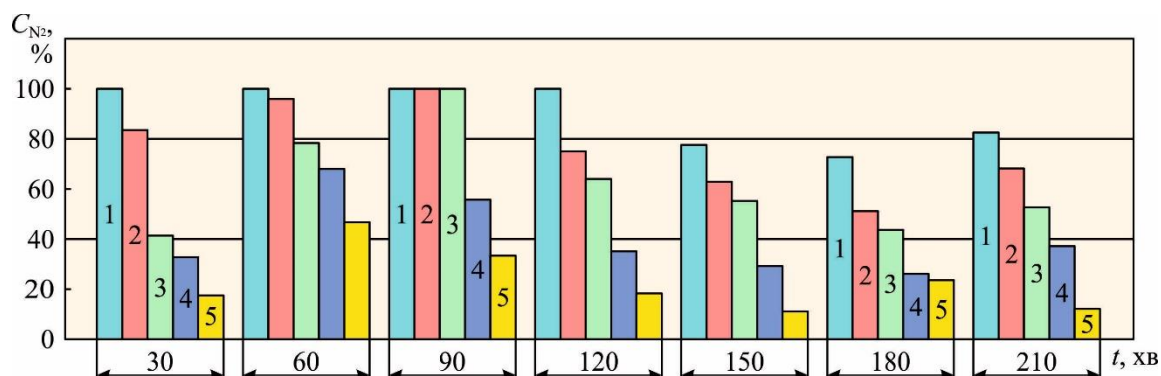

Рис. 3. Зміна концентрації азоту під час підтримання тиску нагнітання $p_1=1,15$ МПа за різною висотою вантажного танку: 1 – 0,95h; 2 – 0,8h; 3 – 0,5h; 4 – 0,2h; 5 – 0,05h

Зіставлення результатів, наведених на рис. 1 та рис. 2 свідчать, що збільшення тиску нагнітання з 0,95 МПа до 1,05 МПа прискорює процес інертизації. При цьому час інертизації скорочується з 210 хвилин до 180 хвилин. Таке підвищення тиску не впливає на стійкість і цілісність поділяючого шару за що свідчить 100 % концентрація азоту по всій висоті вантажного танка в кінцевий момент досліджень.

Порівняння результатів, наведених на рис. 1 та рис. 3 свідчать, що збільшення тиску нагнітання з 0,95 МПа до 1,15 МПа призводить до поступового руйнування стійкості та порушення цілісності поділяючого шару. Це підтверджується зменшенням концентрації азоту у верхній частині вантажного танка за певний проміжок часу (150...180 хвилин) та коливань значення концентрації азоту по висоті вантажного танка (у часовому інтервалі 150..210 хвилин).

Список літератури:

1. Sagin S. V., Karianskyi S., Sagin S. S., Volkov O., Zablotskyi Y., Fomin O., Pí'st'ek V., Kučera P. Ensuring the safety of maritime transportation of drilling fluids by platform supply-class vessel. *Applied Ocean Research*. 2023. Vol. 140. P. 103745. <https://doi.org/10.1016/j.apor.2023.103745>.

2. Sagin, S. V., Sagin, S. S., Fomin, O., Gaichenia, O., Zablotskyi, Y., Píšťek, V., Kučera, P. Use of biofuels in marine diesel engines for sustainable and safe maritime transport. *Renewable Energy*. 2024. Vol. 224. P. 120221. <https://doi.org/10.1016/j.renene.2024.120221>.
3. Matieiko O. Selection of optimal schemes for the inerting process of cargo tanks of gas carriers. *Technology Audit and Production Reserves*. 2024. Vol. 4(1(78)). P. 43-50. <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2024.310699>.
4. Sagin S., Kuropyatnyk O., Sagin A., Tkachenko I., Fomin O., Píšťek V., Kučera P. Ensuring the Environmental Friendliness of Drillships during Their Operation in Special Ecological Regions of Northern Europe. *Journal of Maritime Science and Engineering*. 2022. Vol. 10(9). P. 1331. <https://doi.org/10.3390/jmse10091331>.

ВИЗНАЧЕННЯ МІЦНОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ КУЛЬКОВОЇ МУФТИ ВІЛЬНОГО ХОДУ

Сороківський Олег Ігорович

кандидат технічних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ORCID: 0000-0002-5685-1440

Юськів Василь Миколайович

кандидат технічних наук, доцент,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ORCID: 0000-0002-6533-6897

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5757/>

Муфти є відповідальними частинами машин і механізмів, які суттєво впливають на рівень і характер навантаження кінематичних ланцюгів механічного привода. А муфти вільного ходу використовуються для автоматичного з'єднання та роз'єднання валів без зупинки двигуна, а також дозволяють передавати обертальний момент тільки в одному напрямку.

Загальний вид кулькової муфти вільного ходу велосипеда зображено на рис. 1. Кулькова муфта складається з ведучої 1 та веденої 2 півмуфт, між якими встановлено кульки 3. На зовнішній поверхні ведучої півмуфти 1 виконано шліци для встановлення зірочок привода ланцюгової передачі. Деталі муфти кріпляться за допомогою гайки, що накручується на різь веденої півмуфти. На боковій поверхні ведучої півмуфти 1 виконано пази. А на зовнішній поверхні веденої півмуфти 2 виконано пази. Між ведучою 1 та веденою 2 півмуфтами в пазах встановлено кульки 3. Кількість пазів ведучої півмуфти 1 відповідає кількості кульок 3, які у них розташовано. Кількість пазів веденої півмуфти вдвічі більша.

Кулькова муфта вільного ходу працює наступним чином. Муфта приводиться в рух за допомогою зірочок, які закріплено на її зовнішній поверхні у шліцах. Під час обертання ведучої півмуфти 1 за годинниковою

стрілкою кульки 3 заочуються у пази веденої півмуфти 2, які співпадуть з пазами ведучої півмуфти. У момент досягнення периферійних кінців цих пазів кульки 3 заклинюють ведучу 1 і ведену 2 півмуфти, які починають обертатись передавати обертальний момент.

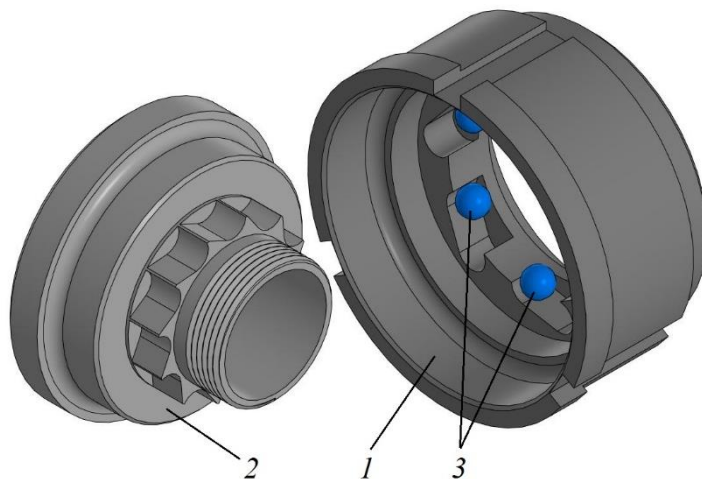

Рис. 1. Конструкція кулькової муфти вільного ходу

У випадку зміни напрямку обертання, а також у разі коли кутова швидкість обертання веденої півмуфти 2 буде більшою за кутову швидкість ведучої півмуфти 1, кульки 3 виштовхуються із зачеплення боковими поверхнями пазів півмуфт. Далі кульки 3 пересуваються до периферійних кінців пазів ведучої півмуфти 1 і розмикають кінематичний зв'язок між півмуфтами 1 та 2. Муфта переходить в режим вільного ходу і обертовий момент в такому разі не передається.

Під час роботи кулькової муфти вільного ходу усе навантаження передається за допомогою кульки чи кульок 3, які знаходяться у зачепленні в пазах півмуфт.

Для спрощення розрахунку муфти на міцність прийнято, що навантажена ділянка веденої півмуфти має форму кільця, і використано відому класичну теорію розрахунку круглих кілець. Розрахункова схема навантаження веденої півмуфти зображена на рис.2.

У випадку, коли у зачепленні перебувають усі кульки, навантаження на півмуфту розподіляється більш рівномірно. Розглянемо приклад навантаження півмуфти восьми зосередженими однаковими радіальними силами, які прикладено по колу рівномірно (рис. 2). Тобто, кулькова муфта вільного ходу містить вісім кульок, які знаходяться у зачепленні та передають обертовий момент від ведучої до веденої півмуфти.

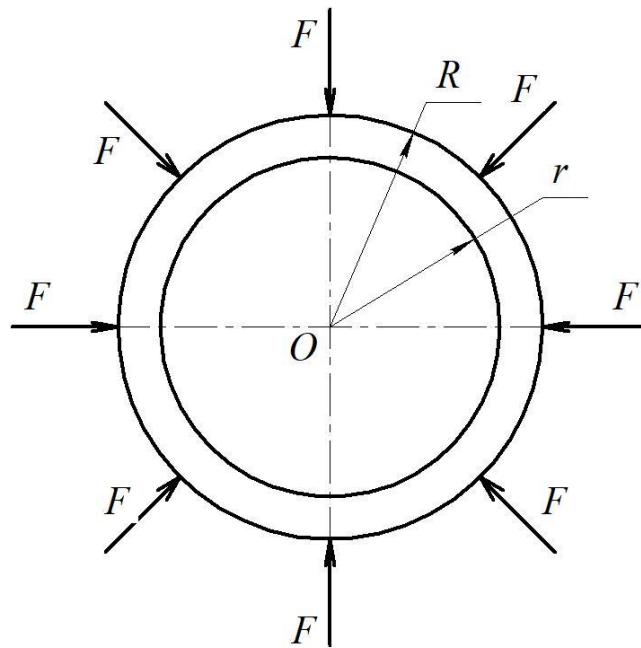

Рис. 2. Розрахункова схема навантаження кулькової муфти вільного ходу
 $0 \leq \theta \leq \alpha$

Для даного випадку визначаємо згинальні моменти нормальні зусилля в перерізі півмуфти у разі $0 \leq \theta \leq \alpha$:

$$M(\theta) = FR \left(\frac{1}{\alpha} - \frac{\cos(\alpha/2 - \theta)}{2 \sin(\alpha/2)} \right); \quad N(\theta) = - \frac{F}{2 \sin(\alpha/2)} \cos\left(\frac{\alpha}{2} - \theta\right),$$

де $\alpha = \frac{2\pi}{n}$ – кут прикладення сили в радіанах;

n – кількість зосереджених сил.

Переміщення точки прикладання сили відносно центра півмуфти визначається за формулою

$$w = \frac{FR^2}{EJ} \cdot \frac{1}{2 \sin^2(\alpha/2)} \left(\frac{\alpha}{4} + \frac{1}{4} \sin \alpha \cdot \frac{2 \sin^2(\alpha/2)}{\alpha} \right) + \frac{FR}{EA_1} \cdot \frac{1}{2 \sin^2(\alpha/2)} \left(\frac{\alpha}{4} + \frac{\sin \alpha}{4} \right),$$

де E – модуль пружності матеріалу півмуфти;

A_1 – площа перерізу;

J – момент інерції перерізу.

За наведеними вище формулами розраховано згинальні моменти і поперечні зусилля кулькової муфти вільного ходу, а також побудовано епюру

Епюра згинальних моментів робочої ділянки веденої півмуфти, коли у зачепленні перебувають усі кульки і навантаження розподіляється рівномірно, зображена на рис. 3.

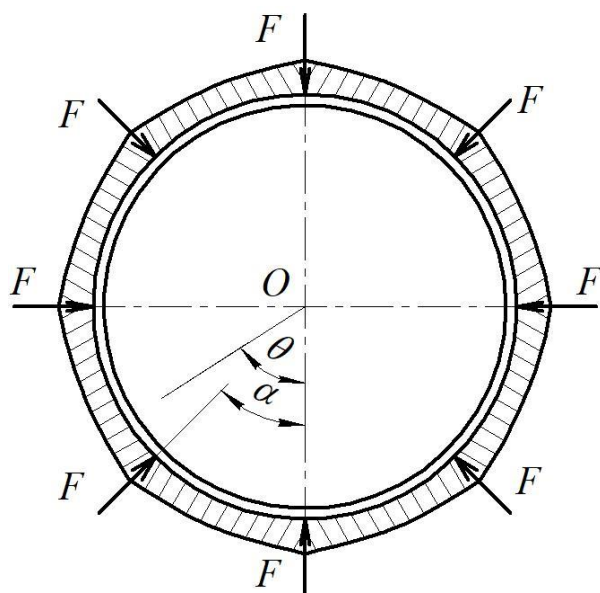

Рис. 3 Епюра згинальних моментів навантаження веденої півмуфти

Отримані результати підтверджують практичне значення запропонованої методики розрахунку міцності півмуфт нової кулькової муфти вільного ходу. Випадок, коли у зачепленні будуть дві кульки, можна вважати як граничний, і визначати величини поперечних моментів та прогинів тільки з метою виявлення їх максимальних ймовірних значень.

Література:

1. Малащенко В. О., Гашук П. М., Сороківський О. І., Малащенко В. В. Кулькові механізми вільного ходу. – Львів: Новий Світ – 2000, 2012. – 212 с.
2. Малащенко В. О., Сороківський О. І. Навантаження півмуфт кулькової муфти вільного ходу зосередженою осьовою силою. *Машинознавство*, № 3, 2002. – С. 46-48.
3. Патент на корисну модель №136495и Україна. Муфта вільного ходу. Сороківський О. І. Опубл. 27.08.2019, Бюл. № 16.

Наукове видання

«Світ наукових досліджень. Випуск 34»

Рік заснування – 2011

Видання виходить 11 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 31.10.2024
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net